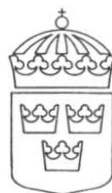

Riksdagens protokoll

1993/94:34

Onsdagen den 1 december

Kl. 9.00–13.53

Protokoll
1993/94:34

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 25 november.

*Höjd garanterad
ränta 1994–1996
för vissa bostadshus*

Meddelande om samlad votering

Talmannen meddelade att bostadsutskottets betänkanden BoU3, BoU4 och BoU5, jordbruksutskottets betänkanden JoU6 och JoU10, konstitutionsutskottets betänkanden KU12, KU13 och KU14, skatteutskottets betänkanden SkU4, SkU6, SkU7, SkU14 och SkU18, lagutskottets betänkanden LU4 och LU7, utrikesutskottets betänkande UU10, försvarsutskottets betänkande FöU2 samt näringsutskottets betänkande NU9 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

2 § Höjd garanterad ränta 1994–1996 för vissa bostadshus

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande
1993/94:BoU3 Höjd garanterad ränta 1994–1996 för vissa bostadshus (prop. 1993/94:8).

Anf. 1 MAGNUS PERSSON (s):

Fru talman! I bostadsutskottets betänkande 1993/94:BoU3 behandlas frågan om höjd ränta för åren 1994–1996 för vissa bostadshus.

Betoningen på "vissa bostadshus" bör, om rättvisan skall fram, bokstavligt talat litet närmare beskådas. De nu föreslagna besparingarna berör som bekant endast vissa årgångar och vissa bostadsformer. Därför blir det ett synnerligen orättvist förslag, som drabbar endast vissa. Det är de som råkar bo i här aktuella bostadsbestånd, oavsett om det är hyresgäster, bostadsrättsinnehavare eller egnahemsägare, som regeringen har stannat för att brandskatta.

Vilket av partierna i den nu sittande regeringskretsen som slutligen vann dragkampen kanske vi kan få besked om i dagens debatt. Jag har sett många inlägg, och det finns tydligen många tolkningar och även sägner, som en dik-

tare säger i en av sina visor. Kan Mikael Odenberg möjligen i dag här ge riksdagen och väljarna ett klart besked om vilket av partierna i regeringen det är som har fört frågan i hamn? Vilket av de fyra partierna kan alltså offentligt få ta åt sig äran av att slutligen ha vunnit dragkampen om hur upplägg-
get beträffande de här 3 miljarderna skulle ske?

Fru talman! En neddragning med 3 miljarder kronor anser vi i nuläget vara oförsvarlig. Samtidigt konstaterar vi att besparingar på hela räntebidragsdelen rör sig om i storleksordningen 20 miljarder kronor på grund av att byg-
gandet drastiskt minskat till följd av regeringens vilda framfart.

Förslaget gäller att vi skall spara oss ur krisen. Nu är det alltså 3 miljarder som skall sparas. Förslaget är från rättvisesynpunkt förkastligt. Men det ursprungliga förslaget var än värre till sin utformning. Nu tar man från rege-
ringens sida något längre tid på sig för att genomföra besparingar. *Men* förr eller senare, dock senast inom tre år, skall resterande räntebidragsdel och därmed en nota om totalt inte mindre än 3 miljarder kronor betalas av nämnda grupper. Snaran dras åt. Om strypningen sker snabbt eller långsamt lär kvitta enligt dem som kan den här frågeställningen. Många bedömare anser det vara en mera plågsam procedur med en lång och utdragen process.

Fru talman! Än värre är att den borgerliga regeringen som en extra liten krydda serverar brasklappen att aviseringar om ytterligare indragning av räntebidrag kan förväntas även efter år 1996. Vi får väl hoppas att väljarna får upp ögonen och att de på ett så smidigt sätt som möjligt avpolletterar regeringen Carl Bildt i september månad 1994.

Betalningsansvaret drabbar inte alla boende i vårt land, som jag tidigare sagt. Det drabbar i stället ett visst antal utvalda och utsedda som råkar bo i ett visst bostadsbestånd byggt vid en viss tidpunkt.

Inför kommande riksdagsbeslut – alltså dagens beslut här i riksdagen – om dessa besparingar har vi inom bostadsutskottet utsatts för ett intensivt bombardemang bestående av en omfattande korrespondens och uppvaktningar från många håll. Så sent som i går eftermiddag var representanter för ett antal bostadsrättsföreningar på besök här i Riksdagshuset för att hinna prata förstånd med de borgerliga och Ny demokrati för att förmå berörda att ändra sig i sista stund.

Fru talman! Jag hade en dröm i natt, och jag hade hoppats att den drömmen var sann. Drömmen bestod i att Mikael Odenberg och de borgerliga, inklusive Ny demokrati, hade insett följderna av sitt handlande och att man därmed skulle frånga sitt tidigare beslut och följa vår reservation. Drömmen om en tillnyktring i det borgerliga lägret var tyvärr inte en sanndröm. Sedan råkade jag dessutom titta i almanackan. Jag såg då att Oskar har namnsdag i dag och tänkte att nu vill de borgerliga ge Oskar Lindkvist en namnsdags-
present bestående av att man ruckade på tidigare positioner. Tyvärr är väl dörren stängd.

För tusentals bostadsrättsinnehavare, hyresgäster och andra boende har det här blivit en ständigt återkommande mardröm. De här människornas sits är allt annat än avundsvärd. De har utan tvekan drabbats av snabbt ökade hyreskostnader som tenderar att bli nästan ett inferno för de närmast be-
rörda. Det kan inte finnas minsta tvivel om att många bostadsrättsinnehav-

vare, hyresgäster och övriga berörda boende har det synnerligen bekymmersamt i dessa tider.

En av de uppvaktande sade i går: Vi spelar inte längre på samma spelplan, dvs. den borgerliga bostadspolitiken har på kort tid förändrats och förvärrats så till den milda grad att många inte känner igen sig. Utgångsläget är så radikalt förändrat att man helt enkelt inte längre klarar av att betala de starkt höjda hyrorna. Dessutom kan många i förväg utläsa att den och den månaden eller det och det året tvingas man i den och den bostadsrättsföreningen att gå i konkurs på grund av räntebidragens snabba nedtrappning.

Fru talman! Vårt alternativ är att vi först och främst avvisar regeringens förslag om indragningar vad avser de här aktuella åren. Desutom bör en kommande besparing fördelas rättvist. Med andra ord bör, ja, måste, alla vara med och betala och därmed bära bördorna. Det gäller att vi solidariskt bär bördorna rättvist. Regeringspartierna uppbackade av Dan Eriksson i Stockholm och Ny demokrati avvisar vårt alternativ.

Känner inte Mikael Odenberg, Dan Eriksson och deras anhängare av kritiken gentemot indragningen av de föreslagna 3 miljarderna? Känner inte Mikael Odenberg och regeringspartierna kravet från de drabbade? Hör ni inte ropen på förändringar av den förda regeringspolitiken skalla? Det är inte bara de s.k. särintressena, dvs. de boende, som protesterar.

Hyresgäströrelsen är en av många intresseorganisationer som på ett tidigt stadium för sin del klart har deklarerat var man står. Hyresgästerna har med kalla siffror och statistik avvisat framlagda förslag med hänvisning till de orättvisa följderna av regeringens besparingsåtgärder.

Jag skulle kunna räkna upp en rad organisationer och andra intressenter som är djupt oroade över att regeringen inte lyssnar på det som sägs ute i bygderna.

Fru talman! Därutöver har en rad andra kritiker sagt sitt. Bostadsforskare, finansanalytiker och en rad ekonomer har nämligen fört fram sin kritik mot den förda bostadspolitiken. Vid utskottets hearing om bostäder fanns det ett genomgående drag av misstro och kritik från nära nog alla håll. Kan det vara tillfälligheter, eller lyssnar man i det borgerliga lägret inte på opinioner?

Fru talman! Det är förresten rätt intressant att konstatera att det numera allt oftare är företrädare för Moderata samlingspartiet som vi möter i bostadsdebatterna. Oavsett om vi ställer en fråga till socialministern eller någon annan minister hamnar ärendet hos skatteminister Bo Lundgren, som då har att svara på frågan – även om ärendet alltså hör till en annan ministers revir eller kompetensområde. Det är en iakttagelse som blir allt vanligare. Med andra ord är det de konservativa krafterna, med Moderaterna i spetsen, som i regeringskretsen getts huvudansvaret för att så snabbt som möjligt radera och slakta den sociala välfärdspolitiken, även på boendets område.

Mittenpartierna har kapitulerat och lägger sig platt på magen för att låta sig köras över av de nyliberala och konservativa strategierna i kanslihuset. Nu när Bostadsdepartementet är nedlagt och branschorganisationer och folk i gemen börjar få upp ögonen för det skedda, ja, då är det redan för sent. För sent skall syndarn vakna kan man möjligen i sammanhanget åberopa.

Regeringens avvisande hållning till att utse en ansvarig minister för att lö-

Prot. 1993/94:34
1 december 1993

*Höjd garanterad
ränta 1994 – 1996
för vissa bostadshus*

pande hålla kontakterna med berörda branschorganisationer börjar nu ge märkbara och synbara resultat. Kreditförsörjningen och bankernas avvisande attityd till att finansiera angelägna projekt ute i landet drar man från regeringens sida en tystnadens slöja över.

Fru talman! Borde inte regeringen ta ett ordentligt resonemang med banker och andra finansieringsinstitut för att ro hem en rad projekt och rädda jobben i tider som vi nu möter? Även här visar regeringen sin oförmåga och sin inkompetens när det gäller att ta initiativ till åtgärder för att kunna genomföra ett byggande som trots allt behövs både i tätort och i glesbygd.

Systemskiftet inom bostadspolitikerna har på kort tid resulterat i kraftigt höjda boendekostnader, nedgång på fastighetsmarknaden och ett ras i byggandet. Raset medför att vi går mot en byggarbetslöshet av sällan skådat slag kommande vintersäsong. Ända uppemot 48 000–50 000 byggjobbare kommer att förvägras jobb i år. I min egen valkrets, Värmland, kommer nära hälften av alla byggjobbare att tvingas gå sysslösa. Vissa orter, som t.ex. Hagfors, har drabbats dubbelt hårt på grund av en kombination av åtgärder som med fog kan kritiseras. Näringsministern och bostadsministern har i en ohelig allians närapå lyckats släcka alla jullyktoer inför kommande julhelg i dessa trakter. Julefriden lägrar sig minsann inte över våra marker och min hembygd nu när julesnön och mörkret sänker sig över bygden.

Fru talman! Bygginvesteringarna inom landet förväntas sjunka med ca 40 % i år och med 55 % nästa år. Så sent som i går fick vi en skrivelse från Arkitektförbundet, där man är djupt orolig för framtiden. Skall byggandets spjutspets helt slås ut? Är deras fråga till oss i utskottet. Vad säger Mikael Odenberg om det? På punkt efter punkt har vallöftena strandat. Detta sker i kombination med en politik som är förödande för landet och dess invånare.

Magistrar är de som brukar ge betyg. Ett sämre betyg än det som nu utfärdas i samband med juluppehållet lär vara svårt att finna. De allra flesta ministrar i Bildts ministär har av en majoritet av landets olika experter getts klara underbetyg. Kvarsittning i skamvrån som en direkt straffpåföljd är en allmän rekommendation utifrån bygderna. Det är en lämplig åtgärd, fru talman.

Tänker Mikael Odenberg och hans allierade vänner – där inbegriper jag även Ny demokrati – fortsätta nedrustningen i all oändlig framtid? Känner ni inte ansvar för landet och för de många bostadsrättsinnehavare som nu går sitt öde till mötes?

Alla aktioner, alla jobb som kronofogdemyndigheten i dag har och de vräkningar som vi dagligen möter är ju en direkt följd av er politik. Både Boverket och Konsumentverket konstaterar att denna konkursvågs like aldrig tidigare skådats. Det är en konkursvåg som är svår att stoppa och som indirekt härstammar bl.a. från en snabb indragning av räntestödet.

Enskilda fondkommissionen har räknat ut att varje sparad miljard kostar staten 3–5 miljarder, eftersom konkurserna för fastighetsägare och bostadsrättsföreningar ökar och därmed bankernas förluster. Notan hamnar förr eller senare hos staten på ett eller annat sätt, och det är vi som får betala.

Fru talman! Det betänkande vi i dag behandlar är inte särskilt stort till omfånget, men konsekvenserna av den ena indragna miljarden efter den andra är beklämmande och borde mana oss alla till eftertanke. Det borde

mana Mikael Odenberg, Dan Eriksson och alla andra till en verklig tankeställare. Utvecklingen är närmast skrämmande, och följderna är svåra att överblicka. Jag är rädd att följderna kommer att kännas lång, lång tid framöver för dem som olyckligtvis drabbats av regeringens bannbulla och dess förda politik.

Varför lyssnar man i det borgerliga lägret inte till kritiker från skilda håll? Varför rattar och kör man ensidigt den enda vägens politik? Jag hoppas att Mikael Odenberg i dag kan ge svar på frågan varför man slår dövörat till och inte lyssnar på de tusentals och åter tusentals hyresgäster, bostadsrättsinnehavare och egnahemsägare som i dag känner stark oro inför morgondagen.

Slutligen, fru talman, yrkar jag bifall till de två socialdemokratiska reservationerna nr 1 och 2 som finns fogade till bostadsutskottets betänkande BoU3.

Anf. 2 LARS WERNER (v):

Fru talman! På grund av svårigheter att tala länge skall jag nöja mig med att yrka bifall till de två socialdemokratiska reservationerna. Att jag inte kan tala i dag beror inte på att jag inte är intresserad. Jag skulle också vilja tala med Mikael Odenberg och Dan Eriksson. Men jag skall återkomma.

Anf. 3 MIKAEL ODENBERG (m):

Fru talman! Jag förstod att Magnus Persson var bekymrad över att behöva stöta på moderater i riksdagens talarstol. Jag har inget annat försvar än att det med hänsyn till valutslaget finns en viss statistisk risk för detta. Nu spelar det inte så stor roll. Även om det finns meningsskiljaktigheter mellan de olika regeringspartierna och även om vi lägger tonvikt på olika saker behöver det inte vara något bekymmer för Magnus Persson när vi diskuterar olika regeringsförslag. Där får Magnus Persson samma svar oavsett med vilken partiföreträdare han samtalat.

Av det skälet går det heller inte att besvara Magnus Perssons fråga om vilket regeringsparti som har vunnit dragkampen om de 3 miljarder i besparingar på bostadssubventionerna som vi i dag har att diskutera. Det har inte förekommit någon sådan dragkamp.

Även om Magnus Persson i sitt inlägg underlät att omnämna det, finns det en helt annan bakgrund till att vi i dag diskuterar den här besparingen. Den bakgrunden är den krisöverenskommelse som hösten 1992 träffades mellan å ena sidan regeringen och å andra sidan Socialdemokraterna.

I proposition 1992/93:50, som handlade om åtgärder för att stabilisera den svenska samhällsekonomin, redovisas förhandlingsprotokollet från de överläggningar som hade förevarit med Socialdemokraterna under de här nättarna. Jag skall be att få citera punkten 5 i den överenskommelse som träffats:

"5. Bostäder

Bostadssubventionerna reduceras med 3 miljarder kronor netto 1994-01-01. Effekterna på hyran skall fördelas så rättvist som möjligt."

Detta är bakgrunden till att vi i dag diskuterar en indragning av 3 miljarder kronor på bostadssubventionerna.

Prot. 1993/94:34
1 december 1993

*Höjd garanterad
ränta 1994 – 1996
för vissa bostadshus*

Nu vill Socialdemokraterna frångå den krisöverenskommelse som träffades den 20 september 1992. Man har ägnat sig åt något av en oordnad reträtt i flera steg. Det första budet från Socialdemokraterna var: Vi struntar i överenskommelsen. Vi låter bli att dra in 3 miljarder. I stället höjer vi fastighets-skatten. Det drabbar inte bara de 20 % av Sveriges bostäder som har räntesubventioner utan hela fastighetsbeståndet.

Så kan man naturligtvis tycka, men det är ett tyckande som inte har någon täckning i krisöverenskommelsen, där det uttryckligen talas om besparingar på bostadssubventionerna. Det hade varit en oklok åtgärd att tillmötesgå Socialdemokraterna, alldeles bortsett från brottet från överenskommelsen. Det hade varit oklokt av två enkla skäl. Det ena skälet är att det grundläggande problemet på den svenska bostadsmarknaden ju är att vi har oerhört höga skatter på boendet. Det andra skälet till att det hade varit oklokt att tillmötesgå Socialdemokraterna på denna punkt och höja fastighetsskatten är att en höjd fastighetsskatt, i jämförelse med minskade bostadssubventioner, hade lett till ett ännu större fall av fastighetsvärdena och därmed ännu fler konkurser och större kostnader för staten genom den s.k. Bankakuten.

Vi har i stället från de borgerliga partiernas sida försökt att leva upp till det som stod i överenskommelsen med Socialdemokraterna. Vi har försökt att, som det heter i uppgörelsen, fördela effekterna så rättvist som möjligt på hyran. Det har vi gjort genom att se till att det förslag som nu ligger på riksdagens bord innebär att man undantar de allra senast byggda fastigheterna, som ju är mest utsatta och som har svårast att bära kostnadshöjningar.

I de reservationer som Magnus Persson har yrkat bifall till talas det inte längre om höjd fastighetsskatt. Nu fortsätter man reträtten. Man säger: Visst skall vi spara 3 miljarder, men vi skall inte göra det nu, utan någon annan gång. Vi skall inte göra det 1994, 1995 eller 1996. Det framgick också av Magnus Perssons inlägg att vi inte heller bör göra det 1997 eller 1998 men vi skall spara – någon annan gång. Därmed är naturligtvis hela fältet upprivet.

Nu skall det, fru talman, villigt erkännas att även de borgerliga partierna frångår krisöverenskommelsen. Uppgörelsen med Socialdemokraterna innebär att vi skulle spara 3 miljarder 1994. Det gör vi inte. Vi har i stället kommit överens om och skapat en majoritet för att lägga ut besparingen över tre år: 1994, 1995 och 1996. Syftet med är att se till att effekterna för de enskilda hushållen skall bli mindre kännbara.

Vad innebär då ett bifall till utskottets hemställan? Jo, drar man in bostadssubventioner från hushåll eller fastigheter, innebär det problem för de boende i den meningen att kostnaderna ökar. Ändå skulle jag vilja säga att den största invändningen naturligtvis är rent principiell, nämligen att indragning av bostadssubvention till befintliga fastigheter i praktiken innebär en sorts retroaktivt beslutsfattande. Man går in i efterhand och ändrar på de grunder på vilka beslut om byggande en gång fattades. Det är naturligtvis inte bra.

Nu är inte detta någonting som regeringen har hittat på, utan det är en teknik som snarare Socialdemokraterna har introducerat. Jag vill påminna Magnus Persson om att Socialdemokraterna under sex av sina senaste sju regeringsår just ägnat sig åt den här typen av extra upptrappningar av den

s.k. garanterade räntan år från år. Samtidigt finns det skäl att ha proportionerna klara för sig.

Det förslag som nu ligger på riksdagens bord innebär för 1994 att en normalstor lägenhet i genomsnitt drabbas av en extra kostnad på 50 kr i månaden. 50 kr i månaden kan också innebära problem för fastigheter och hushåll som redan i utgångsläget har problem med sin ekonomi. Men det är naturligtvis inte en ökad kostnad på 50 kr i månaden som gör situationen omöjlig. Grundproblemet är faktiskt helt annat än vad det beslut som vi i dag skall fatta innebär. Grundproblemet, Magnus Persson, är att den socialdemokratiska bostadspolitiken under 1970- och 1980-talen drev fram höga produktionskostnader och en extremt hög belåningsgrad och i praktiken ledde in människor i ett boende med priser och kostnader som det inte går att bära långsiktigt. Till detta kommer att de relativa boendekostnaderna har ökat genom skattereformen, eftersom ökade skatter på boendet var det som i stort sett fick finansiera sänkta inkomstskatter.

I bostadsrättsfallet tillkommer dessutom att den enskilde bostadsrättshavaren inte alltid riktigt har ödet i sina egna händer. Den enskilde bostadsrättshavaren är inte bara beroende av att han själv klarar ekonomin utan också av att de andra medlemmarna i föreningen gör det. Är det någon som inte gör det, finns det möjlighet att avsäga sig sin bostadsrätt. Då får de kvarvarande bostadsrättshavarna bära även den kostnaden.

Detta är inte heller ett resultat av det beslut som riksdagen skall fatta i dag, utan det är den svaghet som naturligtvis bostadsrätten som upplåtelseform har jämfört med en full äganderätt och jämfört med hyresrätten. Hyresgästen har möjlighet att flytta till annat boende utan att göra några kapitalförluster.

Nu förespeglar Socialdemokraterna och Magnus Persson: Rösta på oss, så skall vi lösa det här. Vi skall subventionera bort era problem.

Det är naturligtvis inte särskilt trovärdigt i en situation där staten redan i utgångsläget saknar ungefär 200 miljarder kronor om året. Det är inte heller särskilt trovärdigt om man betänker att det just är subventionskarusellen som i hög grad har lett fram till de problem som vi i dag har på bostadsmarknaden.

Jag vill hävda att Magnus Perssons bostadspolitik – i den mån det gick att urskilja någon sådan i hans 15-minutersanförande – skulle vara förödande både för de bostadsrättshavare och hyresgäster som i dag protesterar mot minskade bostadssubventioner och också för alla andra bostadsrättshavare, egnahemsägare och hyresgäster i Sverige, av det enkla skälet att bostadspolitiken måste sättas in i sitt ekonomisk-politiska sammanhang.

Ingen är betjänt av en socialdemokratisk politik där man fortsätter att skjuta problemen framför sig. Ingen är betjänt av att trovärdigheten i saneringsprogrammet för statens budget sätts i fara. Ingen är betjänt av att kronan fortsätter att falla, att vi får tillbaka inflationen och att räntorna stiger. Det är tvärtom så att det inte finns någon enskild faktor i samhällsekonomin som har större långsiktig betydelse för allas vårt boende och kostnaderna för det än räntan. Härvidlag har regeringspolitiken trots allt varit ganska framgångsrik så här långt. Vi har alltså en låg inflation. Vi har under det senaste året haft kraftigt fallande räntor. Det dokumenteras också genom att

Prot. 1993/94:34
1 december 1993

*Höjd garanterad
ränta 1994 – 1996
för vissa bostadshus*

man nu träffat hyresavtal på den svenska bostadsmarknaden som betyder de lägsta höjningarna sedan 25 år tillbaka.

Fru talman! Den besparing som vi har att fatta beslut om är ett resultat av krisöverenskommelsen mellan regeringen och Socialdemokraterna. Vi står fast vid den. Den innebär en av flera nödvändiga åtgärder för den långsiktiga saneringen av de svenska statsfinanserna. Den har med regeringens förslag fått en utformning som är hanterlig för de enskilda hushållen. I genomsnitt rör det sig alltså om 50 kr i månaden för en normalstor lägenhet i det fastighetsbestånd som har bostadssubventioner. Det är en effekt som i praktiken knappast motiverar de torgmötesliknande omdömen som Magnus Persson nyss levererade från talarstolen.

Därmed ber jag, fru talman, att få yrka bifall till bostadsutskottets hemställan i betänkande 3.

Anf. 4 MAGNUS PERSSON (s) replik:

Fru talman! Först en liten kommentar. Jag brukar gå i tidningsrummet och läsa tidningar. Jag hittade ett debattinlägg i Västernorrlands Allenhanda, där Görel Thurdin skriver följande: "Centern har sett till att krisuppgörelsens besparingar av räntebidragen fördelas på tre år i stället för på ett."

Nu råkar Görel Thurdin vara mark- och planminister i den sittande regeringen. Jag har sett liknande artiklar där olika statsråd från olika partier tar åt sig äran. Ni får väl sinsemellan bråka om det.

Fru talman! Mikael Odenberg nämnde p. 5 och avsåg då krisuppgörelsen. Det är riktigt att vi tyckte att man borde fördela kostnaderna så rättvist som möjligt. Ni från majoriteten säger att det är vissa årgångar som skall var med och betala, och det är det som vi vänder oss emot. Detta är en väldigt viktig gränslinje. Vi anser att ni å er sida har svikit den överenskommelse som har träffats. I en lågkonjunktur, som den vi nu upplever, kan det inte vara vettigt att gå ut och säga att man skall spara in ytterligare 3 miljarder.

Mikael Odenberg sade att man skulle försöka att rikta in sig på enbart vissa årgångar. Men enligt vårt sätt att se nådde ni inte ända fram. Tidpunkten för den valda indragningen är dessutom fel. Det är också fel åtgärd som sätts in.

Mikael Odenberg sade vidare att detta egentligen är fråga om småsaker – en femtiolapp. Det är möjligt att Mikael Odenberg, som bor i bostadsrätt på Östermalm och tjänar rätt hyggligt, kan tycka så. Men de människor som jag möter har näsan just ovanför vattenlinjen och klarar inte en ytterligare upptaxering. De klarar kanske inte sina utlägg vid månadens slut. Då kommer Mikael Odenberg och kräver att de skall betala.

Fru talman! Mikael Odenberg stod här i talarstolen som en "ungmuffare" och sade att regeringen har klarat sig bra. Det är Mikael Odenberg ganska ensam om att tro och tycka. Det kan man tycka på MUF-stämmorna och på moderata enskilda möten, men man skall inte gå ut och inkompetensförklara alla kritiker i det här gänget. Det finns också en rad kritiker utanför huset. Det skräckscenari som målas upp ifall socialdemokraterna skulle ta hand om bostadspolitiken känner jag inte igen när jag går ut bland folk på gatan. Fråga dem som står och skallar här utanför Riksdagshuset vad de tycker!

Anf. 5 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Fru talman! Nu börjar man känna igen Magnus Persson. Hans inledningsanförande var litet högrävande parlamentariskt, men nu börjar de gamla torgmötestakterna komma fram. När man går en guidad tur i Riksdagshuset kan man ibland höra att guiden säger: Där borta på andra sidan bankhallen går riksdagsmannen Persson i Karlstad med huvudet under den ena armen och det socialdemokratiska partiprogrammet under den andra.

Det går inte att misstolka krisöverenskommelsen, Magnus Persson. Det står uttryckligen i denna att besparingen om 3 miljarder skall tas ut på bostadssubventionerna. Det går aldrig att utläsa av detta att man i stället skall höja fastighetsskatten. Om detta hade varit innebörden av krisöverenskommelsen, hade det stått i p. 5 att 3 miljarder skall inbesparas genom höjd fastighetsskatt. Men nu står det inte så, Magnus Persson. Det står att 3 miljarder skall inbesparas på bostadssubventionerna.

Det är svårt att spara in på bostadssubventioner när det är fråga om fastigheter som inte har några subventioner. Därför kommer 20 % av det totala fastighetsbeståndet att drabbas. Vi försöker dock att lägga ut besparingen så rättvist som möjligt, så att de allra senast byggda årgångarna skyddas, eftersom det är dessa som är mest känsliga och har svårast att klara ytterligare kostnadshöjningar.

Effekten 1994 blir ganska liten tack vare att besparingen läggs ut över tre år. Det är en bra åtgärd. Om Görel Thurdin hävdar att det är Centern som skall ha äran för detta, så låt gå för det. Det är ointressant. Det viktiga är att krisöverenskommelsen genomförs på ett sätt som är hanterligt för dem som drabbas av de minskade subventionerna, nämligen egnahemsägare, bostadsrättshavare och hyresgäster. Mot den bakgrunden är det bra att besparingen läggs ut över tre år.

Däremot är det inte bra att Magnus Persson och socialdemokraterna numera över huvud taget inte vidkänns den krisöverenskommelse som man satte sina namnteckningar under den 20 september 1992.

Anf. 6 MAGNUS PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill ge Mikael Odenberg ett gott råd. Han borde ibland i sin debatteknik visa litet ödmjukhet och inte försöka inbilla sig själv och andra att den här regeringen har lyckats bra. Gå i stället till regeringskansliet och tala om att regeringen har misslyckats med den förda politiken! Det är precis vad den har gjort. Det är vad folk på bygden tycker.

Vi har inte sagt att dessa besparingar inte skall tas ut. Men de genomförs vid fel tidpunkt, Mikael Odenberg. Dessutom skall alla vara med och betala. Detta är den fundamentala skillnaden när det gäller den framtida bostadspolitik.

Fru talman! Jag är oerhört stolt över att bära det socialdemokratiska partiprogrammet under armen. Det är bra om guiderna i riksdagen och Mikael Odenberg påpekar att jag bär på det. Den ledstjärna som socialdemokratisk bostadspolitik har haft under 70-talet känner jag stor stolthet över. Vi har inte den segregation som finns i många andra länder. Vi har inte heller de skiktningar som finns i bostadsbeståndet där de konservativa krafterna leder bostadspolitik. Det är det, Mikael Odenberg, som är den fundamentala

Prot. 1993/94:34
1 december 1993

*Höjd garanterad
ränta 1994–1996
för vissa bostadshus*

skillnaden mellan en socialdemokratisk politik och en politik där plånboken skall styra, där marknadshyror och annat skall göras gällande. Vi kommer att slåss för vår politik i valrörelsen, och det kommer vi också att vinna valet på.

Anf. 7 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Fru talman! Magnus Persson vidgar diskussionen hela tiden. Han var inne på sysselsättningen i Hagfors i sitt inledningsanförande. Nu börjar han föra in marknadshyror, segregation i boendet och en del andra komponenter i debatten. För min egen del kommer jag att försöka att hålla mig till ärendet.

Angående temat ödmjukhet vill jag säga att det må vara en brist i min personlighet att jag, när jag äntrar en talarstol, har svårt att visa ödmjukhet. Nu är Magnus Persson kanske inte riktigt det föredöme som jag brukar hänvisas till här i kammaren.

Jag tycker dock att regeringen på viktiga och centrala punkter har lyckats. Jag försöker inte att bortförklara de stora problem som vi har i den svenska samhällsekonomin. Men när det gäller bostadsmarknaden och andra viktiga områden har regeringspolitiken varit framgångsrik. I mitt inledningsanförande pekade jag på de kraftigt fallande räntorna, vilket isolerat är det allra viktigaste för oss alla i vår egenskap av hyresgäster, bostadsrättshavare eller egnahemsägare. Detta kommer till uttryck i – vilket jag också påpekade i mitt inledningsanförande – att man nu på hyresmarknaden träffar avtal om de lägsta hyreshöjningarna på 25 år.

Magnus Persson sade att det är klart att vi måste spara för att sanera statsfinanserna, men att vi inte skall spara just nu. Då är frågan: När vill Magnus Persson spara de 3 miljarder som hans partiordförande satte sin namnteckning under den 20 september 1992? Han vill inte att det skall sparas 1994. Det skall inte sparas 1995, 1996, 1997 och det skall inte sparas 1998. När vill Magnus Persson genomföra besparingen? Vill han genomföra den 1999? Det är så dags, därför att då har den här regeringen, om den blir omvald vid nästa val, redan klarat saneringen av statsfinanserna, tyvärr i strid med socialdemokraterna.

Anf. 8 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd):

Fru talman! Jag blev en smula förvånad när Magnus Persson nämnde mitt namn så många gånger. Även jag skulle vilja påminna Magnus Persson litet grand om historien och om hur det hela gick till. Det var nämligen regeringen och socialdemokraterna som gjorde upp i september månad 1992 om besparingar inom bostadssektorn på 3 miljarder kronor netto. Dessa pengar skulle sparas 1994. Det ni! Jag måste fråga Magnus Persson: Hur kunde socialdemokraterna gå med på detta? Det vore bra att få ett svar på den frågan. Magnus Persson frångår uppgörelsen helt, måste jag säga.

Magnus Persson har följt utvecklingen i utskottet. Han vet mycket väl att vi nydemokrater har hävdats att besparingen, vilken i och för sig är nödvändig, skulle kunna göras på ett annat sätt. Vi hade ett eget förslag, vilket Magnus Persson mycket väl känner till, och vi var beredda att diskutera även andra lösningar. Men eftersom uppgörelsen hade en riksdagsmajoritet på

nästan 90 % hade vi i Ny demokrati inte kunnat få gehör för vår reservation till beslutet.

Magnus Persson går på och frågar oss om vi inser vårt handlande. Vårt handlande? Det var ju Socialdemokraternas handlande tillsammans med regeringens. Detta är litet väl magstarkt. Som jag sade har vi varit emot indragningen och har presenterat egna förslag. Men förslagen föll i kammaren. Sedan har Socialdemokraterna kommit tillbaka med ett förslag som är omöjligt för oss att anta, därför att vi inte vet vad det innebär i bl.a. tid. Att begära att vi skall rösta för det förslaget är litet väl mycket begärt. Visst, vi skulle kunna avstå och säga: Enkelt, det här får ni klara upp själva. Det är ni som har träffat uppgörelsen. Men det finns en oerhört viktig faktor, nämligen signalen ut till marknaden. Om det visar sig att överenskommelser träffas om besparingar som man sedan flyr ifrån och ändrar hur som helst, skapas en osäkerhet på marknaden som inte är bra.

Det råder inga tvivel om att Socialdemokraterna har svikit uppgörelsen. Jag som har stått utanför uppgörelsen som betraktare har också sett att ni har svikit den. Hanteringen har varit mycket olycklig. Den har dragit ut på tiden, och det har följt en osäkerhet i spåren. Människor har inte kunnat planera sin ekonomi och bostadsrättsföreningar har inte vetat vad som har gällt.

I samband med kompletteringspropositionen kom sedan Socialdemokraternas motion om uppskjutande av besparingarna. Detta kan inte betecknas som särskilt tillfredsställande. Det är viktigt med klara spelregler.

Det vi fick till stånd var att besparingen lades ut på tre år, sedan må vilka statsråd som helst ta åt sig äran. När vår reservation föll i kammaren gällde det att göra det bästa av situationen, vilket var att inte gå med på Socialdemokraternas förslag. Det vore bättre att försöka att lägga ut besparingarna så, att folk skall veta vad de har att rätta sig efter. Hänsyn bör tas till de senaste årgångarna genom att så litet besparingar som möjligt läggs ut under det första året och i stället läggs ut på tre år. Jag tycker att vi åstadkom en hel del jämfört med vad vi hade åstadkommit om vi hade avstått. Därigenom bidrog vi till att lindra situationen. Magnus Persson går här på oss litet väl hårt.

Nu skall vi gå vidare och sänka fastighetsskatterna i stället för att höja dessa. Vi vill sänka byggmomsen och tjänstemomsen. Vi för en politik som leder till lägre räntor, vilket är det bästa för de boende. Detta borde också få litet utrymme i den socialdemokratiska debatten.

Anf. 9 MAGNUS PERSSON (s) replik:

Fru talman! Låt mig först påminna om den ursprungliga uppgörelsen. Vi har inte sprungit ifrån den.

Fru talman! På grund av regeringens drastiska åtgärder har 20 miljarder sparats som skulle ha fallit ut på räntebidragdelen. De har inte utfallit, eftersom ingenting byggs här i landet. Vi har sagt att det i nuläget inte kan vara vettigt att spara in de 3 miljarderna.

Ny demokrati och Dan Eriksson hade kunnat ansluta sig till vår reservation. Reservationen innebär att alla skall vara med och betala. Jag tror inte att signalerna till marknaden hade inneburit något speciellt i det avseendet.

Prot. 1993/94:34
1 december 1993

*Höjd garanterad
ränta 1994–1996
för vissa bostadshus*

Den besparing som Dan Eriksson pekar på avser dessutom biståndet. Vi skall i den här delen inte blanda ihop kreti och pleti.

Men sanningen är, fru talman, att Ny demokrati skyndade till regeringens stöd och är medansvarigt till besparingen på 3 miljarder. Detta noterar inte bara jag utan självfallet också landets bostadskonsumenter. De skall då också känna till vilka som till syvende och sist fått vara med och betala notan.

Anf. 10 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:

Fru talman! Magnus Persson har här visat att hans minne är kort. Han kan inte historien bakåt i tiden. Han säger: Vi har inte sprungit ifrån uppgörelsen. Men det har ni visst gjort. Det är solklart. Sedan tycker han att vi skall följa Socialdemokraternas reservation.

Vi hade ett eget förslag som föll i kammaren. Socialdemokraterna visade inget intresse av att med oss diskutera någon annan besparing. Även Magnus Persson måste förstå att det är omöjligt att följa ett förslag som man inte vet innebörden av och där det inte har angetts när i tiden det skall ligga. Socialdemokraterna måste rannsaka sig själva.

Det var väl ett misstag som begicks när ni fattade beslut om att spara in 3 miljarder kronor på bostadssubventionerna år 1994. Detta var faktiskt vad överenskommelsen gick ut på. Kom inte och skyll på någon annan, särskilt inte på oss! Det är inte vårt fel att den här indragningen sker. Det är ert och regeringens fel.

Anf. 11 MAGNUS PERSSON (s) replik:

Fru talman! Vi har inte sprungit ifrån överenskommelsen utan senarelagt den. Vi anser att det med den lågkonjunktur som vi nu upplever är fel tidpunkt att göra indragningen på 3 miljarder. Det är vad det är fråga om. Dan Eriksson och andra som möter bostadsrättshavare, hyresgäster och egnehemsägare – ni får förklara varför ni är så snabba att gå regeringen till mötes i det här förslaget.

Ny demokrati har inte gjort sig speciellt känt för att hoppa på tåget, om man inte vet vad som befinner sig bakom knuten. Detta var nog en tillfällig tillnyktring från Dan Erikssons sida.

Anf. 12 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:

Fru talman! Jag har inte fått svar på frågan om hur Magnus Persson förklarar för folk att det faktiskt är Socialdemokraterna som har träffat överenskommelsen med regeringen. Det är otvetydigt så.

Det gäller att ta ansvar för landet. Man kan inte hela tiden sprida osäkerhet omkring sig. Ett av de stora problemen i ekonomin i dag är att folk blir osäkra och har hamstrat, vilket gör att konsumtionen minskar. Osäkerheten beror på att det inte finns klara spelregler.

Det finns inget som talar för att Socialdemokraternas förslag är ett bra förslag. För oss har det aldrig varit aktuellt att rösta för Socialdemokraternas förslag om att skjuta upp besparingarna vind för våg utan att precisera någon tid. I stället för att bara avstå, vilket vi med gott samvete hade kunnat göra, valde vi att försöka förhandla oss fram, så att det skulle bli så lindrigt som

möjligt under de första två åren och för de senaste två årgångarna. Jag tycker faktiskt att det var en hedervärd insats.

Prot. 1993/94:34
1 december 1993

Anf. 13 LENNART NILSSON (s):

Fru talman! Det här blev en något abstrakt och märklig diskussion. När man lyssnar på diskussionen kan man få intrycket att det som nu kommer att ske för knappt en femtedel av de boende i Sverige beror på att Socialdemokraterna har varit med om en uppgörelse som egentligen tolkades olika. Jag vet att Mikael Odenberg har blivit något slags hjälte i olika läger, när han skrev debattartiklar där han över huvud taget var emot den här besparingen.

*Höjd garanterad
ränta 1994–1996
för vissa bostadshus*

Vi har under tiden efter den s.k. underbara natten kunnat konstatera att Sverige är på väg utför i en allt större utförsbacke. Samtidigt fanns det tolkningstvister om uppgörelsen, vilket man kan diskutera och skylla på vem som helst. De som satt med under den här underbara natten kanske inte riktigt hade klart för sig vad konsekvenserna av den skulle bli. Man skulle fortsätta att diskutera frågorna, och i det medverkade bland andra jag, i vår gruppstyrelse. Då var det enkelt för oss att konstatera att om man skall minska kostnaderna för de boende så måste det fördelas på ett sådant sätt att alla är med och betalar. Det är ganska enkelt.

Nu är det de knappt 20 % som bor i de dyraste bostäderna i Sverige som får vara med om att betala, vilket en del här kallar för lindrigt. Jag vill påstå att det är ungefär som med mannen med hunden: man kuperar svansen tre gånger.

Man säger att det blir lindrigt därför att man skjuter upp det till 1994, 1995 och 1996. Men vad är "lindrigt"? Låt mig ta ett exempel: En bostadslägenhet, en 3:a, som är byggd 1991 kommer under 1994, 1995 och 1996 utöver de ordinarie nedsättningarna av subventioner att få en hyreshöjning på en tusenlapp. Detta sker i ett läge där man redan i dag bor i de dyraste bostäderna, som är producerade under de sista åren. Vad är det som är lindrigt i en situation när man lägger bördorna på de människor som redan i dag har det svårast?

Man kan hålla på att skylla på Socialdemokraterna. Men vi har sagt att man ibland, på olika områden och med utgångspunkt från hur Sverige har förändrats och krisen på bostadsmarknaden, måste ompröva de beslut man har fattat eller de uppgörelser som man har träffat. Den verklighet vi lever i har inte förbättrats sedan man diskuterade uppgörelsen, och sedan gick ju Sverige åt skogen på grund av devalveringar och annat.

Verkligheten har förändrats. Uppgörelsen har på många områden svikits av de borgerliga partierna, inte minst på skatteområdet. Människor får det allt svårare att klara av sina boendekostnader. Bostadsrättsföreningar går i konkurs. Detta är vad det handlar om. Man kan skylla på Socialdemokraterna. Men det som ni nu här i dag, utgår jag från, kommer att driva igenom, kommer att innebära en ökning av månadskostnaderna för en 3:a, byggd 1991, med ungefär en tusenlapp.

Från det att man flyttade in 1991 kommer de som bor i en sådan lägenhet i de senaste byggda husen att drabbas av en hyresökning på mellan 2 600 och 2 900 kr/månad, medan andra som inte finns inom subventionssystemet kan-

ske slipper undan. Detta är vad förslaget handlar om. Sedan kan man hålla på att säga att det blir lindrigt eller att det är Socialdemokraternas fel. Men i dag när vi skall trycka på knappar handlar det om att vi inte vill ha de här indragningarna. De drabbar människor som bor i fastigheter av de här årgångarna på ett orättvist sätt.

Vi kan naturligtvis i en framtid vara beredda att diskutera hur vi skall göra besparingar, men det är helt oacceptabelt att i dag göra indragningar utifrån den verklighet vi lever i. Den verkligheten lever tydligen inte alla borgerliga partier i.

Anf. 14 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:

Fru talman! Alla fördyringar är svåra för hushållen i dessa tider, det är så sant. Vad jag pratar om är att det är lindrigt i förhållande till vad som skulle ha blivit fallet med Socialdemokraternas uppgörelse med regeringen. Enligt den skulle det dras in 3 miljarder kronor 1994, och det hade blivit dyrt. I förhållande till det är det här faktiskt en sjättedel.

Om vi inte hade agerat hade det blivit värre. Alternativet var att avstå, och då hade regeringens förslag vunnit.

Anf. 15 LENNART NILSSON (s) replik:

Fru talman! Låt mig än en gång konstatera, som jag gjorde i talarstolen: Det finns ingen uppgörelse mellan Socialdemokraterna och regeringen på det här området. Man har tvistat om hur den skall tolkas, sedan har regeringen på olika fronter drivit igenom den och så har man fått den s.k. lindringen. Det finns ingen uppgörelse.

Vi säger att vi inte kan genomföra de här besparingarna därför att de drabbar människor så hårt. Jag hoppas att Dan Eriksson nu är införstådd med att det inte finns någon uppgörelse på det här området.

Anf. 16 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:

Fru talman! Nu börjar debatten bli intressant. Lennart Nilsson säger att det inte finns någon uppgörelse. Jag skulle vilja skicka en liten passning till regeringspartierna, nämligen att den uppgörelse som träffades inte finns nu. Det bör man tänka på när man skall försöka göra uppgörelser med Socialdemokraterna i fortsättningen.

Anf. 17 LENNART NILSSON (s) replik:

Fru talman! Nej, det finns ingen uppgörelse, eftersom de borgerliga partierna i regeringsställning har svikit uppgörelsen. Därför är förutsättningarna förändrade.

Anf. 18 MIKAEL ODENBERG (m):

Fru talman! Jag är inte övertygad om att en sådan här svekdebatt blir särskilt konstruktiv. Jag har ju läst upp vad som stod i överenskommelsen mellan regeringen och Socialdemokraterna, och där står det uttryckligen att bostadssubventionerna reduceras med 3 miljarder kronor netto den 1 januari 1994.

Lennart Nilsson har kommit på att man inte kan spara bostadssubventio-

ner på fastigheter som inte har några bostadssubventioner. Han sade att det då inte längre föreligger någon uppgörelse utan att det i stället föreligger en tolkningstvist.

Om jag förstod det hela rätt var Lennart Nilssons tolkning att en besparing med 3 miljarder kronor på bostadssubventionerna innebär att man skall höja fastighetsskatten i stället, som om nu höjd fastighetsskatt var det som hyresgäster, bostadsrättshavare och egnahemsägare i det här landet behövde!

Det är riktigt som Lennart Nilsson sade, att jag inte var särskilt förtjust i den här punkten i krisöverenskommelsen. Jag deltog inte under de där nattliga samtalen, men jag tycker att det ärende som nu ligger på riksdagens bord har fått en bra utformning. Det innebär klara förbättringar jämfört med hur man resonerade under den där natten då förhandlingarna pågick.

Generellt är det så att Socialdemokraterna på den här punkten intar ungefär samma hållning som i alla andra frågor, nämligen att det är klart att vi måste spara i statens finanser, men vi skall inte göra det just nu och vi skall framför allt göra det på ett annat sätt. Det största problemet vid saneringen av statsfinanserna i dag är att Socialdemokraterna inte är beredda att medverka, utan vill fortsätta att skjuta problemen framför sig till, misstänker jag, strax bortom nästa val.

Anf. 19 LENNART NILSSON (s):

Fru talman! Det är egentligen ganska meningslöst att diskutera med utgångspunkt i att vi, som Mikael Odenberg sade, vill höja fastighetsskatterna. Det jag nämnde i talarstolen var att verkligheten har förändrats. Bostadsmarknaden har ytterligare kommit i kris. Vi har problem med arbetslöshet, och människor har inte råd att hyra bostad. Verkligheten är förändrad.

I det läget säger vi att vi inte vill genomföra de här försämringarna för dem som bor i de allra dyraste bostäderna, därför att de inte kommer att klara av det. Det är vårt förslag för de närmaste åren. Majoritetens förslag här i riksdagen handlar om att man vill höja hyran för de senaste årgångarna av bostäder med ungefär en tusenlapp i månaden under de kommande åren. Detta är vad det handlar om.

De borgerliga partierna vill tillsammans med Ny demokrati försäkra villkoren för människor genom att höja hyran med en tusenlapp. Vi vill att man inte skall ta ut de här höjningarna under de kommande åren med utgångspunkt i den bistra verklighet vi lever i och som ni inte har förstått innebörden av.

Anf. 20 MIKAEL ODENBERG (m):

Fru talman! Den borgerliga regeringens politik går inte ut på att försöka köra upp hyran med 1 000 kr för hushållen nästa år.

Om vi röstar igenom bostadsutskottets och regeringens förslag kommer den fastighet som är byggd 1991 över huvud taget inte att drabbas av någon indragning 1994. Det är bara fastigheter byggda 1988 och dessförinnan som kommer att få minskade bostadssubventioner. För normallägenheten i ett hyres- eller bostadsrättshus handlar det om mellan 40 och 99 kr i månaden. Det går att utläsa av betänkandet om man vill.

Lennart Nilsson sade att verkligheten har förändrats sedan krisöverens-

Prot. 1993/94:34
1 december 1993

*Höjd garanterad
ränta 1994–1996
för vissa bostadshus*

kommelsen träffades och att vi därför inte borde göra denna besparing. Tidigare sade Magnus Persson att vi visst skall göra besparingen, men inte just nu utan någon annan gång. Jag är väldigt nyfiken på om det är det Nilssonska eller det Perssonska budskapet som gäller. Hur är det nu? Skall det sparas – och när skall det i så fall ske – eller skall det inte sparas?

Anf. 21 LENNART NILSSON (s):

Fru talman! Nu försöker Mikael Odenberg spela bort korten genom att säga att det inte blir någon extra upptrappning 1994. Det är naturligtvis rätt. Men det blir en ordinarie upptrappning som också är kraftig. Det handlar egentligen om att regeringen försöker dölja sina förslag genom att spilla ut effekterna av dem över några år.

Man skall dra in tre miljarder och fördela besparingarna över 1994 – det gäller vissa årgångar av bostäder – 1995 och 1996. När vi kommer fram till 1996 blir hyresökningen den jag nämnde för den aktuella årgången. Samtidigt skall lånen omskrivas. Om då räntemarginalen mellan det man får betala och det man tar ut är lika stor som den är i dag innebär det en ganska kraftig ökning av boendekostnaden.

När vi socialdemokrater förhoppningsvis kommer tillbaka i regeringsställning skall vi bedriva en bostadspolitik som skall upplevas som rättvis. Det kan inte vara rimligt att mindre än 20 % av de boende – dvs. de som har de högsta hyrorna i dagens Sverige – skall vara med och betala de indragningar som nu görs, medan andra inte får vara med. Den dagen vi kommer tillbaka skall vi nog reda ut problemen och driva en politik som upplevs som rättvis av alla grupper.

Nu klipper regeringen framför allt till dem som bor i de nya moderna bostäderna – t.ex. de unga familjerna.

Anf. 22 MIKAEL ODENBERG (m):

Fru talman! För det första: Vi sparar tre miljarder kronor på bostadssubventionerna därför att regeringen och Socialdemokraterna har kommit överens om att spara tre miljarder på bostadssubventionerna.

För det andra: Det går inte att spara in på bostadssubventioner på fastigheter som inte har några bostadssubventioner.

För det tredje: Besparingen läggs ut över tre år. Det beslut riksdagen kommer att fatta i dag får till följd att fastigheter byggda 1989, 1990 och 1991 inte får minskade subventioner. De kommer över huvud taget inte att få minskade subventioner under år 1994.

Till sist, fru talman, vill jag ha svar på frågan om det är den Nilssonska socialdemokratiska bostadspolitiken – dvs. den som säger att verkligheten har förändrats så, att vi kan strunta i saneringen av statsfinanserna – eller den Perssonska socialdemokratiska bostadspolitiken som gäller – dvs. den som säger att vi skall spara men inte just här och nu utan en annan gång?

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 19 §.)

3 § Ändringar i fastighetsbildningslagen m.m.

Prot. 1993/94:34
1 december 1993

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande
1993/94:BoU4 Ändringar i fastighetsbildningslagen m.m. (prop.
1993/94:27).

*Villkoren för vege-
tabilieproduktionen
efter budgetåret
1993/94*

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 19 §.)

4 § Förlängd försöksverksamhet med kooperativ hyresrätt

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande
1993/94:BoU5 Förlängd försöksverksamhet med kooperativ hyresrätt (prop.
1993/94:28).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 19 §.)

5 § Villkoren för vegetabilieproduktionen efter budgetåret 1993/94

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1993/94:JoU6 Villkoren för vegetabilieproduktionen efter budgetåret
1993/94 (prop. 1993/94:3).

Anf. 23 MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Det finns ingen samstämmighet om den svenska jordbrukspolitiken. Det betyder inte att vi är oeniga om det svenska jordbrukets vara eller inte vara. Jordbruket, det öppna landskapet och svenskproducerad mat har en djup förankring hos svenska folket. Självfallet skall vi ha kvar ett svenskt jordbruk och en inhemsk livsmedelsproduktion.

Nej, skiljelinjen går vid hur vårt jordbruk skall se ut inför ett eventuellt EU-medlemskap.

Regeringen har, med mycket gott stöd av riksdagsmajoriteten, valt att blåsa upp produktionen genom att kraftigt avvika från 1990 års reformpolitik och satsa miljardbelopp på ett jordbruk som inte kommer att vara i balans om ett eller två år.

Man har valt att i förväg vrida subventionerna så att det gynnar södra Sveriges spannmålsproducenter på småböndernas och på animalieböndernas bekostnad. Alternativodlarna går lottlösa ur detta spel.

Vi kommer, om vi blir medlemmar i EU, att gå in med ett överskott på såväl spannmål som mjölk. Därmed förstärker vi den orimliga situation som EU befinner sig i och som man har svårt att frigöra sig ifrån. Jordbruket pre-

mierar överskott, överanvänder kemikalier och handelsgödsel och drar stora ekonomiska resurser ur EU:s budget.

Vi som kunde ha varit ett föredöme och som kunde ha visat vägen bort från denna usla politik ställer oss till följd av regeringens anpassningspolitik i EU:s bidragskö. Vi sviker därmed inte bara oss själva och EU utan också den del av världen som så väl behöver mindre av centralplanerad livsmedelspolitik i den rika världen för att över huvud taget hitta incitament för en egen jordbrukspolitik och utveckling.

Om man reser runt i landet i dag ser man hur produktionsökningar förbreds. Det gäller inte minst mjölk. Det är klart att subventionerna med denna i förväg anpassade politik förskjuts från animalier till vegetabilier. Då gäller det att öka på koantalet för att kompensera det uteblivna kostödet.

Bönderna ligger i startgroparna för att förbereda sig på en rejäl mjölkkvot. Jag får frågor från olika bönder när jag är ute: Hur stor mjölkkvot får jag? Skall jag öka min produktion nu i förväg för att vara säker på att jag får en bra kvot?

Vad skall man svara? Jag hoppas att mina efterträdare i talarstolen kan ge ett svar.

Vi kommer alltså, om vi blir medlemmar, att gå in i unionen med ett stort överskott. Jag vill fråga bl.a. Ingvar Eriksson om majoriteten någonsin har gjort någon prognos över storleken på överskottet och därmed på kostnaderna för det? Hur stor del av EU:s totala överskott av exempelvis spannmål kommer Sverige att bidra med?

Vi socialdemokrater fortsätter att hålla en stramare linje än majoriteten och regeringen. Vi förordar att regeringen i stället för att genomföra det föreslagna arealstödet låter utreda ett landskapsvårdstöd som bättre än ett generellt stöd tar sikte på flora och fauna och bidrar till att bevara den biologiska mångfalden.

Jag undrar varför t.ex. ni i kds, som i olika sammanhang anser er ha en miljöprofil, så energiskt motsätter er en miljöanpassning av jordbruket. Jag hoppas att Dan Ericsson i Kolmården kan svara på den frågan.

Jag skulle också vilja fråga Dan Ericsson i Kolmården om han kan visa ett enda exempel på att kds under det senaste året har tagit strid för miljön. Jag hittar nämligen inget sådant exempel. Ni kan inte ens gå med på det krav på en utredning av hur det svenska jordbruket kan bli mer miljöanpassat som vi socialdemokrater har drivit under ett års tid.

Jag ser att jordbruksministern finns här i kammaren. Vad säger Centerpartiet, som är representerat ute på landet, till småbönderna och bönderna med medelstora gårdar som producerar mjölk och kött t.ex. i norra Sverige och som nu mister sitt kobidrag? De är dessutom jätteoroliga för hur Norrlandsstödet hanteras i förhandlingarna. Vad tycker ni i Centern att man skall svara dem – ni som nu avskaffar djurbidragen för att vegetabilieproducenterna skall kunna få mer betalt?

Fru talman! Den bristande miljömedvetenheten i regeringens jordbrukspolitik är allvarlig. Den kommer till uttryck också på ett annat område i den proposition som vi nu diskuterar. Redan år 1992 avskaffades prisregleringsavgifterna på fosfor. Den sammanlagda avgiften har därmed sänkts från 3:63

kr/kg till 1:20 kr/kg. När avgiften var som högst uppgick den till 4:99 kr/kg. I dag har både Finland och Norge högre avgift än Sverige.

Den höga nivå som vi har haft, kombinerat med rådgivningsinsatser, har gjort att användningen av fosfor mer än halverats sedan 1980. Det visar att den förda prispolitiken har givit resultat. Det är mot denna bakgrund vi socialdemokrater föreslår en miljöskatt på fosfor på 2 kr/kg. Varför motsätter ni i kds er detta – Dan Ericsson i Kolmården? Kds vill ju vara ett miljöparti. Är inte det i linje med er profil?

Beträffande kadmium så föreslår regeringen en avgift på 30 kr per gram kadmium på partier som innehåller mer än 50 gram kadmium per ton fosfor. Genomsnittet ligger i dag på 60–70 gram, och den handelsgödsel som t.ex. år 1992 såldes av kooperationen innehöll i snitt 40 gram.

Kadmiumtillförseln till åkerjorden kommer till hälften via handelsgödsel. Jordarna är så allvarligt förorenade att snabba och kraftfulla åtgärder behövs. Vi föreslår en avgift på 30 kr per gram per ton fosfor för den halt som överstiger 5 gram per ton fosfor. Det innebär en intäkt på ca 20 miljoner. Vi tycker detta är en bättre styrmetod än den regeringen föreslår, som knappast styr alls.

Fru talman! Med oro konstaterar vi socialdemokrater att den förda politiken på jordbrukets område inte bara är dålig för miljön. Den kostar dessutom stora pengar. Det är pengar som inte finns. Dem måste man låna till. Det är utgifter som i ett EU-perspektiv förökar sig. Vi hade kunnat komma billigare undan, både i det korta och i det långa perspektivet. Men den viljan har inte funnits.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till de socialdemokratiska reservationerna 1 och 5 till jordbruksutskottets betänkande nr 6.

Anf. 24 DAN ERICSSON i Kolmården (kds):

Fru talman! Jag är av någon anledning uppsatt bland talarna från oppositionspartierna i början på talarlistan. I dag står jag definitivt bakom majoritetens förslag till riksdagens beslut. Det är mycket positivt att vi nu fått en kursändring som gör att jag helhjärtat kan backa upp detta.

Det betänkande som riksdagen snart skall ta ställning till bekräftar att svensk jordbrukspolitik nu alltmer riktar in sig på EG:s regelsystem. Därmed ökar också förutsättningarna för att svenskt jordbruk skall stå starkare inför ökad konkurrens från EG-länderna.

Det är för min del positivt att det finns en stabil majoritet i utskott och riksdag för denna förändring, vilket Margareta Winberg här nämnde, i jämförelse med 1990 års omställningsbeslut. Denna majoritet inser värdet av att svenskt jordbruk och svensk livsmedelsproduktion skall få bättre förutsättningar att vara med och konkurrera på lika villkor som jordbruket inom EG. Det fanns en del problem i portgången till denna nya inriktning. Det är därför positivt att vi nu är såpass eniga om färdriktningen.

Från kds har också framförts krav inför denna proposition och betänkandet. Det gäller arealersättning till vallodling samt ytterligare stimulans till ekologisk odling. På den första punkten hoppas jag att vi så småningom skall kunna komma vidare.

När det gäller ekologisk odling ställde Margareta Winberg frågan om kds

har tagit strid för miljön. Hon påstod att vi i kds skulle motsätta oss en miljöanpassning av jordbruket. Jag vill här citera vad som står i betänkandet: "Inför ett EG-medlemskap måste en plan för en svensk tillämpning av EG:s kompletterande miljöprogram på jordbruksområdet utarbetas. Av propositionen framgår att jordbruksministern ämnar föreslå regeringen att en särskild utredning får i uppgift att utarbeta förslag till ett sådant program. I samband härmed bör ett förslag till stöd för omläggning till ekologisk produktion ingå."

Vi har slagits för detta. Vi kommer att fortsätta att arbeta för omställning av svensk jordbruksproduktion även till ekologisk odling och förbättra möjligheterna till detta. Det är ingen nyhet för Margareta Winberg att vi i kds står fast vid den uppfattningen.

Jag noterar att Margareta Winberg i den förra jordbrukspolitiska debatten förutskickade att det inte skulle komma något förslag om kadmiumavgift från regeringen. Det är precis ett sådant förslag som nu ligger på riksdagens bord. Jordbruksutskottets ordförande skulle kanske vara litet försiktigare med att inta sådana klara och definitiva ståndpunkter.

Kds kommer att fortsätta att driva miljökraven. De finns i propositionen, och de finns i detta betänkande. Vi har tagit strid för miljön. Jag skall kanske påminna om de propositioner som lagts fram om kretslopp, biologisk mångfald och klimatfrågorna. Vi har varit pådrivande i arbetet i såväl regeringskansliet som själva riksdagsarbetet.

Jag har under det år som gått, förutom att ha mött många bönder ute i verkligheten, också besökt många livsmedelsföretag och träffat företrädare för dessa företag. Den entydiga bilden är att den politik som vi nu slagit in på är en förutsättning för fortsatt svensk livsmedelsindustri.

Jag vill ställa en fråga till Margareta Winberg. Er jordbrukspolitik hotar många jordbruksföretag inom näringen, förutom de direkta effekter som era förslag skulle få. Därmed hotas också indirekt en levande landsbygd och alla de näringar som är beroende av en fortsatt svensk livsmedelsproduktion. Hur ser ni på detta faktum? Om vi skulle följa era förslag skulle många arbetstillfällen inom livsmedelsindustrin hotas.

Jag tycker att det ibland skorrar något falskt när Socialdemokraterna i andra sammanhang talar om åtgärder för att få fler jobb, samtidigt som ni inom denna sektor är ett direkt hot mot många arbetstillfällen.

Hur ser egentligen Socialdemokraterna på detta? Är inte arbetstillfällena inom denna sektor – direkt i primärproduktionen, inom alla sidonärings på landsbygden som är beroende av denna produktion samt inom livsmedelsindustrin – oerhört värdefulla, och bör vi inte fortsättningsvis slå vakt om och utveckla dessa näringar?

Anf. 25 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Fru talman! Dan Ericsson i Kolmården säger att han är tacksam över kursändringen. Det finns kanske anledning att klargöra i vad denna kursändring består som han är så glad över.

Kursändringen består i att man frångår det beslut som riksdagen fattade 1990. Det skulle innebära minskad kemikalisering och en produktion i ba-

lans, dvs. minskade överskott. Man övergår till en överproduktion med överskott, mer kemikalier och mer handelsgodsel.

Kds brukar säga sig vara ett slags miljöparti, Dan Ericsson. Hur stämmer den bild jag nu har visat över den politik som ni är stolta över med den bild som ni klistrar på er själva? Hur stämmer den bilden med den internationella solidariteten, som jag antar att ett parti som kds vill profilera sig för?

Politiken innebär att överskott dumpas på en världsmarknad, vilket drabbar tredje världen. Det betyder de facto att man undandrar de länder som så väl skulle behöva en utveckling av sitt jordbruk denna möjlighet.

Det kom mycket riktigt ett förslag om kadmium från regeringen. Där hade jag fel. Det kom ett förslag, men vilket förslag var det? Det var ett förslag som knappast alls kommer att styra bort från kadmium.

Jag skulle vilja fråga Dan Ericsson vilket förslag av de två som nu ligger, och som vi skall rösta om litet senare, som Dan Ericsson tycker är bäst. Är det regeringens förslag eller det alternativa förslag som vi socialdemokrater har lagt fram? Jag skulle vara mycket tacksam över att få ett rakt svar på den frågan.

Anf. 26 DAN ERICSSON i Kolmården (kds) replik:

Fru talman! Kursändringen handlar om att svenskt jordbruk och svensk livsmedelsproduktion skall närma sig de villkor som EG har, för att vi därmed skall kunna ha en fortsatt svensk jordbruksproduktion. Detta är den avgörande frågan. Skall vi ha kvar svenskt jordbruk och satsa på det eller skall vi avhända oss den möjligheten? I den frågan kan man säga att vi har förändrat kursen. Nu har vi bättre förutsättningar att klara svensk jordbruksproduktion.

Sedan undrar Margareta Winberg över detta att kds är ett miljöparti. Vi är självfallet ett miljöparti. I vår ideologi har vi ett förvaltaransvar där det gäller att hantera våra miljöresurser, energiresurser osv. Ett av de förslag som finns här på bordet är den kadmiumavgift som Margareta Winberg i ett tidigare skede inte trodde skulle komma. Det är ett sätt att gå in på detta med miljöstyrning. Vi lägger avgifter på sådant som vi vet är till skada för miljön. Det gäller att ställa om samhället i den här riktningen på flera områden. Detta gör att vi kommer en liten bit på väg.

Sedan ställer Margareta Winberg den raka frågan om det är det betänkandeförslag som ligger på bordet eller reservanternas förslag som jag tycker är bäst, när det gäller den här miljöavgiften. Jag har att hantera den samlade jordbrukspolitiken. Då är den första punkten att vi skall ha vettiga villkor för svenska lantbrukare. Den andra punkten är att vi skall ha en omställning av jordbruket så att vi går alltmer åt ekologisk odling. Vi kan konstatera att vi verkligen har fått bort mycket av kemikalieanvändningen. Det är den sammantagna jordbrukspolitiken som jag tar ställning till här. Det är därför jag stöder betänkandet.

Anf. 27 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Fru talman! Jag är mycket glad över det första svaret från Dan Ericsson i Kolmården. Det betyder att ni prioriterar en anpassning till EU framför miljöåtgärder inom jordbruket. Det är ett klart och bra svar. Det är nämligen

Prot. 1993/94:34
1 december 1993

Villkoren för vegetabilieproduktionen efter budgetåret 1993/94

gen så att vi inte behövde göra den prioriteringen, men ni valde bort miljön för anpassningens skull.

Jag förstår att det är svårt att svara på frågan om vilket av de två förslagen när det gäller kadmium som är bäst. Jag hade kanske inte väntat mig att få något svar på den.

Dan Ericsson säger att det här betänkandet också går mot ekologisk odling. Det gör mig ytterligt förvånad. I själva verket är det ju precis tvärtom. Alternativ odling finns inte med här. Det är t.o.m. så, Dan Ericsson, att ni sviker två av era partivänner som har skrivit en motion om just alternativ odling. De alternativa odlarna drabbas på flera sätt av den förda politiken under det här året. De drabbas dels av sänkningen av gränsskyddet för fodermedel – det får de ingen kredit för-, dels får de inte någon kredit för att prisregleringsavgifterna på handelsgödsel och bekämpningsmedel har tagits bort. De får däremot en direkt kostnadsökning när djurbidraget nu tas bort.

Det förslag som vi tidigare har lagt fram om ett särskilt arealstöd för just alternativodlare har ni varit med om att rösta bort här i kammaren. Det Dan Ericsson säger om att detta på något vis skulle vara en väg mot ett mer ekologiskt jordbruk eller alternativ odling är inte sant. Ni sviker era egna när ni inte ställer upp på den motion som vi skall behandla i dag.

Anf. 28 DAN ERICSSON i Kolmården (kds) replik:

Fru talman! Det är klart att vi teoretiskt kan diskutera vad som är bäst för miljön i jordbrukslandskapet osv. Men det viktiga är ju att vi har ett jordbrukslandskap över huvud taget. Om vi skall diskutera miljöfrågor är det väl avgörande att vi har en livsmedelsproduktion och en jordbruksproduktion som gör det möjligt att ha öppna landskap och en levande landsbygd. Om vi inte har det kan vi föra semantiska diskussioner om miljöaktiviteter på detta område. Det är den avgörande frågan och prioriteringen det handlar om. Skall vi ha ett svenskt jordbruk eller inte? När vi diskuterar prioriteringar är mitt svar på den frågan definitivt ja.

När det gäller alternativ odling får jag tydligen ytterligare en gång läsa in-
nantill i betänkandet. I samband med den utredning som skall göras nu "bör ett förslag till stöd för omläggning till ekologisk produktion ingå". Det står i klartext i betänkandet.

Vi kommer att fortsätta att driva på detta så att vi får förbättrade stödformer som gör att vi gynnar den ekologiska produktionen. Men det gäller återigen att vi har ett jordbruk att utgå ifrån över huvud taget. Detta är det svåra för Socialdemokraterna.

Det intressanta med Margareta Winbergs repliker är att hon inte svarade på min fråga med ett enda ord. Hur är det med sysselsättningen? Är det så att ni med er politik "medvetet" vill arbeta för att vi raserar möjligheterna till arbetstillfällen både inom jordbrukssektorn, inom sidonäringsarna ute på landsbygden och inom livsmedelsindustrin? Det är precis detta som er politik skulle leda till. Varför får jag inte ett svar på den frågan? Varför är det inte viktigt med arbetstillfällen inom just den här sektorn? På andra områden talar ni er varma för att vi skall skapa arbetstillfällen, men inom den här sektorn talar ni tyst om vad jordbruket innebär för sysselsättningen.

Anf. 29 JAN JENNEHAG (v):

Fru talman! Jag ansluter mig till de socialdemokratiska reservationerna och yrkar bifall till reservation 5. Jag tänker liksom Margareta Winberg och Dan Ericsson i Kolmården uppehålla mig något vid avgiften på kadmium.

I utskottets betänkande på s. 15 längst ner står följande: "Avgiften är anpassad till en nivå som bör kunna ge incitament till rening av fosforgödsel utan att innebära en ytterligare kostnadsbelastning för svenskt jordbruk och för konsumenterna."

Hur skall en avgift kunna ge incitament till en minskning om avgiften är så låg att den inte innebär kostnadsbelastning? Själva systemet med ekonomiska styrmedel innebär naturligtvis att vi skall bestraffa det som icke är önskvärt och gynna det som är önskvärt. Den föreslagna avgiften är över huvud taget ingen stimulans. Den är ett slag i luften. Inte ens denna verkninglösa svenska bestämmelse kommer, åtminstone enligt tidningsuppgifter, att accepteras av EU.

Enligt vad som redovisas i Dagens Nyheter den 28 november är förhandlingarna oroliga för att kadmium i handelsgödsel blir ett problem. Det sägs att förhandlingarna skall vara avslutade före jul. Jag undrar naturligtvis hur detta problem skall lösas. Om inte svenska förhandlare ens kan få igenom det som nu föreslås av regeringen, hur skall man då kunna gå vidare? Jag tycker att detta är ytterst illavarslande.

Den övergripande frågan är ju att jordbruksministern har bedömt att ett eventuellt svenskt medlemskap i EU inte innebär något hinder för ett införande av en miljöavgift på kadmium. Det vore ytterst intressant att få en kommentar till det här förhållandet.

Anf. 30 INGVAR ERIKSSON (m):

Fru talman! Jag vill först yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan i det betänkande som vi nu behandlar, med undantag av det moment där återbetalningskravet behandlas. Jag yrkar där bifall till reservation nr 3. Jag yrkar också avslag på samtliga socialdemokratiska reservationer.

Fru talman! I betänkandet behandlas regeringens proposition angående villkoren för vegetabilieproduktionen i jordbruket efter budgetåret 1993/94. I betänkandet föreslås åtgärder för en fortsatt anpassning av den svenska jordbruks- och livsmedelssektorn till EG. Det är det stora och viktiga, vilket Margareta Winberg och de andra socialdemokraterna inte tycks ha insett.

Omställningsprogrammet förändras. Bl.a. avskaffas den s.k. odlingsbegränsningen fr.o.m. 1994, varigenom en lång rad orimliga inlåsnings effekter försvinner.

Arealstödet för 1994/95 föreslås bli höjt till 900 kr/ha, och inlösenpriset för spannmål föreslås bli oförändrat, 1:05 kr per kilo. Det generella direktbidraget till mjölkproduktionen avvecklas fr.o.m. budgetåret 1994/95. Dessutom införs en miljöavgift på kadmium i handelsgödsel den 1 januari 1994.

Propositionens förslag om krav på återbetalning av 2 000 kr/ha gentemot de brukare som inte uppfyllt kraven i omställningsprogrammet har inte godtagits av oppositionens företrädare i utskottet. Oppositionsföreträdarna har på denna punkt bildat majoritet för en begäran om en mer utförlig analys

Prot. 1993/94:34
1 december 1993

Villkoren för vegetabilieproduktionen efter budgetåret 1993/94

från regeringen i fråga om förutsättningarna för att fullfölja omställningsprogrammet. Regeringssidan har, som jag sagt, reserverat sig på denna punkt.

Vi anger att det är mycket angeläget att riksdagen undanröjer eventuella oklarheter om vilka återbetalningskrav som kan komma att riktas mot de brukare som inte lyckas finna alternativ för en varaktig omställning. Genom den majoritet som nu har bildats skjuts beskedet till brukarna upp ytterligare. Dess skrivning andas dessutom uppfattningen att återbetalningskraven skulle kunna bli ännu hårdare.

Nog är det anmärkningsvärt att Ny demokrati, som i sin motion pläderar för en bättre framförhållning i besluten, så att brukarna skulle kunna få bättre planeringsmöjligheter, nu förfaller till att begära ytterligare utredning och klarläggande. Det görs på ett sätt som skapar större svårigheter. Dessutom skapar det beslut som ni medverkar till i detta avsnitt till en ökad oro inför framtiden.

Jag vill framhålla att de brukare som gått in i en omställning av sin jordbruksareal och därigenom avstått och fram till juli 1996 avstår från produktion av tidigare prisreglerade grödor därmed gjort och gör en betydande insats för att minska statens exportkostnader. Man bidrar dessutom till att lönsamhetsminskningen i produktionen blir mindre än eljest. Man kan också hävda att ersättningen för omställningen jämfört med ersättningen för s.k. EG-träda inte blir särskilt hög.

I fråga om inlösenpris och arealbidrag instämmer utskottet i regeringens bedömning att EG:s stöd till vegetabiliesektorn på flera områden avsevärt överstiger stödet till de svenska odlarna. Härtill kommer att avkastningsnivån i flera viktiga EG-länder är högre än i Sverige samtidigt som kostnaderna, Margareta Winberg, för insatsmedel m.m. är lägre. Dessa skillnader framgår bl.a. och understryks ytterligare i Jordbruksverkets nyligen publicerade rapport om svenskt jordbruk inom EG.

Enligt utskottets mening bör det vara ett viktigt led i anpassningen inför ett EG-medlemskap att svenska jordbruksföretag har goda förutsättningar att producera och konkurrera på EG:s villkor. Det är också viktigt att det ges möjlighet här till under övergångsperioden. Utskottet tillstyrker därför regeringens förslag om ett inlösenpris under 1994 om 1:05 kr per kilo spannmål. Man föreslår av samma skäl en höjning av arealstödet till 900 kr/ha. Detta är en anpassning till EG-nivån. Vi har tidigare aviserat dessa förslag.

Detta innebär att 1994 års odling av spannmål, oljeväxter, proteingrödor, sockerbetor, matpotatis, potatis för stärkelse och rödspit, bruna bönor och frövall kan tillgodogöra sig detta ökade stöd, och det är viktigt. Det innebär ett närmande till EG-nivån, vilket är en inriktning som vi har haft.

Det som socialdemokraterna vill göra i sammanhanget är att dels sänka spannmålspriset till 90 öre, dels helt ta bort arealstödet och återinföra det gamla inkomststödet, nu med 500 kr/ha. Man säger nu att man vill ta från norr och ge till söder. Vi är så realistiska att vi inser att vi har ett ansvar för att se till att hela det svenska jordbruket har rimliga förutsättningar att när vi går in i EG/EU konkurrera på någorlunda lika villkor.

De socialdemokratiska förslag som vi här får ta del av innebär i princip att man höjer kostnaderna och sänker producentinkomsterna. Var och en som har sinne för ekonomi begriper att det skulle bli en mycket kraftig lönsam-

hetsförsämring, om riksdagen skulle anta socialdemokraternas förslag. Försämringen skulle bli så stor att många producenter skulle slås ut under övergångstiden innan vi kommer in i EG. Hur tror socialdemokraterna att svenska livsmedelsproducenter skall kunna få chansen att konkurrera på lika villkor, om de inte hänger med innan vi kommer in?

Detta vittnar om att socialdemokraterna inte har insett vikten av att en sådan långsiktig näring som jordbruksproduktionen måste få övergångstider och anpassningstider. Vi är från regeringssidan fullständigt övertygade om att svenskt jordbruk och svensk livsmedelsindustri är konkurrenskraftiga, förutsatt att de får rimliga chanser att förbereda sig inför EG/EU-inträdet.

Margareta Winberg, socialdemokraterna, vägrar alltså att inse vad som krävs för att ge denna del av svenskt näringsliv rimliga förutsättningar i nuläget, och det är vi mycket beklämda över. Man sätter käppar i hjulet för framtiden, och man försöker skapa motsättningar mellan de svenska producenterna i norr och i söder. Det är mycket olyckligt. Därmed äventyrar socialdemokraterna också det långsiktiga konsumentintresset. Om jag har uppfattat rätt vill svenska konsumenter i varje fall till stor del få möjlighet att konsumera svenskproducerade livsmedel också i framtiden. Ni måste inse att ni tar ett stort ansvar, om ni underminerar producenternas möjligheter att tillgodose detta konsumentintresse.

Jag blir litet förundrad över att socialdemokraterna går till attack och säger att 1990 års jordbrukspolitik fullständigt har övergivits. Vi har gjort korrigeringar och kommer att fortsätta att föreslå sådana, av den enkla anledningen att verkligheten inte är den som vi upplevde när vi tog det jordbrukspolitiska beslutet. Vi menar att beslutet i mycket fattades under den förutsättningen att de internationella GATT-förhandlingarna skulle ha blivit slutförda till för drygt två år sedan, nämligen den 1 juli 1991. Den tid som har gått sedan dess är så lång att man är förundrad över att en näring har kunnat leva med frysta producentpriser under hela denna period.

Vi har också gemensamt lämnat in en ansökan om medlemskap i EG/EU, och det tycks socialdemokraterna när det gäller jordbrukspolitiken ha glömt. Ni ligger dessutom lågt och talar inte om vad ni egentligen anser. Ni sitter på två stolar. Också detta skapar väldiga bekymmer för näringens långsiktiga planering. Vi skulle därför verkligen vara bekymrade om ni skulle få chansen att bedriva jordbrukspolitiken i Sverige.

Som sagt: Vi har tagit ansvar för att skapa rimliga förutsättningar för att också denna del av svenskt näringsliv skall få chansen att även i framtiden fullgöra sin viktiga uppgift, till gagn inte minst för konsumenterna och till gagn för hela det svenska samhället och landskapet, som vi därigenom tror oss kunna bevara så öppet som möjligt.

Jag vill alltså yrka avslag på de socialdemokratiska reservationerna och bifall till utskottets hemställan med undantag av det som framhålls i reservation nr 3.

Anf. 31 JAN JENNEHAG (v) replik:

Fru talman! Ingvar Eriksson undvek frågan om kadmiumavgiften. Jag utgår från att Ingvar Eriksson anser att den föreslagna avgiften kommer att minska kadmiumbelastningen. Det är i varje fall så man måste tolka majori-

Prot. 1993/94:34
1 december 1993

Villkoren för vegetabilieproduktionen efter budgetåret 1993/94

tetsskrivningen, som säger att man bör ha en utvärdering av avgiften 1995 för att bedöma dess effektivitet och att man då bör överväga om avgiften kan höjas för att styra kadmiumhalterna mot ännu lägre nivåer. Vi har ännu lägre nivåer redan i dag. Varför föreslå en meningslös avgift? Varför inte i dag konstatera att vi redan kan bedöma avgiftens effektivitet?

Sedan detta med förhandlingarna med EU. Jag ser mycket stora problem om vi i dag i förhandlingarna inte ens kan få igenom en verkninglös avgift. Hur skall vi då kunna tro att vi i framtiden kommer att kunna driva miljöfrågor och införa effektiva styrmedel? Jag saknade i Ingvar Erikssons anförande en kommentar kring detta.

Anf. 32 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Fru talman! När det gäller utvärderingen av kadmiumavgiften är det fullt naturligt, att inför man en avgift så följer man också upp effekterna av den. Industrin och förbrukarna är uppenbarligen också väldigt angelägna om att minska kadmiuminnehållet i gödselmedel. Det innebär många gånger praktiska svårigheter, men inriktningen har varit och är att kadmiuminnehållet ytterligare skall minskas.

Även om Jan Jennehag säger att det här förslaget är verkningslöst, är det en signal om vad som krävs. Krävs det mer framöver, kommer vi också att verka för det. Men vi tror faktiskt att det här kommer att lösa sig relativt snabbt.

Vi har ju sedan tidigare erfarenheter på andra miljöområden som visar, att ger man bara rätt signaler så får man också effekter. Medvetenheten på miljöområdet är faktiskt stor. Vi kan konstatera att så är fallet, inte minst på jordbruksområdet, där vi i Sverige har åstadkommit väldigt stora framgångar vad gäller en anpassning till vad som krävs. Vi har den balanserade växtodling som genomförs, vi har gjort urlakningsförsök för att få fram klarlägganden om effekter, och man har också lyckats kartlägga en väldigt stor del av dessa problem, vi har halverat användningen av bekämpningsmedel, osv. Vi tror faktiskt att signalerna räcker för att vi skall nå en förbättring i framtiden.

Anf. 33 JAN JENNEHAG (v) replik:

Fru talman! Signalen blir ju den motsatta. Om man på en stor del av marknaden redan i dag i genomsnitt ligger under gränsen, är ju signalen att det nu är okej att höja den. Det är ju konsekvensen av förslaget.

Anf. 34 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Fru talman! Det finns faktiskt inget belägg för att industrin och de som sysslar med detta skulle missförstå den ambition vi har på det här området.

Anf. 35 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Fru talman! Ingvar Eriksson säger att det finns oklarheter kring regeringens förslag om återbetalning av 2 000 kr till de bönder som har gått in i omställningsprogrammet. Det är något som jag inte riktigt begriper. Jag vet inte vilka oklarheter som finns i de besked som tidigare har givits. Återbetalning skall ske. Det är det budskap som har givits. Däremot innebär regeringens

förslag en massa oklarheter. Det tog ju väldigt lång tid innan vi i utskottet kunde få reda på vad de 2 000 kronorna egentligen var för pengar. Vi fick ha åtskilliga samtal med departementet innan vi fick det klart för oss.

Det finns också andra oklarheter som vi bara har antytt i utskottsmajoritetens text. Jag tycker att det är angeläget att ta fram vad vi i texten kallar rättvisaspekten. Det påstås att det odlas prisreglerade grödor på omställd mark. Det är ingenting som vi har fått någon som helst uppfattning om från regeringens sida, och det är därför som vi skriver som vi gör i majoritetsskrivningen.

Jag skulle vilja fråga vad Ingvar Eriksson svarar de bönder som nu står i begrepp att bygga ut sin produktionskapacitet. Det handlar framför allt om mjölk. Som jag sade förut frågar dessa bönder mig om det inte är bäst att bygga ut nu, att sätta in litet fler kor för att garantera en stor mjölkkvot. Vad tycker Ingvar Eriksson att man skall svara de bönderna?

Jag skulle också, utifrån två aspekter, vilja veta vad Ingvar Eriksson svarar de norrländska bönderna, dels utifrån att ni nu tar bort djurbidraget, dels utifrån de diskussioner som pågår om Norrlandsstödet. Vi har inte diskuterat förhandlingsfrågan här, men det vore intressant att få höra hur Ingvar Eriksson menar att man skall driva frågan om Norrlandsstödet i förhandlingarna. Jag menar då avseende på både nivå och metod för utbetalning av Norrlandsstödet.

Anf. 36 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Fru talman! Margareta Winberg vet lika väl som jag att det finns ganska många komplikationer kring omställningsprogrammet i och med att de förutsättningar som vi förutsåg skulle gälla under omställningsperioden inte gäller. Man har alltså inte i praktiken – i varje fall inte hittills – funnit de alternativ till de prisreglerade grödorna som vi gemensamt hade hopp om skulle finnas under den här perioden.

Nu tror vi att vissa möjligheter kommer att finnas, men som jag sade har förutsättningarna ändrats genom att vi har ansökt om medlemskap i EG/EU. Regeringen har ju också tagit ansvar för det tidigare genom att föreslå nödvändiga korrigeringar av 1990 års beslut, korrigeringar som måste till för att vi skall kunna klara detta.

Vi har också en ambition att försöka leda in det svenska omställningsprogrammet i EG-perspektivet. Målsättningen är att vi när vi går in i EG fullt ut skall kunna anta det system som EG har inriktat sig på.

Det innebär att omställningsperioden fullföljs fullt ut som vi har planerat, men det innebär också att det nu klart sägs att omställningsperioden upphör efter den 1 juli 1996 och att marken då får återgå i produktion. Det är också sagt, att om man vid den tidpunkten inte har lyckats genomföra någon varaktig omställning, då får man betala tillbaka de 2 000 kronorna. Det är, som det har sagts från regeringshåll, en rimlig kompromiss. Jag vill understryka att vi inte har tvingat någon svensk bonde att gå in i omställningsprogrammet, utan det är fråga om en frivillig anslutning.

Margareta Winberg säger att det på vissa håll har odlats på omställd mark. Det är ju rent av brottsligt, och det finns ingen anledning att ifrågasätta återbetalningskravet på den punkten.

Prot. 1993/94:34
1 december 1993

Villkoren för vegetabilieproduktionen efter budgetåret 1993/94

När det gäller mjölkkvoten har Socialdemokraterna bidragit till oron genom att sänka de svenska kraven i EG-förhandlingarna. Det har inte underlättat. Jag tror att bönderna är väl medvetna om att det faktiskt krävs litet försiktighet när det gäller detta. Blir det överproduktion får man själv stå för kostnaderna.

Anf. 37 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Fru talman! Ingvar Eriksson säger att de förutsättningar som fanns 1990 inte har kunnat uppfyllas. Vilka förutsättningar var det? Han säger vidare att de alternativ vi då såg inte längre finns. Vem skall bära det ansvaret? Var det riksdagen som skulle fixa fram alternativen? Jag trodde att jordbruksnäringen skulle spela på de villkor vi hade satt upp 1990. Det innebär att det inte låg på vårt ansvar att se till att alternativen kom fram.

En del lantbrukare har klarat detta, Ingvar Eriksson. Vad svarar man de bönder som har klarat omställningen och som nu ser att det finns en vilja hos regeringspartierna att ge tillbaka pengar till de bönder som inte gjort vad de andra, med stora pengar, har gjort för att följa upp omställningsbeslutet?

Jan Jennehag fick dåliga svar på sin fråga. Jag förstår att Moderaterna inte bryr sig så mycket om detta med kadmium och miljön. Men ni brukar ändå vara intresserade av pengar. Jag ställde en fråga i mitt inledningsanförande. Jag är intresserad av att få svar på den. Det vi har gjort nu, ända sedan valet, är att förändra 1990 års politik. Men det har aldrig någonsin kommit någon sammanfattning av helheten vare sig när det gäller överskottsproduktionen eller kostnaden. Jag vill fråga Ingvar Eriksson om ni över huvud taget pratar om att det som ni nu beslutar kostar pengar, och i så fall hur mycket det kostar i det korta perspektivet och i det längre perspektivet. Om vi blir medlemmar i den europeiska unionen har det en viss betydelse hur mycket vi producerar, för den årliga avgift vi skall betala men också för den delfinansiering vi måste stå för i vissa av de program vi kommer att ha i Sverige. Finns det någon tanke från er sida om hur detta kommer att se ut?

Anf. 38 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Fru talman! Margareta Winberg måste inse att det förhållandet att många lantbrukare har gått in i omställningsprogrammet innebär att de har avstått från produktion och inkomster av den under denna period. Om vi jämför med vad man skulle ha fått från EG för att lägga mark i träda är det inga stora belopp. Det är omöjligt att förutse allt som händer när vi fattar ett så genomgripande beslut som beslutet 1990, som i grunden förändrade hela jordbrukspolitiken, som aldrig förr.

Som jag sade nyss kan vi också konstatera att GATT-förhandlingarna, som vi hängde upp mycket av förslaget på, inte har avslutats än i dag. Vi har lämnat in en ansökan om medlemskap i EG. Förutsättningarna har i mycket stor utsträckning förändrats. Det är därför regeringen har lagt fram de förslag den har lagt fram. Det är därför man vill korrigera 1990 års beslut och planerar för inträdet i EG. Det är en ansvarsfull politik. I den ansvarsfulla politiken medverkar inte socialdemokraterna. De inser inte att den övergångstid vi nu har är mycket viktig för att svenskt jordbruk och svensk livs-

medelsindustri skall kunna upprätthålla sin effektivitet, sin konkurrenskraft och inte minst sin framtidsstro.

Margareta Winberg glömmer konsumenterna i sammanhanget. Vill man ha svenska produkter i framtiden måste man också medverka till en anpassning av svenskt jordbruk inför den kommande gemenskapen. Självfallet följer vi utvecklingen. Det görs prognoser och man planerar. Vi har valt att lägga fram dessa förslag trots allt, därför att vi så bra som möjligt skall förbereda svenska producenter för EG-inträdet.

Jag tog inte upp Norrlandsstödet och avvecklingen av kobidraget tidigare. Det är den generella delen som avvecklas i hela landet, både i söder och i norr. Det är inte så att man tar pengar från norr och ger till söder, som Margareta Winberg påstår. Dessutom har vi i utskottet också antytt att man bör se över gränsskyddet i detta sammanhang. Prisnivån för mjölk frystes nämligen 1990 och kobidraget infördes. När det tas bort är det rimligt att man ser på vilka effekter det har när det gäller prisnivån och lönsamheten. Det är därför vi också antyder att det, om man korrigerade gränsskyddet, skulle skapas vissa möjligheter att kompensera mjölkproducenterna för det bortfall som avskaffandet av kobidraget innebär.

Anf. 39 CHRISTER WINDÉN (nyd):

Fru talman! Jag anser att beslut som fattas i denna kammare skall fattas med fullgott beslutsunderlag. Svenska folket som berörs av det, i detta fall särskilt bönderna, har rätt att fordra att man har klart för sig vilka konsekvenser ett beslut får och att det får önskade verkningar. Jag anser att man inte har det i detta fall.

I regeringens proposition har man föreslagit att bönder som inte har vidtagit varaktiga åtgärder för omställning före den 1 juli 1996 skall få sin återbetalningsplikt sänkt till 2 000 kr. Jag frågar mig vad man grundar detta på. Jag förväntade mig att detta skulle framgå av propositionen, men så är icke fallet.

Jag har två stora invändningar som jag vill redovisa. Jag vill gärna göra det på detta sätt, eftersom jag märker att det förekommer en viss ironi över att Ny demokrati har stött Socialdemokraterna. Det gör vi kanske inte så ofta. Jag vill gärna redovisa varför vi har gjort det.

För det första måste man utgå från att de bönder som har anmält mark till omställning har gjort det i den fasta förväntningen att det skulle finnas ett alternativ åtminstone vid den tidpunkt då omställningsprogrammet upphör. Regeringen har utlovat starkt stöd för framtagande av alternativ, t.ex. bioenergi. När man kommer fram till den tidpunkten frågar man sig: Finns det några alternativ? Jag tycker att det är en högst relevant fråga. Om det inte finns några alternativ är bonden utsatt för politiska utfästelser som slagit fel. Det är inte hans fel. Han har blivit lurad.

I konsekvensens namn gäller det precis lika mycket att den bonde som har haft möjlighet men inte har utnyttjat den utan i stället hemfallit åt att försöka mjölka pengar av staten på grund av statens godtrogenhet skall ställas till svars. För att kunna fatta ett beslut av detta slag i jordbruksutskottet krävs att man har ett underlag. Jag tycker inte att det finns ett sådant.

Min andra stora invändning är egentligen allvarligare. Det handlar om an-

Prot. 1993/94:34
1 december 1993

Villkoren för vegetabilieproduktionen efter budgetåret 1993/94

slutningen till den europeiska gemenskapen. Om vi ansluter oss till den europeiska gemenskapen före den 1 juni 1996 kommer infasningen av vårt omställningsprogram mot EG:s jordbrukspolitik att bli föremål för diskussioner i medlemskapsförhandlingarna. Den är redan föremål för sådana diskussioner. Innan dessa förhandlingar talar om för oss hur infasningen skall se ut kan vi inte gärna fatta beslut om förändringar i pågående omställningsprogram. Det finns ingen anledning till det. Vi har tid på oss fram till 1996. Enligt Europaministern skulle förhandlingarna förhoppningsvis vara avslutade i mars månad nästa år.

Vad händer t.ex. om Sverige blir medlem den 1 januari 1995? Skall bönderna då uppbära arealbidrag för den mark som ligger i omställning? Eller skall bidraget betalas till staten? I så fall måste det vara fråga om en konfiskatorisk lag som gör att pengarna tas från bönderna och förs över till staten. Det finns en hel rad av frågor av denna typ som jag anser att vi inte har fått svar på. Det framgår inte något i propositionen.

Jordbruksministern var inbjuden till utskottet på en utfrågning. Den här frågan hann tyvärr inte ventileras särskilt mycket. Men andra personer från Jordbruksdepartementet var där. Jag tror att de flesta i utskottet delar min uppfattning att vi blev mer förvirrade än upplysta efter de besked vi fick.

Jag anser inte att det är ansvarigt att fatta beslut med dessa två skäl som jag har redogjort för som underlag.

Herr talman! Jag har anmält mig till fem minuters taletid. Men eftersom jag har fått frågor ställda till mig hoppas jag att jag kan få ta ett par minuter extra i anspråk.

Ingvar Eriksson säger att oklarheter måste undanröjas beträffande omställningsprogrammet. Jag delar den uppfattningen. Jag har också väckt en motion. Samtidigt raljerar Ingvar Eriksson en smula över att jag har väckt en motion där jag förebrår regeringen för att ha kort framförhållning. Men detta, Ingvar Eriksson, handlar inte om omställningsprogrammet. Det vet Ingvar Eriksson mycket väl. Det handlar om vegetabilieodlingen för nästa år. Jag anser att det är alldeles för kort framförhållning att i dag i december, nära jul, fatta beslut som talar om för bönderna vilka villkor som skall gälla för växtodlingssäsongen nästa år.

Utskottet hävdar i betänkandet att detta beslut var känt redan i början av juni. Men, Ingvar Eriksson, detta var regeringens uppfattning i början av juni. Alla är väl medvetna om att regeringen inte har någon egen majoritet. Den tidpunkt som bönderna kan rätta sig efter är i dag. Jag vidhåller att det är en alldeles för kort framförhållning.

Jag vill bemöta Ingvar Eriksson angående frågan om högre ersättning inom EG. Det är riktigt att bönderna erhåller högre ersättning inom EG. Men det finns ingen anledning för oss att springa fortare än vad vi har gjort. Sverige är en isolerad marknad. Sverige kommer att förbli en isolerad marknad så länge gränsskyddet finns kvar. Det kommer att vara kvar så länge Sverige inte är medlem i EG.

Om den svenska kronan hoppar upp eller ned en liten smula spelar inte så stor roll för bonden som sådan. Han får sina pengar i svenska kronor. Det är inte alltid relevant att göra en rak jämförelse med ecu. Jag är medveten om att det kan bli vissa kostnadsökningar på grund av att importerade varor

blir dyrare. Men det är inget fullgott skäl, Ingvar Eriksson, för att göra en sådan jämförelse.

Vi delar uppfattningen, Margareta Winberg, att 1990 års livsmedelspolitiska beslut var ett stort, bra beslut i rätt riktning för att marknadsanpassa det svenska jordbruket och för att producera sådant som konsumenterna efterfrågar i de kvantiteter som marknaden kräver. Men ansökan om medlemskap i EG har ställt detta på kant. Det är nödvändigt att göra en sådan anpassning. Det är detta, Margareta Winberg, som är anledningen till att Ny demokrati i huvudsak har stött regeringens politik när det gäller vegetabilieodlingens villkor – utom just när det gäller byte av omställningsprogram.

Herr talman! Slutligen, med all respekt för den extra taletid jag har fått, vill jag säga några ord beträffande kadmiumgödsel. Jag vill beröra frågan från en helt annan infallsvinkel än vad tidigare debattörer har gjort. Mindre än en tredjedel av Sveriges bönder tar jordprover på sina åkrar. Om de gjorde detta i större utsträckning skulle vi få bukt med en stor del av övergödslingsproblemet. Jag har inga siffror på detta, och jag är medveten om att jag har tunt på fötterna. Jag vill uppmana regeringspartierna att titta på möjligheten att utbilda bönderna i att utnyttja jordprover. På det sättet kan bönderna få en lägre kostnad för inköp av gödsel, och volymen blir totalt sett mindre. Jag tror att detta skulle ge bättre resultat än att ha en stor argumentation om en liten skillnad i miljöavgifterna. Varje jordprov kostar ca 300 kr. Det är möjligt att detta är en stor barriär och att bönderna inte är beredda att betala. Men jag tror att detta vore intressant.

Anf. 40 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! När det gäller omställningsarealen vill jag bara upprepa vad jag har sagt tidigare. Lantbrukarna har frivilligt gått in i detta program. Christer Windén säger att det inte har funnits alternativ och att bönderna har blivit lurade. Jag tror att alla var väl medvetna om att det fanns förhoppningar och önskemål om att det hela skulle gå snabbare än vad det har gjort. Jag tycker inte att man kan lasta vare sig bonden, regeringen eller oss som fattat beslutet. Men problemen kvarstår. Det är därför situationen är litet komplicerad, och det är därför regeringen har valt att göra en rimlig avvägning. Regeringen har då lagt förslaget om återbetalning av 2 000 kr mot att arealen därefter släpps fri. Omställningsarealen ingår i förhandlingarna med EG som jordbruksmark. Jag vill bara erinra om detta.

Jag har uppfattat att jordbruksministern har begärt ordet. Han har kanske några kommentarer till det beslut som nu skall fattas med anledning av att Ny demokrati har stött Socialdemokraterna.

Christer Windén talar vidare om en isolerad marknad. Det är väl inte riktigt sant? Trots detta utsätts den svenska marknaden för dumpning av produkter utifrån med hjälp av andra länders skattebetalare. Riktigt isolerat är Sverige dock inte.

Jag tror också att Christer Windén är medveten om behovet av att göra en så snabb anpassning som möjligt för att ge svenska producenter så lika förutsättningar som möjligt. Det gäller att vara konkurrenskraftig när Sverige blir medlem. Det är inte fråga om att gå med och sedan börja anpassa sig. Det vore förödande.

Prot. 1993/94:34
1 december 1993

Villkoren för vegetabilieproduktionen efter budgetåret 1993/94

Nu är, tack och lov, verkligheten sådan i dag att producenterna redan har förberett sig. Investeringar och andra förberedelser har nämnts för att man skall kunna vara med på ett vettigt sätt.

Christer Windén talar vidare om jordprover. Nog är en mycket stor del av arealen föremål för provtagningar. Det har visat sig vara lönsamt. Vi kan konstatera att det sker en i stor utsträckning anpassad gödsling i Sverige i dag. På det området ligger Sverige väl framme.

Anf. 41 CHRISTER WINDÉN (nyd) replik:

Herr talman! Ingvar Eriksson säger att det inte är bondens eller regeringens fel. Vems fel är det då? Finns det fler?

Ny demokrati har i det här fallet inte stött Socialdemokraterna, utan det är Socialdemokraterna som har stött Ny demokrati.

Jag håller helt med Ingvar Eriksson om att vi skall ha lika möjligheter vid ett inträde i EG. Men det finns ingen anledning att påstå att vi skall ha lika möjligheter och samma villkor innan Sverige blir medlem. Däremot skall vi göra en anpassning som är så långtgående att det blir ett minimalt behov av övergångsregler vid själva inträdet. Jag vidhåller, Ingvar Eriksson, att så länge Sverige utgör en isolerad marknad, har vi möjlighet att hålla oss på de nivåer på vegetabilieodlingen som vi själva finner lämpliga.

Genom att höja inkomsterna till en oproportionerligt hög nivå kommer det svenska jordbruket inte att bli konkurrenskraftigt. Det blir tvärtom. Det är under tuffa förhållanden som konkurrenskraftiga bolag skapas. Jag är övertygad om att när Sverige blir medlem i EG kommer svenska bönder att ha en utomordentligt god chans att hävda sig. Det har vi redan sett genom de siffror som åtminstone jag har fått av olika organisationer.

Slutligen vill jag säga, som Ingvar Eriksson inledningsvis sade, att man skall bilda sig sin uppfattning och fatta sitt beslut i huvudsak med ledning av de informationer som propositionen innehåller. Det skall inte ske genom korridorsnack eller genom någon annan information som kommer på ett sådant sätt att man får anledning att betvivla dess riktighet.

Anf. 42 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Christer Windén säger att det inte är nödvändigt med lika villkor innan Sverige kommer in i EG. Men jag tror att det är ganska viktigt att man har så lika villkor som möjligt. Det är nämligen inte lätt att snabbt göra kast som är av sådan art som här krävs. Att man i EG har gått in för arealstöd och sänkta prisnivåer gör det väldigt svårt för oss i Sverige att vänta med en anpassning till det. Det är bara ett av flera exempel.

Christer Windén säger att man skall ha tuffa villkor för att kunna leva upp till anpassningskravet. Jag vill erinra om att de villkor som i dag finns redan är mycket tuffa. Vi kan ju se att många producenter har bekymmer, så nog är det tufft.

Christer Windén talade tidigare om att regeringen skulle varit ute i tid, och han ironiserade litet över att regeringen inte har majoritet och att man därför borde ha tagit upp frågan till beslut redan i våras. Det kanske är riktigt att beslutet borde ha fattats redan i våras, men förhoppningen fanns att slippa uppleva att Ny demokrati skulle så att säga vända ett sådant förslag, i

synnerhet om man tror på Christer Windéns ord att han har en positiv inställning till att man i svenskt jordbruk skall få chansen till ett besked i tid. Vi har aldrig räknat med att man inom Ny demokrati skulle överväga att välta ett sådant beslut. Nu gör Ny demokrati tack och lov inte det heller, så problemet finns ej.

Anf. 43 CHRISTER WINDÉN (nyd) replik:

Herr talman! Jag delar Ingvar Erikssons uppfattning att det skall vara lika villkor. Men lika villkor innebär att man har samma principiella inställning till jordbrukspolitiken. Det betyder att Sverige ansluts med ett system som liknar CAP-reformen, vilken innebär bl.a. arealbidrag. Detta är ett avsteg från det beslut som fattades 1990. Lika villkor på en isolerad marknad betyder däremot inte att man måste ha samma prisnivå.

Jag hävdar fortfarande att det hade varit rätt att fatta detta beslut i våras. Jag är glad över att Ingvar Eriksson delar min uppfattning i denna fråga. Anledningen till att jag drog upp detta är principen. Jag hade inte på något sätt tänkt att jag skulle hålla regeringen i ett slags ovisshet om Ny demokratis inställning i den här frågan. Men det handlar om principen, och principiellt är det först nu som det här beslutet – om beslutet nu fattas här i dag i riksdagen – kommer att träda i kraft.

Anf. 44 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att Christer Windén skall bestämma sig. I sitt första inlägg sade han att Ny demokrati stött Socialdemokraterna. Han ville också förklara varför, eftersom det inte var så vanligt. I sitt nästa inlägg sade han att Socialdemokraterna stött Ny demokrati. Man bör väl ha en enda uppfattning om det. Sanningen är väl att våra olika utgångspunkter sammanjämkades till en majoritetskrivning i utskottet, så det behöver vi inte tvista om.

Christer Windén är tvetydig på annat sätt också. Å ena sidan säger han att Sverige är en isolerad marknad, på grund av gränsskyddet, och att vi kommer att förbli det tills vi blir medlemmar i EU. Å andra sidan säger han att Sverige redan före medlemskapet, trots att Sverige är en isolerad marknad, måste anpassa sig till det som finns utanför denna isolerade marknad. Jag förstår inte det resonemanget, speciellt inte med tanke på vad Ny demokrati tidigare sagt.

I vissa sammanhang hävdar Ny demokrati också fortfarande att marknaden skall få större spelrum och att bl.a. bidragsberoendet skall bort. Ny demokrati har ju bidragit till att mycket stora bidrag kommer att ges. Nya subventioner kommer att ges lantbruket.

Jag fick inget svar på min fråga av Ingvar Eriksson, men jag håller inte för otroligt att kanske Christer Windén och Ny demokrati har räknat ut vad den här politiken egentligen kostar och hur mycket spannmålsöverskott som den här politiken medför. Vad kostar det för Sverige i det korta perspektivet och i det längre EU-perspektivet, både i form av avgiftens storlek och i form av den delfinansiering som jordbrukspolitiken i EG-perspektivet faktiskt medför? Det skulle vara intressant att höra något slags prognos i båda fallen.

Prot. 1993/94:34
1 december 1993

*Villkoren för vegetabilieproduktionen
efter budgetåret
1993/94*

Anf. 45 CHRISTER WINDÉN (nyd) replik:

Herr talman! Vem som stöder vem, Margareta Winberg, är egentligen inte särskilt viktigt. Om det känns bättre för Margareta Winberg tar jag tillbaka mitt uttalande i den saken – Socialdemokraterna är ju trots allt något större.

Vad gäller den isolerade marknaden, tror jag att vi kan vara ganska överens om att Sverige är en isolerad marknad. Men anledningen till att Ny demokrati stött regeringen i anpassningsarbetet är att vi i Ny demokrati vill att Sverige vid tidpunkten för ett medlemskap skall ha en jordbrukspolitik som principiellt och regelmässigt ungefär överensstämmer med den politik som bedrivs inom EG och som benämns CAP. Prisnivåerna måste inte överensstämma exakt.

Jag delar också Margareta Winbergs uppfattning att det här egentligen är ett steg i fel riktning, vilket jag erkänner vitt och brett. Vore det inte för ett eventuellt EG-medlemskap skulle vi inte ha accepterat en sådan här förändring av jordbrukspolitiken. I Ny demokrati har vi gjort denna eftergift, därför att vi tycker att EG-medlemskapet är viktigare än små förändringar i den svenska jordbrukspolitiken.

Anf. 46 MARGARETA WINBERG (s) replik:

Herr talman! Det är att underskatta förändringarna att kalla dem för små. De är i själva verket ganska omfattande och leder, precis som Christer Windén sade, i en helt annan, felaktig riktning. På den punkten är vi också överens.

Jag fick inget svar på frågan om nivån på överskottet och om kostnaden för denna, som vi båda tycker, felaktiga politik.

Anf. 47 CHRISTER WINDÉN (nyd) replik:

Herr talman! Jag är inte förberedd på den frågan. Det krävs bl.a. litet beräkningar. Men kanske jordbruksministern kan svara på frågan. Jag har ingen aktuell siffra.

Anf. 48 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Herr talman! Jag begärde ordet i denna debatt i huvudsak för att svara på några frågor och kommentera det som har sagts.

Christer Windén frågade om återbetalningskravet, och han nämnde själv att han hade tunt på fötterna när han frågade. Jag skulle gärna i fortsättningen försöka utforma propositioner mer likt raggssockar om det skulle hjälpa. Men det är inte så lätt att i propositionen täcka alla behov i det sammanhanget. Mycket av underlaget ligger i andra handlingar, exempelvis våra positioner inför EG-förhandlingarna.

När vi fattade beslutet 1990, kunde vi se att den svenska spannmålsproduktionen både volym- och prismässigt kom att pressas nedåt. Konkurrenskraften skulle då vara förhållandevis hög vad gäller alternativ produktion. Genom ansökan om EG-medlemskap, ett sannolikt sådant, är spannmålsproduktionen i Sverige något mer lönsam. Det ställer saken i ett nytt sken. En återbetalning med 9 000 kr till dem som fullgjort alla skyldigheter, utom kravet på varaktig omställning, synes orimlig, medan en fullständig eftergift också tycks orimlig. Man skall komma fram till ett belopp någonstans där-

emellan. Bedömningen är politisk, och det är svårt att exakt säga vad man kommer fram till. Men enligt en bedömning tycks 2 000 kr vara ett rimligt belopp.

I detta anförande hade jag tänkt ta upp tre områden, nämligen frågorna som rör miljön, ekonomin och landsbygden.

Margareta Winberg tog upp miljöfrågorna ganska mycket, och som vanligt finns det en strävan från Socialdemokraterna att blanda samman regleringsavgifter och miljöavgifter. Margareta Winberg påpekar att vi har sänkt kostnaden på handelsgödsel, och det är i och för sig sant. Vi har tagit bort regleringsavgifterna, men inte några miljöavgifter. Om man jämför handelsgödselns kostnad med spannmålspriset – det är egentligen där jämförelsen skall göras – finner man att handelsgödseln i dag är ett dyrare produktionsmedel än den var före 1990 års beslut, under en period då Socialdemokraterna hade huvudansvaret för den här politiken.

När det gäller fosforavgift och kadmiumavgift har utredningen på Jordbruksverket kommit fram till att avgiften på handelsgödsel fosfor egentligen inte är särskilt miljömässigt betingad. Handelsgödsel fosfor påverkar inte miljön negativt, utan lägger sig i marken. Det är därför som vi har gjort om fosforavgiften – dvs. den mängden pengar – till en kadmiumavgift. Det är riktigt, som har nämnts i debatten, att vi lägger den på en nivå som i stort sett motsvarar fosforavgiften, men vi säger att man redan 1995 bör titta på detta och eventuellt skärpa avgiften.

Jag tycker – det vill jag understryka – att det är viktigt att tala om det. Vi vill i princip komma mycket långt när det gäller att reducera kadmiuminnehållet i fosforgödsel, men det finns tekniska bekymmer att göra det mycket snabbt. Därför kan det vara fel att lägga på en alltför hög avgift i dag. Men att signalera att en hög avgift kan komma om man inte anpassar sig tillräckligt snabbt är ett korrekt budskap.

Jan Jennehag var inne på hur det går i EG-förhandlingarna. Vi gör den bedömningen att vi kan behålla den typ av avgifter som vi har när vi går in i EG. Men jag gör också den bedömningen att det i dag finns ett betydande stöd i EG-kretsen för tanken att gå vidare i miljöarbetet. Jag finner ett mycket stort stöd för våra ambitioner, framför allt i de norra och nordvästra staterna i EG. Jag känner på mig att de nordiska länderna kommer att spela en betydande roll i fråga om att skärpa miljöarbetet i EG – även om vi skall vara klara över att detta arbete är ganska jobbigt och går ganska trögt.

Så går jag över till den ekonomiska bedömningen. Vi har förändrat en del av politiken, och det är betingat av de anpassningar till EG:s kommande jordbrukspolitik som vi har känt oss nödsakade att göra. I det sammanhanget nämner vi i den här propositionen att djurbidragen till mjölkkor skall avskaffas fr.o.m. nästa budgetår. Det beror på att vi har underlättat produktionen genom att sänka kostnaderna, som jag har varit inne på tidigare. Vi har tagit bort dels regleringsavgifterna på handelsgödsel, dels proteinavgifterna. Vi kommer alltså på kostnadssidan ner på en nivå som i stort sett motsvarar den man har i EG.

Det är rimligt att sträva efter att få bort bidrag som inte finns i EG-sammanhang. I grundalternativet finns inget bidrag till mjölkproduktion. Där emot finns det bidrag till mjölkkor i de områden som kallas "less favoured

Prot. 1993/94:34
1 december 1993

*Villkoren för vegetabilieproduktionen
efter budgetåret
1993/94*

areas", eller mindre gynnade områden. Där har vi positioner både för att använda detta i skogs- och mellanbygder i södra Sverige, men också för att behålla stödnivåerna för norra Sverige.

Jag tror att Norrlandsbönderna, om några, kan känna sig säkra på att vi driver de här frågorna. Jag vill gärna nämna, att i de kontakter jag nu har både med kommissionen i Bryssel och med regeringar i de flesta medlemsländer är stödet till jordbruket i norra Sverige en av de absolut viktigaste frågorna. Det gäller inte bara jordbruket i Norrland, utan det gäller hela svenska folket, som inte kan tänka sig att ge efter på kravet att fortsätta att bedriva jordbruk i den delen av landet. Frågan om hur stort Norrlandsstödet skall vara har vi anledning att återkomma till i sedvanlig ordning under vårriksdagen.

Margareta Winberg säger att djurbidragen avskaffas för att spannmålsproducenterna skall kunna få mer. Det är inte riktigt. Som jag sade, avskaffas djurbidraget till mjölkkor därför att det finns fog för det. Spannmålsproducenterna får ytterligare något stöd genom arealbidrag.

Det är viktigt att notera att vi när det gäller mjölkproduktion ligger på en prisnivå som är jämförbar med EG:s, men att Sveriges spannmålspris plus arealbidrag ligger på en nivå som är ganska mycket lägre än EG:s. Det är alltså inte fråga om överkompensation, utan vi producerar faktiskt billigare i Sverige än vad man gör i EG-länderna.

Därför går jag över till kostnaderna. Det görs från socialdemokratiskt håll en antydning om att jordbrukspolitiken skulle leda till att kostnaderna ökade för samhället och för statskassan. Jag vet inte vad det grundar sig på. Det skulle vara välgörande om Margareta Winberg och andra företrädare för Socialdemokraterna försökte studera de fakta som finns i sammanhanget.

Under de drygt två år som jag har haft ansvar för den här politiken har direktbidragen sjunkit med över 1 miljard kronor. Budgetomslutningen i Jordbruksdepartementet har sjunkit med i stort sett 40 %. Det som kanske är allra viktigast är att nivån på stödet till det svenska jordbruket, som mäts i PSE-tal, har gått ner från 63 % år 1991 till 57 % år 1992. Det förväntas närma sig 50 % under 1993. EG ligger på 49-50 %.

Vi har alltså gått ner i stödnivå. Det är viktigt att understryka detta, på grund av Socialdemokraternas ständiga tal om att det har uppkommit nya kostnader. Det är inga nya kostnader.

I ett EG-perspektiv kan spannmålsarealen och spannmålsproduktionen i och för sig tänkas öka i Sverige, därför att den är inte uppdelad på olika länder. Då är det väl rimligt att vi skall kunna producera sådant som vi är konkurrenskraftiga på i vårt land. Kostnaden för detta överskott belastar helt EG-budgeten, inte Sveriges budget. Jag kan inte se varför vi skulle låta bli att producera i det sammanhanget.

Jag kommer då in på frågan om landsbygden. Jag beklagar att socialdemokratin fortfarande inte har någon känsla för landsbygdsfrågorna och jordbruksfrågorna. Socialdemokraterna och Margareta Winberg, som är intresserade av bra miljö, bra livsmedelskvalitet och gott djurskydd, måste väl tycka att det är bättre att vi producerar livsmedel i den goda miljö vi gemensamt har lyckats uppnå i det svenska jordbruket, än att vi överlåter åt Cen-

tral- och Sydeuropa att göra det, där djurskyddet är mycket sämre. Det är viktigt att komma ihåg att jordbruket i Sverige kan producera mycket livsmedel och andra råvaror även i ett framtida EG-sammanhang.

Anf. 49 CHRISTER WINDÉN (nyd):

Herr talman! Jag vill svara jordbruksministern att jag faktiskt tycker att det är befogat att kräva ett bättre underlag än den proposition som vi fick i detta fall. Det handlar inte om raggsockor eller tunna strumpor. Jag skulle kunna vara elak och säga att det inte handlar om kvantitet, utan om kvalitet. Men det vill jag inte säga, därför att det nästan skulle vara förolämpande.

Jag vill i stället säga att det inte handlar om volymen, utan om sakinnehållet, speciellt när det gäller EG. Det fanns alltså inget underlag, i varje fall inte vid den tidpunkt då jordbruksministern var i jordbruksutskottet – vi fick inga svar.

Jag skulle vilja ställa en fråga med anledning av jordbrukspolitiken i dess helhet, som jordbruksministern berörde: Anser jordbruksministern att det finns någon ambition inom EG att förändra jordbrukspolitiken i stort, enligt de principer som 1990 års livsmedelspolitiska beslut i Sverige står för?

Anf. 50 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Herr talman! Vi skulle kunna diskutera underlaget för beslutet länge. Jag kan bara konstatera att utskottets majoritet har kommit fram till att det behövs mer underlag. Det är synd att vi inte kan fatta ett beslut i dag – det hade varit bra tidsmässigt.

När det gäller ambitionerna i EG att förändra jordbrukspolitiken i stort vill jag gärna säga att det finns sådana ambitioner på väldigt många håll, t.ex. inom kommissionen, där man är medveten om kostnadsproblemen och där man ser bekymret med alla regleringarna. Men också många medlemsländer har sådana ambitioner.

Jag var så sent som den här veckan i Storbritannien och samtalade då med den brittiska jordbruksministern. Hon har ganska klara ambitioner precis i den riktning som vi i Sverige har försökt att driva politiken. Jag ser alltså framför mig en förändring av jordbrukspolitiken i EG. Man har där själv sagt att det kommer efter 1995, när de tre år av förändringar som man nu är inne i är slutförda. Jag gör bedömningen att den processen efter hand kanske t.o.m. kan öka i hastighet.

Anf. 51 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Jordbruksministern gav här ett löfte om bättre utformade propositioner – åtminstone tolkar jag det så. Det gör jag därför att de som vi har fått under de senaste åren inte precis har framstått som något under av klarhet. Ofta står det att man skall återkomma till någon viss fråga. Vi har i utskottet vid upprepade tillfällen varit tvungna att ringa till departementet för att över huvud taget förstå och tränga bakom de luddiga formuleringarna i propositionerna. Det löftet tackar jag därför för.

Kadmiumavgiften ligger enligt vår uppfattning – och den tycks jordbruksministern dela – på en låg nivå. Jordbruksministern säger – och det förvånar mig mycket – att den skall skärpas 1995. Jag förstår inte hur det skall vara

Prot. 1993/94:34
1 december 1993

Villkoren för vegetabilieproduktionen efter budgetåret 1993/94

möjligt. Skälet till att vi under hela 1993 så enträget har tagit upp frågan om en kadmiumavgift är att vi vet att man måste införa den före den 1 januari 1994. Sedan går det enligt EES-avtalet inte att göra det. Men när den nu kan införas 1993 tycker vi att det är viktigt att den också blir så bra som möjligt. Hur det då kan vara möjligt att skärpa den vill jag gärna ha en kommentar till.

Jordbruksministern talade om Norrlandsstödet. Jag vet att det är en het fråga och att många politiker och kommissionsledamöter tar väldigt allvarligt på den. Frågan gäller om vi får stödja Norrland, vilken nivå vi får ha på stödet, om det skall bestå av både svenska nationella pengar och EG-pengar och om stödet skall kunna utgå i form av ett prisstöd eller på annat sätt. Jag skulle gärna vilja att jordbruksministern utvecklade om det finns något nytt i den frågan. Jag vet att man diskuterar det just i dessa dagar.

När det gäller ekonomin hävdar jordbruksministern att kostnaden för statskassan inte ökar. Det beror ju alldeles på vad man jämför med. Jag jämför med det som vi hade tänkt skulle ske under de här fem åren, alltså på den avveckling av regleringssamhället på det här området som vi var överens om 1990. Då måste man ändå hävda att de nya signaler som regeringen nu har hissat och som vi också har fattat beslut om innebär en väsentlig kostnadshöjning jämfört med hur det var tänkt. Jag vill fråga jordbruksministern om han ser något samband mellan ett stort överskott om vi blir medlemmar i EU och den tänkta årliga avgiften. Finns det något slags samband mellan storleken på det belopp vi får tillbaka till bönderna och till regionalpolitiken och storleken på den tänkta årliga avgiften?

Anf. 52 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Herr talman! Det är klart att vi alla strävar efter så stor klarhet som möjligt, när det gäller både propositioner och utskottsbetänkanden. Jordbrukspolitiken är komplicerad och innehåller en förfärlig massa detaljer. Det är uppenbart att vi i de här sammanhangen ibland inte uppnår den klarhet som man borde sträva efter. Det tror jag att vi alla som har jobbat inom det här området är medvetna om.

När det gäller kadmiumfrågan vill jag bara citera vad jag har skrivit i propositionen, där det står ordagrant: "En utvärdering av avgiften bör ske år 1995 för att bl.a. bedöma avgiftens effektivitet. I detta sammanhang bör även övervägas om avgiften kan höjas för att styra kadmiumhalterna mot - - - lägre nivåer."

Det viktiga är att vi i och med det här beslutet inför kadmiumavgifter. Jag ser det som en framgång för miljöintressena. När vi har gjort det tror jag att vi har chansen att gå vidare och att vi också har chansen att driva på utvecklingen i andra länder, även i ett EG-perspektiv.

För att mycket kort kommentera Norrlandssituationen vill jag säga att jag alldeles nyligen vid ett samtal med den ansvarige kommissionären i Bryssel har fått en hel del vaga synpunkter på det mesta. Kommissionen är försenad i sitt arbete när det gäller jordbruksfrågorna, vilket jag beklagar, och vi väntar fortfarande på många svar när det gäller våra positioner. Men de bästa uttalanden som vi hör är de som gäller Norrlandssituationen. Man säger: Detta

måste vi klara på något sätt. Det är visserligen litet svävande men ändå positivt.

Vår ambition är en till-hälften-finansiering från EG; det kommer säkert att bli diskussion om det. Rättigheten är det första vi måste ha. Därefter måste vi sträva efter en finansiering från EG:s sida.

När det gäller frågan om kostnaderna och volymerna vill jag säga att förhållandena är diametralt motsatta om Sverige kommer att vara en del i den europeiska gemenskapen och om Sverige står för sig självt. I den framtida europeiska unionen har man en gemensam jordbrukspolitik, och i det läget kan inte jag ta ansvar för att säga att inte Sverige skall vara med om att producera de miljövänliga produkter som vi kan och de djurprodukter som vi kan producera med ett gott djurskydd. Vi skall ta den andel som vi kan, eftersom vi faktiskt t.o.m. gör det bättre än en del andra länder. Varför skulle vi inte göra det – till gagn för den svenska landsbygden och den svenska ekonomin? Där förstår jag mig inte på Margareta Winbergs synpunkt.

Det finns enligt EG:s uttalande inga samband mellan volymen i det svenska jordbruket och avgifterna till EG. Avgifterna bedöms på annat sätt.

Anf. 53 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Jag vet vad det står om kadmiumavgiften i propositionen. Det är det som har gjort mig så förvånad. Jag skulle nog råda jordbruksministern att läsa på litet grand om möjligheterna att höja avgiften – med hänsyn till EES och även med hänsyn till EU.

Min bestämda uppfattning är att det är omöjligt. Vilka möjligheter det finns att höja ambitionsnivån på miljöområdet diskuterar vi bl.a. med Miljödepartementet. Vi har nu fullt sjå med att försvara de nivåer som vi har nått – det verkar gå dåligt med det. Därifrån till att höja ambitionsnivån är det ett väldigt långt steg.

Jordbruksministern säger att det inte finns något samband mellan avgiften och produktionsvolymen. Det är, måste jag säga, väldigt märkligt. Anta att vi blir medlemmar av den europeiska unionen och går in med ett överskott på både mjölk och spannmål – jordbruksministern säger själv att man kan förutskicka att spannmålsproduktionen i Sverige kommer att öka vid ett medlemskap. Det är i dag 50 % av EU:s totala budget som går till jordbruket runt om i medlemsländerna. Då skulle alltså en ännu större andel gå till jordbruket. I så fall måste man dra in på någonting annat. Alternativet är att man får in mera pengar från medlemsländerna. Då måste man väl ändå säga att det finns ett samband mellan vår överskottsproduktion – det vi får tillbaka – och den tänkta avgiften. Hur skall man annars lösa det? Ett alternativ är naturligtvis att man sänker det som går till respektive land men bibehåller 50–55 % av den totala budgeten. Men det skulle vara intressant att höra hur jordbruksministern ser på det.

Sedan vill jag också ha ett annat svar – det är ingen av de övriga borgerliga talarna som har kunnat ge mig ett råd på den punkten. Jag är ibland ute och träffar bönder som vill bygga ut, som vill sätta in fler kor i ladugården och öka sin mjölkproduktion. De säger: Det är nog bäst det, så att vi får en så stor mjölkkvot som möjligt. Hittills har jag allvarligt varnat dem för det. Jag

Prot. 1993/94:34
1 december 1993

Villkoren för vegetabilieproduktionen efter budgetåret 1993/94

vill bara höra om jordbruksministern delar min uppfattning. Ger jag dem rätt råd?

Anf. 54 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Herr talman! Jag vill säga två saker. För det första är jag väldigt envis; det tror jag att Margareta Winberg känner till. För det andra lever vi inte i något statistiskt samhälle. Vi kommer inte att sluta med att driva miljöpolitik bara för att vi blir medlemmar i EG. Det finns möjligen en del som vill framhålla det, men så är inte fallet.

Det är inte självklart att EG:s totala produktion ökar om Sveriges produktion skulle bli litet större. Man lever ju i *en* ekonomi, med en gemensam konkurrens. Vi har genom en jordbrukspolitik som Margareta Winberg och jag faktiskt delvis tillsammans har genomdrivit i riksdagens jordbruksutskott satt en press på det svenska jordbruket. Vi har uppnått en effektivitet som gör att Sverige är konkurrenskraftigt. I Sverige kan vi t.o.m. producera till lägre kostnader än vad man kan i EG. Detta skall vi naturligtvis utnyttja i ett EG-sammanhang. Allting annat måste vara orimligt.

Avgiften till EG beräknas inte på jordbruksvolymen. Avgiften beräknas på grundval av den svenska ekonomin. Avgiften sjunker om den svenska ekonomin skulle bli sämre, t.ex. på grund av att vi producerar för litet livsmedel eller om någonting annat negativt inträffar. Jordbruksproduktionen utgör 2 % av ekonomin i Sverige – Sveriges jordbruksproduktion utgör ungefär 2 % av jordbruksproduktionen i EG. Den påverkar inte avgiften. Det kan Margareta Winberg, Socialdemokraterna och alla andra vara helt lungna för.

När det gäller Margareta Winbergs sista fråga har vi samma ståndpunkt. Om vi tvingas att tillämpa gårdskvoter måste de i huvudsak vara baserade på ett historiskt material. Jag hoppas att vi slipper detta, men det kan bli tvunget när det gäller mjölkproduktionen. En utbyggnad i dagsläget garanterar inte någon högre kvot i framtiden.

Anf. 55 JAN JENNEHAG (v):

Herr talman! Jordbruksministern sade att det finns vissa tekniska svårigheter att redan i dag bestämma att det skall vara ett lägre kadmiuminnehåll i handelsgödsel än vad som nu är föreslaget. Vad är det för svårigheter? Det kan knappast gälla tekniken för att mäta och kontrollera halterna i det som importeras och säljs i Sverige.

Jag tror att jordbruksministern med tekniska svårigheter avser läget i EU-förhandlingarna och att det i det sammanhanget är svårt att komma med någonting annat än den nivå som i praktiken redan är uppnådd. I så fall förhåller det sig precis som jag befarade i mitt huvudanförande.

Anf. 56 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Herr talman! När man skall fastställa en avgift som skall styra mot lägre kadmiumhalter skall man naturligtvis titta på vilka omedelbara effekter den kan få och om avgiften är rimlig i förhållande till de råvaror och den teknik som används. Dessa frågor har vi beaktat när vi har bedömt avgiftens storlek

i dagsläget. Men därmed har jag inte sagt att avgiften inte skulle kunna bli högre i ett framtida perspektiv.

Prot. 1993/94:34
1 december 1993

Anf. 57 JAN JENNEHAG (v):

Herr talman! Den avgift som har bedömts rimlig är en avgift som icke skall innebära ytterligare kostnadsbelastning för svenskt jordbruk och för konsumenterna. Detta står i betänkandet och i propositionen.

Då återkommer jag till det som jag sade i mitt huvudanförande. Vad är detta för ekonomiskt styrmedel? Det innebär inte vare sig morot eller piska och har därmed ingen styrande effekt. Det som jordbruksministern hotar med är att regeringen, om halterna inte sänks automatiskt, kan överväga att höja avgiften för att styra kadmiumhalterna mot ännu lägre nivåer. Med ännu lägre nivåer avses tydligen det som redan i dag har uppnåtts. Detta är icke styrande politik. Detta är låt-gå-politik. Man hoppas att det nog skall fixa sig så småningom.

Anf. 58 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Herr talman! Jag tror inte att Jan Jennehag riktigt har förstått innehållet i förändringen av avgift på handelsgödsel.

Det är riktigt, som det står i betänkandet och i propositionen, att detta beslut inte innebär någon ökad avgiftsbelastning. Man förändrar nämligen avgiften på fosfor, eftersom kadmium finns i fosforgödsel. Det skall vara en avgift på fosforgödseln, som i stort sett är lika stor som den avgift vi i dag tar ut på fosfor, men den skall beräknas på kadmiuminnehållet. Om man skulle höja avgiften ytterligare blir det svårt för Sverige att skaffa råvaran till rimlig kostnad, eftersom den är begränsad och Sverige är en ganska liten marknad.

En signal om en höjning är given. Jag tror att producenterna kommer att göra vad de kan för att efterleva detta. Det ligger en liten uppmaning, ett litet hot, i formuleringen att avgiften kan tänkas höjas senare. Vi får inte slå oss till ro med att man i andra länder godkänner höga kadmiumnivåer i råvaran. Den råvara som vi importerar kan renas, men det är mycket dyrbart.

Anf. 59 JAN JENNEHAG (v):

Herr talman! Jag konstaterar återigen att jordbruksministerns utgångspunkt har varit att kostnadsbelastningen inte skall öka när kadmiumhalterna skall styras mot en lägre nivå. Det är ett pedagogiskt problem för jordbruksministern att förklara, och för mig att fatta, att detta innebär en styrning. Detta är att avstå från styrning.

Anf. 60 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Herr talman! Jag erkänner att det är ett pedagogiskt problem. Det är möjligt att min förklaringskonst har sina brister. Kanske gäller det även Jan Jennehags fattningsförmåga.

Vi avskaffar en avgift som fullständigt okänsligt tas ut på fosfor och som har inbringat i storleksordningen 30 miljoner kronor. Därmed låter vi inte jordbruket få minskade kostnader. Vi låter avgiften vara kvar, men vi lägger den på det farliga i fosforgödseln, nämligen kadmiuminnehållet. Vi säger att

Villkoren för vegetabilieproduktionen efter budgetåret 1993/94

denna avgift kan minskas om man tar bort kadmiuminnehållet. Då får detta naturligtvis en styrande effekt. Den andra avgiften styrde möjligen mot en mindre fosforanvändning. Denna avgift styr naturligtvis mot användning av fosforgödsel med ett mindre kadmiuminnehåll.

Jag hoppas att åtminstone någon fattar vad detta innebär, även om inte Jan Jennehag gör det.

Anf. 61 JAN JENNEHAG (v):

Herr talman! Vi har alla att arbeta med de fattningsgåvor som har givits oss.

Så långt den svenska allmänheten och de svenska lantbrukarna kan begripa innebär en avgift icke en aktiv styrning om gränsen sätts på en högre nivå än vad som i dag är en genomsnittlig nivå för innehållet av kadmium. Det är inte konstigare än så.

Anf. 62 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Jag vill bara tala om att jag inte heller förstår.

Anf. 63 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Herr talman! Om gränsvärdet ligger vid ett genomsnittsinnehåll innebär det att en del gödsel innehåller lägre halter och en del väsentligt högre. Det är inte gödslet med de låga halterna som är problemet utan det med de höga halterna. Detta gödsel drabbas av den här avgiften. Det blir en klar styrefekt.

Jag tror att denna avgift får en bra effekt. Men vi har inte trott mer på den än att vi direkt i propositionen skriver att vi 1995 skall utvärdera effekten och se om det behövs ytterligare skärpta åtgärder.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 19 §.)

6 § Godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Lettland på fiskets område

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande

1993/94:JoU10 Godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Lettland på fiskets område (prop. 1993/94:18).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut fattades efter 19 §.)

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1993/94:KU12 Vissa ändringar i vallagen (prop. 1993/94:21).

*Vissa ändringar i
vallagen*

Anf. 64 HARRIET COLLIANDER (nyd):

Herr talman! Propositionen innehåller flera förslag som vi i Ny demokrati har ställt oss bakom. I besparingssyfte har vi också med viss tvekan ställt oss bakom beslutet att kvoten för gratis valsedlar till varje parti sänks från nuvarande fyra till tre gånger antalet röstberättigade i valkretsen. Ett sådant förslag kan missgynna små partier, och det försvårar partiernas möjligheter att inom ramen för det nuvarande valsystemet öka personvalsinslaget, dvs. att gå ut med flera olika listor inom samma parti.

Vi har i vår reservation föreslagit ytterligare besparingar. Vi anser att ett parti som inte kommer att ställa upp i ett visst val, t.ex. landstingsvalet, inte skall behöva omfattas av den s.k. obligatoriska utdelningen av valsedlar i det valet.

Det är heller inte rätt mot väljarna och mot demokratin att valsedlar läggs ut för vilka det inte finns någon täckning – resultatet blir ju tomma stolar i fullmäktige. Därför har vi föreslagit en ändring i vallagen, t.ex. i form av ett undantag från 6 kap. 9 § vallagen.

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall till Ny demokratis reservation.

Anf. 65 GÖRAN ÅSTRAND (m):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort och börjar med att yrka bifall till utskottets hemställan. Vi berör viktiga valfrågor på väg mot den förändring av vallagen som Vallagskommittén arbetar med.

Jag begärde ordet med anledning av två av de motioner som behandlas i betänkandet. Den ena motionen är väckt av Knut Billing. Han har fått sin motion tillstyrkt. Han har pekat på att man inte kategoriskt skall avvisa användningen av gamla valkuvert. Utskottet har funnit att det är en mycket befogad anmärkning. Utskottet tillstyrker motionen. Vi har t.o.m. gjort ett förslag till ändring i lagstiftningen, som ligger helt i linje med vad Knut Billing har föreslagit.

Den andra motionen, som Harriet Colliander talade om, har vi kommenterat utförligt. Den motionen får den längsta kommentaren av utskottet. Vi hänvisar till att det pågår överläggningar om ändrade bestämmelser. Harriet Colliander pekar på att ett parti som t.ex. inte deltar i landstingsvalet ändå skall få sina valsedlar utdelade, vilket kan synas vara litet märkligt. Man måste emellertid ha klart för sig hur den svenska valadministration fungerar. Vi avvisar Harriet Collianders motion med hänvisning till de regler som gäller för svensk valadministration och de förändringar i vallagen som nu skall göras.

Herr talman! Jag yrkar än en gång bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 19 §.)

8 § Handlingsoffentligheten i kommunala företag

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1993/94:KU13 Handlingsoffentligheten i kommunala företag (prop.
1993/94:48).

Anf. 66 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! När den här propositionen kom var reaktionen från vår sida ganska positiv. Därför väckte vi inte heller någon motion.

Behovet av ökad insyn i det växande antalet kommunala bolag har av många i Sverige ganska länge upplevts som angeläget. I en del kommuner har de senaste decenniernas bolagisering utgjort en standardlösning på en rad olika problem. Man har velat åstadkomma en snabbare beslutsprocess genom att föra över en del av beslutsmakten till en verkställande direktör. Man har också velat plocka ut vissa verksamheter från fullmäktiges budget och göra dem självfinansierande. Sist men inte minst verkar kommunerna i vissa fall vilja komma ifrån den offentlighetsprincip som gäller för kommunal verksamhet och den störande offentliga debatten genom att utnyttja de privaträttsliga villkoren. Det här har varit en olycklig utveckling för den kommunala demokratin. Den har gett möjligheter till smygsubventioner av verksamheter utan särskilt god insyn. Den har också gett möjligheter att t.ex. utnyttja bolags representationskonton.

Ett sätt att bibehålla offentlighetsprincipen för den här typen av verksamhet skulle ha varit att införa principen även för privata företag. Det har utretts i ett par omgångar, men det har hittills inte lett till några åtgärder. Den väg som nu väljs innebär att man ökar insynen i de företag där kommuner och landsting har ett rättsligt bestämmande inflytande. Den vägen förefaller framkomlig. Min gissning är emellertid att detta steg kommer att intensifiera debatten om insynen i privatägda företag.

Nästa steg bör bli förstärkningar även av den insynen. Frågan kommer nämligen att resas om varför det bara skall finnas insyn i de bolag där kommunerna har ett rättsligt bestämmande men där det finns privata intressen. Svaret är givetvis att offentliga medel används för att skapa bolaget. Man kan också säga att det i verksamhet som är av samhällelig karaktär och där allmän moral och laglydnad borde övervakas också skulle behövas offentlig insyn, även om verksamheten råkar vara privatägd. Inte minst cirkusen med fallskärmar pekar framåt mot ett behov av en sådan insyn. Konstitutionsutskottet har också tidigare understrukt vikten av förbättrad offentlig insyn i privata företag och stora organisationer.

Under behandlingens gång har vi fått brev och telefonsamtal som har gjort oss uppmärksamma på att det finns en tendens i propositionen till att man med den ena handen vill ta tillbaka den offentlighet man ger med andra handen, särskilt när det gäller att skärpa skyddet för de kommunala företagens och de enskildas ekonomiska intressen. Dit hör den begränsning av meddelarskyddet som ges. Något eftertryckligt förbud mot efterforskning finns inte. Oklarheter råder om huruvida en arbetstagarare som lämnar ut sekretessbelagda uppgifter kan bli skadeståndsskyldig. Det finns inte heller något

starkt skydd för den som lämnar ut uppgifter mot att bli uppsagd på grund av illojalitet. Utskottet har insett dessa problem och säger att frågan om meddelarskyddet kan bli föremål för utredning.

I min meningsyttring har jag sagt att vi faktiskt redan borde ha begärt en sådan utredning i enlighet med kraven i den socialdemokratiska motionen. Man minskar också en del av handlingsoffentligheten genom att kraftigt förlänga sekretesstiden för handling som anger villkor i avtal som rör förvärv, överlåtelse, upplåtelse eller användning av egendom, tjänst eller annan nytthet. Sekretesstiden förlängs i det här fallet från två till fem år. Skälet är att man vill ha samma villkor som hjälp för de statliga affärsverken på grund av ett initiativ som ursprungligen togs av Försvarets materielverk. Om man skall införa en offentlighetsprincip för kommunala företag bör det första steget gälla att offentlighetsintresset bör ha företräde. Försiktighet bör iakttas när det gäller att införa ökad sekretess. Det är först när verkliga problem uppstår som man bör överväga en lagskärpning. I denna del tycker jag att Ingela Mårtenssons motion utmärkt. Jag yrkar bifall till min meningsyttring avseende mom. 5.

Vi har också blivit uppmärksammade på att med den definition som har getts av rättsligt bestämmande inflytande måste samtliga bolagsmän i ett handelsbolag vara kommunala företrädare, om offentlighetsprincipen skall gälla. Risker är nu att vi får se ett antal kommunala företag omvandlas till handelsbolag med ett inslag av icke-kommunala delägare. Skulle detta problem uppstå har vi all anledning att i ett senare skede återkomma på ett eller annat sätt.

Anf. 67 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! I förra veckan behandlade vi i kammaren ett betänkande som handlade om kommunala frågor och som har ett mycket nära samband med det betänkande vi behandlar i dag. Vi hade i förra veckans betänkande ett yrkande när det gäller kommunala bolag. Vi anförde där att det är viktigt att den kommunala verksamheten i största möjliga utsträckning bör ske i nämndform. Vi framhöll att kommunerna inte får använda bolagsform för att kringgå den kommunala kompetensen eller för att minska den demokratiska insynen i och kontrollen av verksamheten.

Det vi behandlar i dag, nämligen frågan om handlingsoffentligheten i kommunala företag, innebär ett viktigt steg på vägen mot ett säkerställande av den demokratiska insynen och kontrollen i de kommunala bolagen.

Återigen är det viktigt att understryka att det gäller ett undantag i den kommunala verksamheten, vilken företrädesvis skall ske i nämndform. Det är ganska märkligt att vi så sent som 1992 i den nya kommunallagen reglerade de kommunala bolagens verksamhet och att vi först i dag får bestämmelser som gäller insyn och kontroll av kommunala bolags verksamhet.

När man tittar på de kommunala besluten alltsedan den nya kommunallagen trädde i kraft, finner man att det i kommunfullmäktige inte precis varit en uppsjö av beslut som innebär att några steg tagits i riktning mot en ökad insyn och kontroll för medborgarnas räkning. Därför är det viktigt att vi nu lagreglerar på ett tydligare sätt vad kommunerna har att rätta sig efter.

Som Bengt Hurtig tidigare sade har det faktiskt funnits en hel del tenden-

ser till att de kommunala bolagen använts som medel för att dölja verksamheter och beslut för medborgarna. De har också varit ett verksamt medel när det gällt att handskas friare med medborgarnas skattepengar och att skaffa sig en VD-post eller styrelsearvoden som det inte varit möjligt att skaffa sig i en normal kommunal verksamhet. Det är alltså en viktig demokratisk principfråga som vi i dag skall fatta beslut om.

Medborgarna skall kunna kontrollera hur deras pengar används och hur deras förtroendevalda förvaltar sina uppdrag. Det finns faktiskt en stor skillnad när det gäller behovet av insyn i kommunala respektive privata bolag. De kommunala bolagen handskas ju med medborgarnas skattepengar. Därför finns det anledning att ha bestämmelser om att medborgarna skall ha insyn. Detta gäller alltså inte de privata bolagen.

Vi har faktiskt skilda regler för hel- och delägda företag. Men det betyder inte att kommunerna för den skull skall strunta i hur det går med insynen och kontrollen i de delägda bolagen. Jag skulle vilja citera den lagtext i den förändrade kommunallagen som i fortsättningen kommer att lyda enligt följande:

”I fråga om sådana juridiska personer som avses i första och andra styckena och som inte omfattas av 1 kap. 9 § sekretesslagen (1980:100),” – dvs. de delägda bolagen – ”skall fullmäktige verka för att allmänheten skall ha rätt att ta del av handlingar hos företaget enligt de grunder som gäller för allmänna handlingars offentlighet i 2 kap. tryckfrihetsförordningen och sekretesslagen.”

Det finns alltså i lagen en uppfordran till kommunerna att aktivt vidta åtgärder för att uppnå en förbättrad insyn och kontroll från medborgarnas sida. Det är viktigt att bevaka effekterna av att det finns skilda regler för hel- och delägda företag och stiftelser, så att den här möjligheten till olika insyn inte utnyttjas i felaktiga syften. Detta tar utskottet upp i sin skrivning.

Bengt Hurtig tog upp frågan om tillämpningen av meddelarfriheten i de kommunala bolagen. Frågan tas upp i flera motioner. Utskottet skriver mycket tydligt att frågan bör ägnas fortsatt uppmärksamhet och anser att frågan kan behöva utredas. Vi i utskottet tycker dock att de nya reglerna faktiskt kan behöva prövas innan ytterligare åtgärder vidtas. Det är alltså inte så att utskottet har lämnat detta därhän eller att detta inte har ägnats uppmärksamhet. Tvärtom säger vi att effekterna och konsekvenserna skall följas noga och med uppmärksamhet.

I propositionen skriver statsrådet att de rättsliga möjligheterna till insyn och kontroll inte skall vara beroende av i vilken form kommuner och landsting bedriver sin verksamhet. Utskottet ansluter sig helt och fullt till den uppfattningen och anser att föreslagna bestämmelser är ett mycket gott steg på vägen beträffande medborgarnas möjligheter till insyn. Vi har med detta beslut faktiskt förbättrat demokratin när det gäller insyn och kontroll för medborgarna ute i kommuner och landsting.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i konstitutionsutskottets betänkande nr 13 och avslag på Bengt Hurtigs yrkande.

Herr talman! Ett sätt att mäta graden av civilisation i ett samhälle är att se om dess makthavare arbetar under offentlig insyn eller om beslut tas i slutna rum. Sverige framstår i detta avseende som ett föregångsland.

Därför förvånar det mig att tidningsartiklar och radioprogram gör gällande att offentlighetsprincipen håller på att urholkas i kommunal verksamhet. Den monteras ned bakvägen, har det hetat. Det sägs att det är så tyst i denna sak i landet. Politikerna – makthavarna – tiger i en ohelig allians. Journalisterna tiger också, alltmedan sekretessmålen hopar sig över kommunala nämnder och företag. Det går naturligtvis att jaga upp en sådan stämning. Övertramp och direkta brott mot tryckfrihetsförordningen kan ju förekomma av okunnighet eller illvilja och bör beivras av vårt rättsväsende.

Lagstiftningen vad gäller insyn och offentlighet ökar i och med riksdagens i dag enhälliga beslut.

Enligt vår nya kommunallag har även kommunala företag fått en rättslig reglering. Den innebär att allmänheten har rätt att ta del av handlingar hos ett kommunalt företag och att kommunfullmäktige skall se till att så sker. Allmänheten har dock ingen möjlighet att vända sig till domstol som kan överpröva ett kommunalt företags beslut att vägra att lämna ut handlingar.

Konstitutionsutskottet ansåg i det läget att en översyn av lagstiftningen skulle göras. Insynen och offentligheten i kommunala bolag med privata intressenter skulle också analyseras.

Lokaldemokratikommittén fick i uppdrag att utreda saken. I denna kommitté reserverade jag mig på en viktig punkt mot majoritetens uppfattning. Majoriteten föreslog nämligen en beskuren offentlig insyn – att meddelarfriheten skulle försvinna.

Meddelarfriheten är, som jag ser saken, en väsentlig del av offentlighetsprincipen. Den innebär rätt att i publiceringssyfte lämna ut sekretessbelagda uppgifter från en myndighet – om icke kvalificerad sekretess föreligger. Varje åtgärd som får negativa konsekvenser för uppgiftslämnaren är otillåten.

Till min glädje föreslås i propositionen handlingsoffentlighet i kommunala företag och att meddelarfrihet skall finnas även i dessa. I propositionstexten viftar man bort de tillämpningsproblem som kan finnas när ett offentlighetsrättsligt system skall tillämpas på ett privaträttsligt organ. Utanför myndighetssektorn kan avtal om sekretess träffas med rättsligt bindande verkan. Tystnadsplikt kan anses följa av den enskildes lojalitetsplikt. I propositionen påstås att detta är ett teoretiskt problem som i praktiken inte medför några allvarliga konsekvenser vid tillämpningen.

En socialdemokratisk uppfattning är att detta ingalunda är ett teoretiskt problem. I stället kan detta få avgörande betydelse för den enskilde uppgiftslämnaren och få synnerligen allvarliga konsekvenser. I värsta fall kan uppgiftslämnaren bli skadeståndsskyldig och/eller förlora sitt arbete.

Både Yttrandefrihetsutredningen och Meddelarskyddskommittén har tidigare föreslagit en utvidgning av meddelarfriheten. Dessa förslag har inte lett fram till lagförslag, mycket beroende på att de omfattade hela den privata sektorn, organisationer och näringsliv. Men jag hoppas liksom Bengt Hurtig på ett genombrott även på det här området. Att mer fullständigt lag-

reglera meddelarfriheten i en klart avgränsad del – de kommunala företagen med inslag av privat ägande, men där kommunen har ett rättsligt bestämmande inflytande – skulle vara en enklare uppgift.

Vad återstår då att göra? En socialdemokratisk motion önskar att en utredning skall föreslå en lagreglering av alla komponenterna i meddelarskyddet. I detta skydd bör också ingå frihet från påföljd av arbetsrättslig och skadeståndsrättslig art. Anonymitetsskyddet bör kompletteras med ett efterforskningsförbud.

Konstitutionsutskottet har, vill jag påpeka, ett ärofullt förflutet när det har gällt att slå vakt om och vilja utvidga offentlighetsprincipen – med ett viktigt undantag. Socialdemokraterna motsatte sig förslaget, men den borgerliga majoriteten accepterade att offentlighetsprincipen försvann utan att ersättas av någon motsvarande bestämmelse när det affärssrivande Televerket blev det statliga bolaget Telia.

Visserligen är skrivningen i detta betänkande litet lam. Utskottet anser att ett utbyggt meddelarskydd kan behöva bli föremål för en utredning. Man bör vänta till dess erfarenheter av den nya regleringen vunnits. Dessa förmodar jag infinner sig ganska snart.

I övrigt kommer vi från socialdemokratisk sida att följa rättstillämpningen noga och om det är av behovet påkallat föreslå lagändringar. Det kan gälla handelsbolagens status och sekreterstidens längd. Jag vill också i sammanhanget hänvisa till förarbetena i kommunallagen, där det påpekas att kommunerna inte får bilda företag i syfte att gå runt den kommunala kompetensen eller för att minska den demokratiska kontrollen av verksamheten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 69 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Herr talman! Jag vill bara understryka det jag sade i mitt första anförande, nämligen att bakom detta betänkande står ett helt enligt utskott och att utskottet på flera punkter understryker vikten av att följa utvecklingen i de kommunala bolagen, hanteringen av offentlighetsprincipen liksom frågan om meddelarskyddet. Det råder alltså inga delade meningar mellan oss där.

Anf. 70 HARRIET COLLIANDER (nyd):

Herr talman! I den nuvarande kommunallagen fick de kommunala företagen sin reglering. Det ansågs nödvändigt därför att antalet företag hade ökat såväl till omfattning som till omsättning. Utvecklingen har nu gått dithän att många kommuner bedriver en allt större del av sin verksamhet i bolagsform, vilket sägs öka effektiviteten. Men Lokaldemokratikommitténs studie Kommunala verksamheter i egen förvaltning och i kommunala aktiebolag visar att organisationsformen – om det är aktiebolag eller verksamhet i egen regi – inte är avgörande för effektiviteten.

Verksamheten är nu sådan att det ofta finns skäl att misstänka att kommuner bildar bolag för att gå runt den kommunala kompetensen och för att minska insynen i verksamheten.

I kommunallagen skrevs det in regler för handlingars offentlighet. I den proposition som nu föreligger utvecklas detta vidare, och det blir förbätt-

ringar genom att man jämställer kommunala företag med myndigheter vid tillämpningen av 2 kap. tryckfrihetsförordningen och i sekretesslagen.

Sekretesslagen omfattar bolag där kommuner och landsting äger aktier med mer än 50 % av samtliga röster, medan kommunallagen reglerar förhållandet där kommunen äger samtliga aktier samt bolag där kommunen och landstinget är delägare med mindre än 50 %. I det sistnämnda fallet – alltså där det kommunala delägarskapet är under 50 % – kan inte kommunfullmäktige besluta om tvång för det till mer än hälften privaträttsliga bolaget att lämna ut handlingar till medborgarna. Det är här en konflikt ligger. Det är en kollision mellan offentlighetsrättsliga och privaträttsliga regelsystem. Sedan kan man tycka hur illa som helst om den begränsade möjligheten till insyn i de samägda kommunala företagen – och det gör jag – men jag kan inte göra annat än att ställa mig bakom utskottets betänkande, som är ett enhälligt betänkande.

Jag uppfattar att roten till det onda ligger i att kommuner tillåts bedriva verksamhet utanför nämndformen. Jag har efter detta betänkandes tillkomst blivit ytterligare stärkt i min uppfattning att kommunernas verksamhet skall begränsas och renodlas. Den skall privatiseras så långt att endast traditionell samhällelig basverksamhet återstår, och denna basverksamhet skall bedrivas i nämndform med full medborgarinsyn.

Herr talman! Även jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 71 CATARINA RÖNNUNG (s) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja fråga Harriet Colliander om hon anser att kommunala nämnder i så fall skall ha rätt att lägga ut verksamhet på entreprenad.

Anf. 72 HARRIET COLLIANDER (nyd) replik:

Herr talman! Catarina Rönnung frågade mig om kommunala nämnder skall få lägga ut verksamhet på entreprenad. Svaret är ja.

Anf. 73 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Som många har sagt har på senare år många verksamheter som tidigare hörde hemma i den traditionella kommunala driften överförs i bolagseller stiftelseform. Det finns säkert skiftande motiv. Ibland har det underlättat den tjänsteköpsutveckling som fått populärnamnet Köp och sälj. I andra fall har det varit en bra väg till samverkan mellan kommuner. Viljan att göra en speciell kraftsamling kring ett projekt kan också ha lett till att man valt bolagsformen. I något fall kanske bolagsformen underlättat en stor investering utanför den officiella kommunala låneskulden. Det kan säkert inte heller uteslutas att möjligheterna att avstå från den viktiga demokratiska insyn offentlighetslagstiftningen innebär kunnat fresta åtminstone någon kommunalpolitiker eller kommunal cheftjänsteman.

Ofta har utvecklingen varit sund, naturlig och vettig. I andra fall har resultaten kanske inte varit lika lysande. Att styra kommunal verksamhet med aktiebolagens krav på att sätta bolagets intressen i förgrunden kan bitvis komma i konflikt med kommunallagens krav på att sätta medborgarintresset i fokus, särskilt om inte ägarens direktiv till bolagen är tillräckligt tydliga.

Därför är det bra att Lokaldemokratiutredningen tagit upp frågan om offentlighet i de kommunala företagen och markerat att inte förvaltningsformen i sig får bli ursäkt för att eftersätta medborgarnas rätt att följa verksamheten.

Säkert finns det också anledning att granska hur man skall garantera medborgarnas rätt till insyn i verksamheter som privata skolor, barnomsorg och bibliotek, när de i praktiken finansierar verksamheterna med sina skattepengar. Jag tror att Ylva Annerstedt har alldeles rätt i att det är viktigt att skattebetalarna fullt ut kan se hur pengarna används. Jag förutsätter att regeringen återkommer i den frågan.

Däremot har det inte skett sådana förändringar i de kommunala bostadsföretagen att de motiverar en förändrad syn på offentlighetsfrågorna. Snarare tvärtom. Det borgerliga systemskiftet innebär att allmännyttan nu konkurrerar med de privata företagen på samma villkor.

Förslagen är långtgående för de kommunala bostadsföretagen. För första gången jämföras de med övrig kommunal verksamhet i sekretesshänseende. Britta Sundin och jag har i en motion markerat att risken är uppenbar att förslagen kommer att göra mer skada än nytta. Samma synpunkter framförs i en Centermotion.

Kommunalpolitiker och medborgare har redan i dag insyn i de viktiga frågor som har betydelse för ägarens – kommunens – möjlighet att bedöma sitt risktagande och företagets inriktning.

Nu försämras de konkurrensutsatta bostadsföretagens möjligheter att konkurrera med de privata. Oklarheten om vilka uppgifter som blir offentliga kan försvåra förhandlingar med privata företag.

Ansökningar för jobb hos bostadsföretagen blir också offentliga. Tror KU:s majoritetsföreträdare att en duktig VD hos ett privat fastighetsbolag, som tänkt söka en VD-tjänst hos det kommunala företaget, vågar söka jobbet om man inte är säker på att få tjänsten och om ansökan kan hamna i lokaltidningarna dagen därpå?

Också uppgifter om hyresgästers förhållanden kan komma att bli offentliga. I vilken utsträckning är fortfarande oklart. Kan någon av KU:s majoritetsföreträdare förklara vad det är för mening att riskera att uppgifter om att en person har ett visst jobb, väntar barn, anser sig vara trångbodd eller bor i ett visst område eventuellt skall kunna bli offentliga om hon bor hos Örebrobostäder men vara en företagshemlighet om hon bor hos det privata SWG? Varför skall bostadsuthyrarna behöva bedöma om uppgifterna kan anses vara till skada enligt lagens skaderekvisit bara därför att man bor hos ett kommunalt bostadsföretag?

Lokaldemokratiutredningen hade föreslagit att socialtjänstens omvända skaderekvisit skulle tillämpas i kommunala bostadsföretag. Men icke blev det så när regeringen hanterade ärendet.

Det finns många exempel på att kvinnor vill hålla sin bostadsadress hemlig för att skydda sig från enträgna eller t.o.m. farliga män. Man kan naturligtvis begära att adressen skyddas "om utlämnandet kan anses leda till personförföljelse eller annat men för hyresgästen". Uthyraren kan självfallet också göra den bedömningen. Men varför skall man eventuellt behöva begära skydd av sin hyresvärd? Varför kan inte den enskilde själv få avgöra om hon

vill lämna ut sin adress? Varför skall uppgifterna vara mer offentliga bara därför att man bor hos ett kommunalt företag?

Herr talman! Det är viktigt att inte bolagsformen i sig blir ett hinder för offentlighet. Men varför skall riksdagen i överdrivet nit försämma kommunala bostadsföretags och hyresgästernas ställning? Nog borde det vara angelägnare att se över vad privatiseringen av offentlig verksamhet betyder för allmänhetens kontroll över vart skattepengarna går än att riskera att uppgifter om att vissa hyresgäster väntar barn blir offentliga.

Herr talman! Jag vill inte ödsla kammarens tid med ett yrkande, som förmodligen bara en handfull av oss skulle biträda i dag. Jag har ändå tyckt att det varit angeläget att markera att dagens beslut inte är invändningsfritt. Jag hoppas att riksdagen har beredskap att göra ändringar när vi fått mer erfarenhet av den nya lagen.

Anf. 74 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Herr talman! Inger Lundberg beskrev mycket tydligt de risker för intressekonflikter som finns för förtroendevalda när de dels sitter som företrädare för det offentliga – ett förtroendeuppdrag från ett politiskt parti – dels är styrelseledamöter i ett kommunalt företag. Det är en intressekonflikt som jag i många sammanhang har uppmärksammat. Utskottet säger också tydligt att kommunal verksamhet företrädesvis skall ske i nämndform. Då uppträder inte dessa intressekonflikter.

Inger Lundberg tar upp bostadsföretagen. I propositionen nämns tydligt de områden och de frågor där det är möjligt att sekretessbelägga personliga uppgifter. Det räknas upp en rad tillfällen när detta är möjligt. Men presumptionen är ändå att uppgifterna skall vara offentliga. Det är väldigt viktigt, eftersom detta är företag som handskas med offentliga medel, skattebetalarnas medel.

Inger Lundberg frågar upprörd varför uppgifterna skall vara mer offentliga när man bor i bostad som ägs av kommunalt bostadsföretag än om man bor i en privatägd bostad. Det är just detta som är poängen med hela lagförslaget: offentliga medel, skattebetalarnas medel, som hanteras av förtroendevalda måste kunna kontrolleras av medborgarna i kommunen. Det är därför vi fattar det här beslutet. Då kan inte just bostadsföretagen utgöra något frälse. När uppgifterna kan vara till men för innehavaren av bostaden eller för dess närmaste, kan man sekretessbelägga uppgifterna. Detta finns det möjligheter till.

Anf. 75 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag uppfattar inte att den här diskussionen om offentlighet har igångsatts beroende på verksamheter som traditionellt och lämpligen drivs i bolagsform. Jag tror att de allra flesta här är ense om att bostadsförsörjning i den form som de kommunala bostadsföretagen utgör är lämpad för bolagsform. Harriet Colliander torde vara ensam här i kammaren om att tycka att sådan verksamhet antingen inte hör hemma i kommunernas ansvarsfär eller helt skall föras över till traditionell verksamhet.

Vad jag har varit orolig för är att man, när man skall lösa ett problem – problemet med bolagisering av traditionell kommunal drift – söker lösa pro-

Prot. 1993/94:34
1 december 1993

*Handlingsoffent-
ligheten i kommu-
nala företag*

blem som de facto inte är problem. Jag upplever att offentlighetsprincipen är så viktig att den inte får komma i vanrykte. Det är angeläget att vi värnar den. Det är inga dumskallar som tidigare har lagt upp riktlinjerna för de kommunala bolagen. Man har tittat på de traditionellt kommunala bolagen, såsom kommunala bostadsföretag, och funnit att det är lämpligt att inte ha exakt samma offentlighetsregler. Nu måste man vidga synsättet därför att annan verksamhet skall ingå.

Det Ylva Annerstedt har anfört som motiv för det starka behovet av insyn är skattefinansiering. Ändå gör ni ingenting när det gäller kommunala skolor, barnomsorg och liknande. Jag tror att det är viktigt att man ser på sakens karaktär och inte är så övernitisk som regeringen har varit i det här fallet. Vi skall vara rädda om offentlighetsprincipen, men vi skall vara så rädda om den att den inte uppfattas som tillämpad på fel verksamhetsområden och att den inte snedvrider konkurrensen.

Det finns, Ylva Annerstedt, t.o.m. en risk för att bolagen får verkliga svårigheter och att det ytterst känns jobbigt för hyresgästerna. Är inte det bra onödigt?

Anf. 76 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Herr talman! Offentlighetsprincipen är så viktig att den inte får råka i vanrykte, säger Inger Lundberg. Jag håller helt med henne. Sedan tar hon upp en lång rad problem som kommunerna råkar ut för när de driver kommunala bostadsföretag. Om det nu faktiskt är så att offentlig insyn i kommunala bostadsföretag innebär en så uppenbar nackdel att det inte går att driva verksamheten vidare, är svaret mycket klart: Då skall inte kommunerna driva den verksamheten. Då passar den bäst i en privat verksamhet. Kommunal verksamhet skall vara öppen för insyn och kontroll när det gäller medborgarnas pengar.

Det här är inte det enda exemplet på att den här typen av företag är svåra att hantera i kommunal regi därför att det blir ständiga konflikter, t.ex. lojalitetskonflikter, i de kommunala bolagen. Då är det uppenbart så att den verksamhet som kommunerna inte kan driva i full insyn och under full kontroll av medborgarna skall kommunerna inte heller driva. Det är mycket enkelt.

Anf. 77 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Ylva Annerstedts andra inlägg gjorde att jag litet klarare förstår motiven bakom passionen att till varje pris försvåra de allmännyttiga företagens konkurrenskraft. Om det inte är lämpligt, sådan bostadsmarknaden är, att ha insyn i varje enskild fråga, då skall verksamheten drivas privat.

Är det ändå inte så, Ylva Annerstedt, att det är viktigt för bostadsmarknaden, för en sund hyressättning, för många svaga grupper och för regionalpolitiska ambitioner att det finns starka och väl fungerande kommunala bostadsföretag? De är och har varit något av grundbultarna i den sociala bostadspolitikerna i Sverige.

Detta är naturligtvis ingen jättefråga. Jag upplever inte att den kommer att äventyra de kommunala bostadsföretagens ställning. Men jag tycker att detta är en dum och onödig klåfingrighet. Det kan inte vara viktigt, Ylva

Annerstedt, att uppgifter om hyresgäster som bor i allmännyttan kan lämnas ut. Det har ingen betydelse för skattebetalarna. Det kan inte vara viktigt att uppgifter om vilka som har sökt en tjänst hos det kommunala bostadsföretaget kan publiceras i ortstidningen dagen därpå.

Det viktiga är i stället frågan om skattebetalarnas risker när det gäller borgenåtaganden och liknande, företagens inriktning osv. Dessa uppgifter har man redan full tillgång till.

Som sagt, Ylva Annerstedt, detta är inte en avgörande fråga för de kommunala bostadsföretagen, men det handlar om en onödig klåfingrighet, och det har jag velat peka på inför kammaren. Det har jag gjort mot bakgrund av att jag är rädd om de kommunala bostadsföretagen. Till skillnad från Ylva Annerstedt anser jag att de är utomordentligt viktiga. Jag är även rädd om offentlighetsprincipen. Jag varken vill eller tycker att den skall komma i vanrykte.

Anf. 78 Civilminister INGER DAVIDSON (kds):

Herr talman! Det är en viktig reform som riksdagen i dag skall besluta om. Regeringens förslag till vidgad offentlighet för handlingar hos de kommunala företagen innebär att medborgarnas möjlighet till insyn ökar.

Som vi redan här flera gånger har hört har de kommunala företagen under senare år kommit att bli en mycket viktig del av den kommunala verksamheten. Bolagen omsätter i dag ca 50 miljarder kronor varje år. Därför är det naturligt att frågan om medborgarnas insyn har kommit att debatteras allt livligare.

Senast som frågan var uppe i lagstiftningssammanhang var när den nya kommunallagen arbetades fram. I och med att riksdagen för drygt två och ett halvt år sedan antog den nya kommunallagen togs det första steget på vägen mot att öka medborgarnas möjligheter till insyn i de kommunala företagen. Innan dess hade frågan utretts vid flera tillfällen utan att någon godtagbar lösning hade kunnat presenteras.

I samband med riksdagsbehandlingen av den nya kommunallagen fick regeringen i uppdrag att titta vidare på insynsfrågan för att försöka finna en mer permanent lösning. Kommunallagens reglering – som den ser ut i dag – får ses som ett provisorium.

Våren 1992 tillsatte regeringen Lokaldemokratikommittén. I direktiven fick kommittén i uppdrag att bland många andra frågor också utreda hur insynen i de kommunala företagen skulle kunna ges en fastare rättslig reglering.

Regeringen betonade i direktiven att det var angeläget att införa en möjlighet för allmänheten att vända sig till domstol för att där få frågan om huruvida en handling hos ett företag skall lämnas ut eller inte prövad. Den möjligheten finns ju som bekant inte i dag. I stället är allmänheten nu beroende av företagets goda vilja att lämna ut sina handlingar.

För ungefär ett år sedan överlämnade kommittén sitt delbetänkande. Det är i huvudsak kommitténs förslag som ligger till grund för regeringens proposition. Men regeringen har valt att gå betydligt längre än kommittéförslaget genom att göra offentlighetsprincipen tillämplig på betydligt fler företag än vad kommittén föreslog. Kommittén ville sätta gränsen för insyn i aktiebola-

gen vid ett 90-procentigt kommunalt ägande. Regeringen har valt att sänka gränsen till ett drygt 50-procentigt kommunalt ägande.

Till skillnad från kommittén anser regeringen också att meddelarfrihet skall råda i företagen. Regeringen har valt att inte föreslå ett par av de vidgningar av sekretessen som kommittén föreslog. Regeringens bedömning är att dagens sekretessregler är tillräckliga för att enskilda skall få ett berättigat skydd.

När det gäller de synpunkter som har kommit fram under debatten här i dag kan man naturligtvis alltid diskutera om de rätta avvägningarna mellan de två intressena – offentlighet och sekretess – har gjorts. Här har regeringen och utskottet kommit fram till samma bedömning, att de rätta avvägningarna har gjorts, men att man självfallet skall följa frågan framöver för att se om det behövs förstärkning på något håll.

Det har rätt stor enighet om detta beslut, och det är jag väldigt glad för. Det är positivt att ett beslut om en reform som rör en av våra grundlagsfästa och i dessa EG-tider livligt diskuterade principer, nämligen offentlighetsprincipen, kan fattas i så bred politisk enighet. Det ger stadga åt beslutet, och jag ser det som ett bevis för att de avvägningar som regeringen har gjort i sina förslag är riktiga och att förslagen också ligger rätt i tiden.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 19 §.)

9 § Förvaltningen av Svenska kyrkans finansförmögenhet

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1993/94:KU14 Förvaltningen av Svenska kyrkans finansförmögenhet (prop. 1993/94:73).

Anf. 79 GÖRAN ÅSTRAND (m):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan. Utskottet är enigt. Eftersom jag kan anses utgöra en förbindelselänk med Kyrkomötet – som i denna sal under lång tid och med stort intresse diskuterade den här frågan – vill jag säga att det som står i propositionen är starkt förankrat dels hos en lokal opinion, dels hos Kyrkomötet och nu också hos riksdagen. Detta är viktigt.

Jag tror att man skall se det som nu sker i ett större sammanhang. Svenska kyrkan har inte varit särskilt framgångsrik i förvaltningen av sitt eget kapital. Det har varit splittrat. Det genomfördes en reform i mitten av 80-talet, då den ekonomiska förvaltningen överfördes från församlingsnivå till pastoratsnivå. Det var ett viktigt steg. I det sammanhaget genomfördes en förändring av stiftsorganisationen, samtidigt som egendomsnämnderna inrättades.

Både uppflyttningen av ekonomifrågorna till pastoratsnivå och tillskapandet av egendomsnämnderna var ett steg i rätt riktning. Jag ser den här propositionen som en fortsättning på den vägen. Svenska kyrkans finansförvalt-

ning sammanförs och samordnas på ett sätt som förhoppningsvis kan gynna kyrkan och skapa den ekonomiska plattform som är nödvändig.

Samtidigt skall det sägas att det har förekommit enskilda och lokala protester mot förslaget. Jag kan förstå dessa. Det finns pastorat som har skött förvaltningen på ett fullkomligt lysande sätt och som menar att man inte skall berövas dessa möjligheter. Men om man ser till kyrkan som helhet är så icke fallet. Det finns stor anledning att genomföra denna samordning med egendomsnämnder på stiftsnivå.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till hemställan i ett enigt utskottsbetänkande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 19 §.)

10 § Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Ryssland

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1993/94:SkU4 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Ryssland (prop. 1993/94:6).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 19 §.)

11 § Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Namibia

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1993/94:SkU6 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Namibia (prop. 1993/94:74).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 19 §.)

12 § Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Venezuela

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1993/94:SkU7 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Venezuela (prop. 1993/94:72).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 19 §.)

Prot. 1993/94:34
1 december 1993

*Förvaltningen av
Svenska Kyrkans
finansförmögenhet*

13 § Tullöverenskommelse med Ryssland

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1993/94:SkU14 Tullöverenskommelse med Ryssland (prop. 1993/94:60).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 19 §.)

14 § Kraftvärme

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1993/94:SkU18 Kraftvärme.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 19 §.)

15 § Tilläggsskydd för läkemedel, m.m.

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1993/94:LU4 Tilläggsskydd för läkemedel, m.m. (prop. 1993/94:22).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 19 §.)

16 § Vissa likvidationsfrågor

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1993/94:LU7 Vissa likvidationsfrågor (prop. 1993/94:43).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 19 §.)

17 § Tillämpning i fråga om Angola av lagen om vissa internationella sanktioner

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1993/94:UU10 Tillämpning i fråga om Angola av lagen (1971:176) om vissa
internationella sanktioner (prop. 1993/94:81).

Herr talman! Utrikesutskottet gör positiva uttalanden om den socialdemokratiska motionen beträffande utvidgning av sanktionerna mot Unita och förlängning av mandatet för utökning av FN:s fredsbevarande styrkor i Angola.

Utskottet säger att förhållandena i Angola efter valen är djupt oroande. Det återupptagna inbördeskriget har lett till mänskliga tragedier och omfattande ödeläggelse. Underlåtenheten, främst från Unita och dess ledare Jonas Savimbi, att följa säkerhetsrådets uppmaningar att avbryta krigföringen och att respektera såväl fredsavtalet från 1991 som utgången av valen i september 1992 framtvängde säkerhetsrådets beslut om sanktioner.

Utskottet förklarar att det är dess förhoppning att säkerhetsrådets bestämda hållning och vilja att om nödvändigt vidta ytterligare sanktioner mot Unita skall leda till att kriget upphör och fredsprocessen återupptas. Det sägs också att det skall finnas hög beredskap från svensk sida att ta initiativ till vidare åtgärder inom FN:s ram och till att verka för ytterligare sanktioner som säkerhetsrådet kan komma att besluta om.

Beträffande fortsatt FN-närvaro sägs att man från svensk sida skall verka för en fortsättning och att den ges en i förhållande till uppgiften lämplig omfattning. Det noteras slutligen att Sverige i likhet med övriga nordiska länder har värdjat till parterna i Angola att inställa fientligheterna och ge omedelbart tillträde för humanitära insatser. Vi socialdemokrater står bakom dessa uttalanden.

Det har nu gått ytterligare en dryg vecka sedan utskottet skrev sitt betänkande. Någon vapenvila har ännu inte inträtt, och mandatet för FN:s fredsbevarande styrka går ut om 14 dagar. Visserligen har parterna under tryck från FN-medlaren Beye och USA enats om en dagordning för förhandlingarna. Men några förhandlingar har inte kommit till stånd. Det finns en stark skepsis mot att överläggningarna verkligen skall komma i gång och i än högre grad att de kan leda till resultat.

Svåra hinder återstår fortfarande. President Eduardo Dos Santos har bestämt avvisat Unitas krav om en övergångsregering, då detta skulle vara det samma som en ogiltigförklaring av de allmänna val som MPLA segrade i. Unita vägrar fortfarande att godta valresultatet, trots att internationella observatörer har betecknat valet som fritt och hederligt. Lösningen är inte att sträva efter ett maktfördelningsavtal utan givetvis att acceptera valresultatet.

I Zambias huvudstad Usaka fortsatte i förra veckan försöken att mäkla fram ett fredsavtal. Förhoppningarna om ett snabbt genombrott dämpades dock sedan förhandlingarna bröts upp i olika arbetsgrupper. Enligt min mening är det nödvändigt att snabbt besluta om en förlängning av FN-mandatet.

Savimbi och Unita har ställtorealistiska krav och insisterat på Unitaförvaltning i minst fyra av Angolas provinser. Detta står helt i strid med det som är uppenbart efter valutgången, nämligen att centralmakten i Luanda skall styra hela landet.

Det behövs ytterligare påtryckningar och press mot Unita för att uppnå vapenvila, tillämpning av fredsavtalet och tillbakadragande av Unitas mili-

tära styrkor från områden som erövrats efter de allmänna valen. En utvidgning av FN-sanktionerna skulle förvisso utgöra ett sådant påtryckningsmedel. Sverige bör sålunda agera för såväl förlängning av FN-mandatet som en utvidgning av sanktionerna. Det kan i detta sammanhang vara av intresse att notera vad Unitas fåtaliga sympatisörer i Sverige anser om de hittillsvarande FN-sanktionerna. De säger att sanktionerna sannolikt inte betyder något reellt för Unita men väl PR-mässigt. Det gäller verkligen att åstadkomma effektiva sanktioner mot Unita.

Den liberala tidningen The Guardian i Storbritannien skrev nyligen att Storbritannien, liksom resten av det internationella samfundet, har gjort sig skyldigt till ett väldigt negligerande och en underlåtenhet att uppfylla sitt ansvar för Angolas folk under de senaste 17 årens krig. Tidningen riktar skarp kritik mot Unita för det systematiska spridandet av desinformation, hat och förgiftning av landets framtid.

Trots att en ökad livsmedelshjälp når ut till olika delar av Angola riskerar fortfarande tusentals angolaner att dö av svält. Om kriget inte upphör till år 2000 kommer man att nå väldiga siffror som saknar motsvarighet i övriga delar av världen.

FN:s världslivsmedelsprogram, WFP, som ordnar hjälpinsatsen i Angola har riktat starka maningar till världssamfundet. WFP säger att man under november räknade med att kunna flyga ut drygt 1 300 ton livsmedel per vecka, att jämföra med de 2 300 ton som delades ut under oktober månad. Detta ger anledning till förnyade ansträngningar för fred och hjälp åt Angola.

Anf. 81 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! "Mimi blev bara tre år. Unita mördade henne, på samma sätt som de genom sitt krig har dödat nästan 200 000 andra angolaner under det senaste året.

Mimi fick aldrig veta hur det är att leva med tak över huvudet, för hon bodde tillsammans med mamma Rosa i ruinerna av ett hus i centrala Angola. Rosa bosatte sig i den urblåsta affären i Cacula 1983, när kriget tvingade hennes familj att fly från hembyn. Hon var tonåring då. Sedan dess har hela hennes stora släkt dödats eller 'försvunnit'. Bara Rosa och en yngre syster bor kvar i ruinen utan tak.

Ett tak kunde ha räddat Mimis liv. Men nu fanns det inget tak som bromsade upp granatens visslande färd från ovan mot den lilla barnkroppen."

Detta var ett citat hämtat ur Afrikagruppernas Afrikabulletinen, som har ägnat ett helt nummer åt situationen i Angola och Moçambique. Som vi vet är bakgrunden att demokratiska val har genomförts i Angola. Men den ena parten, Unita, har inte accepterat resultatet utan har fortsatt sin terrorverksamhet mot civilbefolkning med förstörelse av människor, byar och städer som följd.

Som sägs i betänkandet har det senaste årets inbördeskrig krävt ungefär 200 000 människors liv. Hundratusentals människor har därutöver tvingats fly. FN har varnat för en svältkatastrof av samma omfattning som Somalias.

Tio miljoner minor finns utspridda. Detta skapar oerhörda lidanden för

befolkningen. Alla de försök som FN har gjort för att få slut på Unitas terrorverksamhet har inte gett någon större utdelning.

Det finns nu bindande sanktionsbeslut mot Unita. Den 15 december skall eventuellt ytterligare åtgärder vidtas, om det inte dessförinnan visar sig att Unita respekterar de demokratiskt fattade besluten.

Allt tyder på att Unita är en lika grym och oberäknelig organisation i dag som den var från början. Det enda vapen som biter på dessa banditer är effektiva sanktionsåtgärder och en fortsatt FN-närvaro samt massiva humanitära insatser.

Utskottet håller dörren öppen för ytterligare sanktionsåtgärder, eftersom man inte är säker på hur Unita skall agera vid de samtal om att skapa fred i Angola som nu pågår i FN:s regi.

Även när det gäller frågorna om fortsatt FN-närvaro är man från utskottets sida mycket bestämd. För att den pågående fredsprocessen skall kunna leda till ett positivt resultat krävs en fortsatt FN-närvaro. Detta gäller också beträffande ytterligare humanitära insatser. Alf Svensson har gett löfte om att så skall ske.

Jag vill instämma i det som sägs i betänkandet och notera det betydelsefulla i att det är ett enigt utskott som står bakom dessa ställningstaganden.

Herr talman! När det gäller ytterligare sanktioner vill jag påpeka att det är viktigt att stoppa tillförseln av bl.a. vapen till Unita från Zaire. Detta kan göras genom en effektiv bevakning av bl.a. de vägar som förbinder Angola och Zaire. För detta krävs naturligtvis FN-styrkor. Det är nödvändigt att medlemsländerna ger FN erforderliga bidrag till en sådan styrka.

Jag vill också ta upp det faktum att vapenvilan och fredsprocessen, som vi trodde var på gång, har stannat av. Kriget har intensifierats enligt de senaste dagarnas rapporter. Det är därför ett betydelsefullt steg av Sveriges riksdag, att vi håller dörren öppen för ytterligare åtgärder för att till varje pris försöka stoppa kriget i Angola och på olika sätt ger humanitärt stöd till dess befolkning. Det är minst lika viktigt i dag som när kriget började.

Därmed, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 82 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det är ingen överdrift att säga att Angola är de svikna förhoppningarnas land. Jag tror att vi var många både här i omvärlden och i Angola som trodde att fredsavtalet i maj 1991 skulle kunna leda till en process i Angola på samma sätt som på andra håll i södra Afrika, en process syftande till försoning, demokrati och fred. Det byggde dock på en felbedömning av Unitas intentioner och sätt att arbeta. Det visade sig att en demokratisk process från Unitas synpunkt var godtagbar bara om den förde Unita till makten. Om andra vann på den demokratiska processen, föredrog Unita att åter ta till vapen.

Nu befinner vi oss igen i krigets fasor och moras i Angola. Landet är på väg att bli ett av vårt jordklots svåraste mänskliga katastrofområden. Därför är det nödvändigt med kraftfulla insatser från världssamfundets sida. Jag noterar den samsyn som finns bland de flesta här i riksdagen. De synpunkter som de två föregående talarna framförde är ganska väl tillgodosedda också i utrikesutskottets skrivning.

Prot. 1993/94:34
1 december 1993

*Tillämpning i fråga
om Angola av lagen
om vissa internationella
sanktioner*

Vi knyter naturligtvis vissa förhoppningar till de samtal som ändå pågår mellan parterna i Angola. Men samtidigt är erfarenheterna av tidigare samtal och uppgörelser sådana att vi inte har alltför stora illusioner. Det kommer alltså med inte obetydlig sannolikhet att finnas behov av ytterligare påtryckningar från omvärldens sida för att skapa grunden för en demokrati- och fredsprocess i Angola. Det kommer dess värre också att finnas behov av mycket stora humanitära insatser, om nu sådana alls går att genomföra, för att rädda människors liv och hälsa och försöka lindra den katastrof som just nu pågår.

Detta är den syn som utrikesutskottet ger uttryck för. Jag noterar att tidigare talare i denna debatt har haft samma syn, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 83 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Det är med en viss beklämning som man har kunnat ta del av den proposition som har lagts fram av regeringen angående sanktioner mot Unita i Angola. Man kan emellertid förstå den. Det är helt enkelt något som vi är mer eller mindre förpliktigade att göra i enlighet med våra åtaganden i Förenta nationerna. Det är Förenta nationernas politik i sammanhanget som det finns anledning att ifrågasätta.

Naturligtvis kommer dessa sanktioner inte att ha någon större betydelse. Unita klarar sin tillförsel alldeles utmärkt utan att vara beroende av omvärlden. Däremot finns det anledning att beklaga FN:s otillräckliga insatser, inte minst när det gäller det val som ordnades i Angola förra året. Antalet valobservatörer var på tok för litet. De var ungefär 400, och hur de i detta jättestat skulle kunna övervaka valet ter sig hart när obegripligt.

Samtidigt kan vi konstatera att det inte var något hederligt val. Många av observatörerna på platsen har konstaterat detta i efterhand. Man hade från regimens sida gjort allt för att kontrollera valet från början. Till yttermera visso hade man inrättat specialförband, s.k. *niñas*, som med sina svarta uniformer skulle väcka skräck hos människorna. Dessutom – och det är kanske det viktigaste – fick ett stort antal människor i av Unita kontrollerade områden aldrig någon chans att registrera sig inför valet. De kunde följaktligen inte heller delta i det.

Dessutom hade valkommissionen, som helt kontrollerades av MPLA-regeringen, kommit på det fiffiga att man kunde ha mobila valstationer. Man åkte helt enkelt runt och plockade upp röster där man ansåg att man så borde göra. Även själva återgivningen av valresultatet tedde sig i många fall skrattretande, när på tok felaktiga siffror, men exakt lika felaktiga siffror, redovisades från ett par provinser samtidigt.

Så småningom enades man om att man skulle ha en andra presidentvalsomgång. Man enades också om att MPLA då skulle ha majoritet i parlamentet.

Valresultatet kom som väntat att resultera i oroligheter. Men oroligheterna igångsattes av MPLA-regeringen, inte av Unita. Flera av Unitas främsta företrädare i Luanda mördades helt sonika. Dit hörde chefsförhandlaren Mango, som jag själv träffade personligen. Dit hörde också Jonas Savimbis brorson jämte andra framträdande medlemmar i Unitas ledning. Fi-

nansministern, Fatima Roque, utsattes för misshandel, och först efter starka påtryckningar fick hon en chans att bege sig till Lissabon.

Detta gjorde naturligtvis inte Unita vänligare inställt, och så småningom återupptogs också de mer eller mindre reguljära stridigheterna. Detta är beklagansvärt. Det gäller ett land som kan karakteriseras med orden "de svikna förhoppningarnas land", som Pär Granstedt uttryckte det. Man hade hoppats att fredsprocessen äntligen skulle komma i gång. Men det förutsätter naturligtvis en god vilja, inte minst från MPLA-sidan. Situationen är den att Unita behärskar ungefär 80 % av landets yta. Det är givet att man där inte litar ett dugg på sin motpart. Det är uppenbart att man inte är beredd att ge sig in i diskussioner som skulle leda till att den egna positionen försvagades. Varför skulle man göra det?

Vad vi kan hoppas på i framtiden är att FN kanske skulle kunna göra tillräckliga insatser, men jag är tveksam till detta. Över huvud taget kan FN:s politik i många delar av världen starkt kritiseras för närvarande. Situationen i Angola har förvisso inte blivit bättre.

Det är möjligt att det på ett tag inte går att nå fred. I så fall är det ytterligt beklagligt. Men det är också möjligt att fredsprocessen kan skjuta fart. Det finns vissa hoppningivande tecken trots allt från Lusaka. Det är möjligt, inte minst efter påtryckningar från USA och omvärlden, att båda parterna kan förmås att förhandla på allvar. Men det är alldeles uppenbart att MPLA-regeringen måste göra stora eftergifter till Unita för att verklig fred skall kunna åstadkommas.

Jag tror inte att Sverige kan göra så mycket i dagsläget. Först när det är fred kan vi åstadkomma en del via humanitära insatser. Men det finns ändå anledning att hoppas på att man i Sverige skall ha en mera "opartisk" syn på vad som händer i Angola. Det är trots allt aldrig ens fel att två träter, brukar man säga. Det är ett grymt och omänskligt krig, som har pågått i 17 år. Vi kan hoppas att det tar slut, men då måste båda parter visa en god vilja i sammanhanget.

Anf. 84 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! När jag för en stund sedan sade att det råder en samsyn bland flertalet av riksdagens ledamöter gjorde jag en mental reservation för Birger Hagård. Hans inställning till Unita är ju känd ända sedan den tid då Unita var aktör för Sydafrikas destabiliseringspolitik i Angola. Redan då tyckte Birger Hagård att Unita var en organisation man kunde sympatisera med. Jag noterar att han inte har ändrat uppfattning.

Den historieber beskrivning som Birger Hagård gav uttryck för tror jag att han är tämligen ensam om att vilja använda sig av. Jag skall inte gå in på detaljerna i den beskrivningen.

Det är klart att det finns punkter i valproceduren i Angola som man kan invända mot. Jag beklagar också att det inte fanns en starkare FN-närvaro. Men det konstaterandet leder inte till att det finns anledning att ifrågasätta att valresultatet på ett någorlunda rimligt sätt avspeglade människornas uppfattning. Det var först då man i Unita insåg att man förlorat valet som man ville underkänna det.

Birger Hagårds inställning avslöjades när han undrade varför Unita skulle

Prot. 1993/94:34
1 december 1993

*Tillämpning i fråga
om Angola av lagen
om vissa internationella
sanktioner*

ge sig in i diskussioner som skulle kunna leda till att den egna positionen försvagades. Unita har med militära medel och grymma terrormetoder skaffat sig kontroll över en mycket stor del av Angolas yta. Birger Hagård kan inte se någon anledning för Unita att avstå från sina militära vinster bara därför att majoriteten av Angolas folk vill ha en annan regering. Det innebär att vapnen skall härska. Det är det Unita har vunnit med våld som skall gälla – inte demokratiska val.

Det må vara Birger Hagårds uppfattning. Jag är ganska förvissad om att han är tämligen ensam om den synen på hur politik skall bedrivas.

Anf. 85 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Jag fick inte ut så förfärligt mycket av Pär Granstedts inlägg. Han ifrågasätter valresultatet, men menar ändå att det var något så när hederligt. Är det så jag skall tolka Pär Granstedt? Jag vet inte.

Pär Granstedt tror att en majoritet skulle vilja ha kvar den nya regeringen. Han använde orden ”en annan regering”, men det var uppenbarligen en lapsus linguae. Hur kan det då komma sig att man kom överens om att det definitivt inte fanns någon majoritet för Dos Santos i presidentvalet? Det skulle ju bli en andra valomgång. Det var den centrala frågan. Det tvingades också MPLA-regeringen att erkänna.

När det gäller historieberivningen vill jag säga att jag bara har talat om fakta, Pär Granstedt. Jag har konstaterat att flera av de ledande i Unitastyret helt sonika mördades på order av MPLA-regeringen. De hade knappast varit kvar i Luanda om det varit de som avsett att sätta i gång stridigheterna. Efter mordet kom stridigheterna i gång på allvar, vilket verkligen är att beklaga.

Vi skall från svensk sida kanske inte vara så förfärligt snabba med att döma i olika sammanhang. Jag vet inte om Pär Granstedt har besökt Angola. Jag har besökt detta stora land. Jag har träffat Savimbi på plats och besökt den tidigare provisoriska huvudstaden Jamba. Det är givet att man hamnar fullständigt snett om man ser genom svenska glasögon på Angola. Det råder helt andra förutsättningar där. Man måste tyvärr inse detta – annars finns det ingen realism i det man säger.

Anf. 86 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag konstaterar att man naturligtvis kan göra anmärkningar mot enskildheter i valet i Angola. Det hindrar inte min övertygelse om att valresultatet avspeglade folkviljan på ett rimligt sätt. Just på grund av att också jag har en viss erfarenhet av afrikanska förhållanden tror jag att det är någonting som man får godta.

Vi kan konstatera att Unita, när man inte fick det valresultat man ville ha, inte längre var intresserat av demokratiprocessen utan lät vapnen tala och tog till inbördeskriget igen.

Vi kan komma med fakta, men det är alltid urvalet av fakta som präglar bilden. Jag vet att Birger Hagård har goda relationer med Unita och att det naturligtvis är dess bild som han vill presentera här. Många människor har följt utvecklingen i Angola väldigt noga. Den beskrivning som de allra flesta observatörer ger blir ganska olik den som Birger Hagård ger.

Anf. 87 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Många människor har följt utvecklingen i Angola noga och kunnat konstatera att Dos Santos MPLA-regim är en av de värst korrumperade tidigare marxist-leninistiska regimerna i världen. Korruptionen är utbredd. Det finns praktiskt taget inte något område som går fritt.

Detta satte sin prägel också på valet. Specialförband inrättades – s.k. niñas – som skulle fylla en alldeles speciell uppgift, nämligen den att terrorisera befolkningen i stora områden. Det var alltså först efter morderna på personer i Unitaledningen som kriget kom i gång på nytt. Det tycker jag att det finns anledning att minnas.

Jag måste också understryka, Pär Granstedt, att jag inte får några informationer direkt från Unita. De informationer jag har kommer inte minst från Förenta staterna. De kommer från valövervakare som har skrivit rapporter som publicerats i tidningar. De har varit kritiska och avvikit från den mening som Pär Granstedt återger.

Också det republikanska partiet i USA har studerat utvecklingen och har en annan syn än den som Pär Granstedt redovisar.

Det finns alltid anledning att vara skeptisk mot många av de rapporter som kommer från denna del av världen. En sak kan ändå konstateras: det är långt ifrån sanningen som har kommit fram i den information vi regelbundet får från MPLA-regeringen i Luanda. Det finns anledning att ta mycket av det som kommer därifrån med en nypa salt. Det gäller MPLA-propagandan och naturligtvis också Unita-propagandan. Det gäller att hitta andra observatörer som är mer neutrala och som har erfarenhet av förhållandena där nere.

Dessa förhållanden har jag försökt att studera. Jag har ägnat mig åt detta i ungefär tio år.

Anf. 88 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag vill bara konstatera att de amerikanska källor Birger Hagård åberopar inte tycks ha lyckats övertyga den amerikanska regeringen särskilt väl. USA, som tidigare aktivt stödde Unita, har inte bara upphört med sitt stöd utan också klart tagit avstånd från Unitas sätt att agera och stött de FN-sanktioner som nu riktas mot Unita.

De källor som har övertygat Birger Hagård om händelseutvecklingen i Angola har alltså inte haft samma övertygelsekraft vare sig på demokrater eller på republikaner på ledande håll i USA.

Anf. 89 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Det var bra att Birger Hagård tog till orda i debatten, framför allt av den anledningen att han med sina goda kontakter i Unita kunde tala om för oss att de sanktioner mot Unita som FN:s säkerhetsråd har beslutat om betyder mycket litet. Han sade att Unita kommer att klara sig bra ändå.

Detta understryker just det jag ville framföra i mitt anförande, nämligen att FN-sanktionerna är för begränsade. Det är därför viktigt att sanktionerna snarast möjligt utvidgas till att avse handel och transporter. Just på dessa två punkter har FN:s säkerhetsråd uttalat att det finns en viss beredskap för att sätta in sanktioner.

Det är därför nu alldeles nödvändigt att skapa största möjliga opinion för att dessa sanktioner snabbt kommer till stånd. Jag vill på nytt erinra om vikten av detta, med hänsyn till att FN:s mandat går ut den 15 december. Jag utgår ifrån att det kommer att förlängas.

Birger Hagårds inlägg kamouflerades som ett angrepp mot FN. Men i själva verket är det en breddside mot den sittande regeringen. Den har uttalat sig för att valet var hederligt och korrekt och gav ett samlat riktigt resultat. Den sittande regeringen har uttalat sig för sanktioner, och den har också mycket skarpt kritiserat Unita och de massiva förbrytelser som Unita har gjort sig skyldigt till.

Anf. 90 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Den sittande regeringen har såvitt jag kan se inte tagit någon närmare ställning i konflikten på annat sätt än att den följer FN:s påbud om sanktioner. Som jag sade i mitt tidigare anförande hade den knappast kunnat göra någonting annat så länge vi är medlemmar i FN, vilket jag hoppas att vi ändå skall kunna fortsätta att vara.

Hans Göran Franck ger uttryck för en viss naivitet när han tror att FN skulle kunna utvidga sina sanktioner mot Unita och att det skulle betyda någonting. Han talar om sanktioner mot handel och transporter. Men snälla Hans Göran Franck: Det finns ju praktiskt taget ingen handel med omvärlden! Den handel som förekommer gäller framför allt oljeprodukter, och det är MPLA-regimen som har kontroll över den. I övrigt blir varje form av sanktioner ett slag i luften.

Detta är en gerillaarmé som har slagits i bushen i årtionden. Den är inte beroende av något slags tillförsel utifrån. Vapen är det lättaste att få tag på i den här delen av världen. I övrigt har man de förnödenheter man behöver. Livsmedelsförsörjningen finns ordnad genom byarnas försorg.

Man måste inse att detta inte är ett krig i vanlig mening. Detta är någonting helt annat, och kanske i och för sig hemskare. Det enda man här kan hoppas på är att samtalen i Lusaka kommer att ge resultat och att de båda parterna kan enas om någon typ av övergångsregering. Man skall ändå komma ihåg att Unita behärskar 80 % av landet. Det är områdena kring Luanda som man inte har kontroll över. Men den större delen av landet är under Unitas kontroll.

Anf. 91 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Det är inte riktigt som Birger Hagård säger, att Unita inte kan påverkas av mer omfattande sanktioner. Jag gav exempel på två punkter. De angavs också som exempel från FN:s sida.

I detta fall förs inte enbart ett gerillakrig. Unita behärskar, vilket Birger Hagård till slut själv talade om, en mycket stor del av Angola. Det har självfallet stor betydelse att man kan sätta in sanktioner mot de områden där Unita i själva verket för närvarande regerar.

I övrigt vill jag på nytt påpeka att Birger Hagårds inlägg inte så mycket är en kritik mot Pär Granstedt och mig som mot regeringen. Jag vet att Birger Hagård är mycket orolig för att hans kritik drabbar regeringen och utrikesministern. Men det borde han i detta sammanhang stå för.

Slutligen sade Jonas Savimbi redan före valet att han inte skulle godta en valförlust. Han hotade med att sätta i gång kriget på nytt om valresultaten offentliggjordes, och det gjorde han också.

Anf. 92 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Hans Göran Francks försök till argumentation är knappast övertygande. Jag konstaterar än en gång att propositionen lagts fram därför att Sverige är medlem av Förenta nationerna. Det hela har påbjudits av Förenta nationerna, och då rättar vi oss lojalt efter det. Däremot skulle ytterligare sanktioner i detta fall vara någonting annat.

Återigen, Hans Göran Franck: Detta är ett land som är primitivt och som har slagits tillbaka ännu längre bort än vad det varit förut. Hur sker transporter? De sker i mycket stor utsträckning till fots. Det reguljära transportsystemet har för länge sedan brutit samman. Livsmedelsförsörjningen pågår också på en primitiv nivå. Människor överlever, men det är sannerligen inte mycket mer.

Hans Göran Franck försöker i gammal god anda att stötta upp den tidigare marxist-leninistiska regimen under Dos Santos genom att försöka att svärta ner Savimbi. Det är något märkligt när han säger att Savimbi har sagt att man inte skulle godta valresultaten om de offentliggjordes. Men snälla nån: I sådant fall hade man knappast deltagit i valen! Man hade knappast heller accepterat att det fanns valövervakare.

Självfallet var man beredd att godta valen om det hade varit hederliga val. Men det var det tyvärr inte. De borde utredas och undersökas av en opartisk institution.

Jag skulle gärna se att Internationella domstolen kunde ägna sig åt detta och få klarlagt allt det som var orätt i själva valförloppet: regeringens kontroll från början, den bristfälliga registreringen av väljare, särskilt väljare från sådana områden där regeringen kunde vänta sig att den inte hade sina anhängare, och dessutom genomförandet av valet. Det förekom bristfälligt ordnade vallokaler, och i vissa fall mobila sådana, något som helt strider mot all vanlig anständig demokratisk valprocess.

Anf. 93 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Birger Hagård kan inte komma över att den svenska regeringen med Carl Bildt i spetsen har godtagit valresultatet. Jag tycker att han får diskutera med Carl Bildt och Margaretha af Ugglas om dessa saker. Jag vet att de observatörer som har varit i Angola är representativa. Det mycket stora antalet observatörer har godtagit valet.

Denna debatt leder knappast någon vart, annat än till att man kan säga att Jonas Savimbi och Birger Hagård är dåliga förlorare. Det kan vi i dag konstatera.

När det gäller vad som verkligen har sagts av Jonas Savimbi vill jag referera till den borgerliga tidningen The Guardians korrespondent i Angola, som har framfört de saker som jag nu nämnde om Jonas Savimbi.

Herr talman! Det är nu angeläget att försöka få ett slut på kriget i Angola. Det drabbar oändligt mycket fler människor än det krig som pågår i f.d.

Prot. 1993/94:34
1 december 1993

*Tillämpning i fråga
om Angola av lagen
om vissa internationella
sanktioner*

*Tillämpning i fråga
om Angola av lagen
om vissa internationella
sanktioner*

Jugoslavien som vi upprörs så mycket av. Det har begåtts förbrytelser, framför allt av Unita. De borde också bli föremål för granskning.

Anf. 94 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Det är i och för sig mycket som borde granskas. Det gäller säkert både MPLA:s terrordåd och de motsvarande terrordåd från Unita som vi har kunnat konstatera. Det är alldeles självfallet.

Nu är det trots allt inte det som varit som är det intressanta, utan det är vad som skall ske i framtiden. Där spelar det ingen större roll om Sverige, Hans Göran Franck eller jag godtar valresultatet. Det centrala är att den ena parten nere i Angola som är direkt berörd inte godtar det. I det läget gäller det att försöka åstadkomma en medling. Vi hoppas nu på att det skall kunna ske i Lusaka.

Den omständigheten att Clintonadministrationen gjorde tvärtemot vad den republikanska administrationen hade gjort och erkände Dos Santos-regimen har naturligtvis bidragit till att försvåra situationen. Att Clintonadministrationen kom fram till detta efter intensiva påtryckningar från s.k. black caucus, som finns i den amerikanska kongressen, är också allom bekant.

Men dessa ställningstaganden från republikaner eller demokrater är också skäligen likgiltiga. Det centrala blir att få parterna att sätta sig ner vid förhandlingsbordet och nå en uppgörelse. Då först kan vi hoppas på att det kommer bättre tider för detta så illa sargade land.

Anf. 95 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Det finns en enda insats som Birger Hagård kan göra. Med sina goda relationer till Unita kan han uppmana Unita att gå med på omedelbar vapenvila och att inte hindra humanitära insatser till Angola.

Anf. 96 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Birger Hagård säger att kriget i Angola inte är hemskare än några andra krig. Jo, Birger Hagård, det här är ett ovanligt hemskt krig. Det är ett krig där en liten del av landets egen befolkning terroriserar större delen av befolkningen. Det har lett till att omkring 1 000 människor mördas varje dag. Det är ett krig som hör till de absolut största konflikterna världen över. Där drabbas fler människor än i det som vi i andra sammanhang lyfter fram som världens katastrof, nämligen kriget i det f.d. Jugoslavien. Det är ett ovanligt hemskt krig.

Birger Hagård tar upp frågan om valet och valutgången. Jag undrar om Birger Hagård inte har läst själva betänkandet. I betänkandets text står det: "Valutslaget, som omgående kritiserades skarpt av Unita, har dock av FN och andra valobservatörer betraktats som i huvudsak rättvist. Trots uppmaningar från en enig omvärld har Unita vägrat godta valresultatet."

Detta talar sitt tydliga språk, Birger Hagård. Valresultatet har accepterats som rättvist världen över. Birger Hagård kan ju beklaga att det är en demokrat som är president i USA, nämligen Clinton, och inte en republikan. Men det är dock så att Clinton är USA:s president. Han har för USA:s räkning ställt sig bakom sanktionerna.

Jag kan inte annat än hålla med föregående talare, Hans Göran Franck

och Pär Granstedt, om att detta samtidigt är att tala om för den svenska regeringen att den har gjort totalt fel. Man ställer sig inte bakom dess bedömning och den har gjort ett grovt fel. Det är också att tala om att den moderata riksdagsgruppen har gjort helt fel eftersom det inte finns någon reservation i utskottsbetänkandet på den här punkten. Man får vara glad över att Birger Hagård uppenbarligen är ensam från sitt parti om att ha dessa åsikter, som annars vore mycket skrämmande.

Herr talman! Jag skulle också vilja ta upp frågan om demokratisynen. Jag tycker att det är märkligt att Birger Hagård menar att vi skall ha olika glasögon beroende på vilket land vi tittar på. Demokrati skulle vara en sak i Angola och en helt annan i Sverige. Varför skall man inte acceptera valutslag i Angola? Finns det då anledning att acceptera det i t.ex. Sverige? Man kan undra vilken syn Birger Hagård har i dessa frågor.

Anf. 97 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Det är ganska lätt att svara på det, Eva Zetterberg. Det är faktiskt skillnad på demokrati i Sverige och demokrati i afrikanska länder. Det är en himmelsvid skillnad. Eva Zetterberg skulle kanske bli förskräckt om hon kom ner och fick se hur demokratin tillämpas i vissa länder utanför Europa. Att inte inse detta är definitivt att sticka huvudet i busken.

På ett område vill jag ge Eva Zetterberg rätt. Hon hade missuppfattat mig. Jag sade faktiskt att kriget i Angola var hemskare än många andra krig just därför att civilbefolkningen har utsatts för så mycket lidande. Men å andra sidan är det till stor del civilbefolkningen som utgör den gerillarörelse som Jonas Savimbi leder och har lett först mot portugiserna och sedan mot regimen i Luanda.

FN har valt att ändå försöka acceptera dessa valresultat på samma sätt som också Savimbi och Unita trots allt sade sig vara beredda att acceptera dem. Men FN är ju inte ofelbart på något sätt. FN begår stora misstag. Vi kan se vad som har hänt i Somalia. Vi kan se på politiken i andra delar. Den har inte varit särskilt framgångsrik i Jugoslavien heller, och den har inte varit framgångsrik i Angola. Det är att beklaga. Vi kan konstatera att FN är icke någon ofelbar institution. Det avgörande ordet fälls inte i FN, tyvärr. Vi måste även där rätta oss efter verkligheten.

I det här fallet upprepar jag än en gång att vi får hoppas att samtalen i Lusaka skall ge resultat. Vi kan konstatera att Unita vid flera tillfällen har påbjudit vapenvila och låtit vapnen tystna, men stridigheterna har lika fullt fortsatt.

För bara några dagar sedan kom det emellertid hoppigivande rapporter från just Lusaka där det tycktes pågå en våldsam förbrödring mellan de båda förhandlingsdelegationerna. Vi får hoppas att detta blir bestående och att det också kommer att ge resultat i förhandlingarna så småningom.

Anf. 98 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Birger Hagård säger att FN inte är ofelbart. Nej, jag tror inte att någon anser det. Men FN-beslut brukar däremot följas. Sverige har i det här fallet inte visat avvikande uppfattning, vad jag känner till. Den svenska regeringen har alltså valt att följa FN:s rekommendation.

Prot. 1993/94:34
1 december 1993

*Tillämpning i fråga
om Angola av lagen
om vissa internationella
sanktioner*

Jag vill också tillägga att det jag citerade ur utskottsbetänkandet om att man internationellt anser att valet gick till på ett demokratiskt sätt även är regeringens uppfattning i propositionen. Birger Hagård har en helt annan uppfattning.

Herr talman! Birger Hagård tar återigen upp själva valet. Det fanns förvisso brister när det gäller hur valet skedde, bl.a. att det var så få valobservatörer och att inte avvapning av Unitatrupporna skedde. Då hade den här situationen inte uppstått. Det är lärdomar som bör finnas med när det gäller valförberedelserna i Sydafrika och på andra håll.

Jag vidhåller att den demokrati som man arbetar med att försöka bygga upp i Angola och på andra håll i världen inte står vår demokrati efter. Det finns ingen anledning att betrakta dessa länder på annat sätt. Man har gjort ett försök här. Man har hållit demokratiska val. Den ena parten vägrar att acceptera resultatet och tillgriper vapen. Det måste kraftigt fördömas. Det har FN gjort, det har regeringen gjort och det har den svenska riksdagen gjort genom att ett enigt utskott ställt sig bakom, men icke Birger Hagård.

Jag vill fråga Birger Hagård på vilket sätt han ämnar försöka få i gång den här fredsprocessen. På vilket sätt ämnar Birger Hagård försöka få fred för de människor som har terroriserats i så många år i Angola? Jag kan inte se att Birger Hagård har något svar på det. Han lämnar den frågan helt åt sidan.

Anf. 99 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! "Erk du! Maja du! Så ska vi ha't. Men var ska vi ta't?" brukar vi säga. Vi vill gärna åstadkomma fred. Nu vill Eva Zetterberg lägga på mig att bli den som skall ordna det. Det är inte dåligt. Det är en rätt besvärlig uppgift. Jag kan nog inte anta den uppgiften. Jag tror helt enkelt inte att jag räcker till.

Demokrati är förvisso mer än val. Det är något som vi kanske skall hålla i minnet. Demokrati betyder att man har en lång process som har satt sig. Det innebär också att det finns en vilja till kompromisser och diskussioner.

Det är att beklaga att man inte avväpnade Unitas trupper. Det är att beklaga att man inte också avväpnade de nya terrorgrupper som sattes upp av MPLA-regimen för att trygga en ordentlig valseger. Men vi hoppas att man i fortsättningen kan ge garantier för goda resultat med betydligt större insatser från FN, framför allt när det gäller valövervakningen.

Eva Zetterberg sade att FN-beslut brukar följas. Jag understryker det än en gång. FN-beslut brukar följas. Det är därför regeringen har lagt fram den här propositionen.

Att man skulle hamna i den här situationen kan jag däremot djupt beklaga. Jag tror, som sagt, inte att sanktionerna spelar någon roll. I så fall skulle de också rikta sig mot MPLA. Då hade de kanske kunnat få en betydelse, men som det nu är blir de bara ett slag i luften. Det är bara att hoppas att den goda viljan skall ge resultat.

Anf. 100 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag har ingen som helst förhoppning att Birger Hagård skall åstadkomma fred i Angola. Vad jag efterlyste var något annat. FN, Sveriges regering och de övriga partierna har anvisat ett sätt att försöka bidra till att

skapa fred, nämligen internationella sanktioner. Men Birger Hagård avvisar detta som ett sätt att nå fred. Därför frågade jag vilka alternativa vägar Birger Hagård har att anvisa i denna process.

Jag tror att det är viktigt att man fortsätter med fredssamtal på en rad andra områden, men när Birger Hagård talar om kriget i Angola får han det att framstå som att båda parterna är lika goda kålsupare, som skall försöka samsas och komma till tals med varandra. Det handlar inte om det, Birger Hagård. Det handlar om ett krig där den ena parten vägrar att acceptera ett valutslag som har kommit till stånd i god demokratisk ordning. Sanktionerna är viktiga för att visa på att Unita är den part som har startat kriget.

Prot. 1993/94:34
1 december 1993

Enskilda utbildningsanordnare och vapenfria tjänstepliktiga

Anf. 101 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Jo, Eva Zetterberg, det är fråga om två lika parter. När det gäller krigföringen kan man nog betrakta dem som två lika goda kålsupare. Däremot är Eva Zetterberg väl den första som jag har hört säga att det väl som hållits där nere "har kommit till stånd i god demokratisk ordning".

Eva Zetterberg efterlyste alternativ till sanktionerna. Ja, Eva Zetterberg, ordentliga fredssamtal mellan de olika parterna är det enda som kan lösa denna invecklade tvist.

Anf. 102 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! De fredssamtal som Birger Hagård efterlyser pågår ju. Det är därför att de inte har räckt till och inte har lett till resultat som FN tar till sanktionsmedlet. Om samtalen hade lett till någonting, skulle det inte ha tillgripits.

Liksom bl.a. Birger Hagård hoppas jag naturligtvis att fredssamtalen skall leda till fred, men de positiva signaler som hördes för några dagar sedan har ju under de senaste dagarna motsagts av signaler om att stridigheterna har trappats upp. Det betyder att det sannolikt är en lång väg kvar fram till fred. Förvisso behövs alla tänkbara åtgärder för att nå ett slut på kriget i Angola, och då räcker det inte med bara samtal.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 19 §.)

18 § Enskilda utbildningsanordnare och vapenfria tjänstepliktiga

Föredrogs
försvarsutskottets betänkande
1993/94:FöU2 Enskilda utbildningsanordnare och vapenfria tjänstepliktiga
(prop. 1993/94:31).

Anf. 103 JAN JENNEHAG (v):

Herr talman! Detta betänkande behandlar en ändring i vapenfrilagen som innebär att bolag, förening eller stiftelse som anordnar vapenfri tjänst får fatta beslut om förmåner och ledighet för vapenfria tjänstepliktiga. För rätts-säkerheten är detta en principiellt viktig fråga.

Regeringen och utskottet anser, precis som Vänsterpartiet, att det hade varit bra om man hade väntat med beslut i den här frågan till dess att alla utredningsförslag som gäller vapenfri tjänstgöring blivit färdigberedda. Också de vapenfrias organisation tycker det.

Därmed borde saken vara klar, och regeringen hade kunnat vänta med att lägga fram något förslag, men omsorgen om en smidig handläggning av de vapenfrias förhållanden och risk för ökad arbetsbörda hos Vapenfristyrelsen väger tyngre än rättssäkerheten.

Herr talman! Det är tydligt att Vänsterpartiet står ensamt i denna fråga. Jag står givetvis kvar bakom min meningsyttring vid betänkandet men avstår från att yrka bifall till den, eftersom jag inte tänker begära votering och röst-räkning.

Anf. 104 ARNE ANDERSSON (m):

Herr talman! Med hänsyn till att Jan Jennehag inte hade något yrkande i anslutning till sitt anförande ser jag inte skäl att gå in i någon polemik med honom i denna fråga, särskilt som han inte är på någon utomordentligt stark kollisionskurs i förhållande till utskottet. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 19 §.)

19 § Statlig medverkan i civilt flygplansprojekt hos Saab-Scania AB, m.m.

Föredrogs

näringsutskottets betänkande

1993/94:NU9 Statlig medverkan i civilt flygplansprojekt hos Saab-Scania AB, m.m. (prop. 1993/94:41).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

BoU3 Höjd garanterad ränta 1994–1996 för vissa bostadshus

Mom 1 (besparingen i vad avser 1994)

1. utskottet

2. res. 1 (s)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 2 (besparingen i vad avser 1995 och 1996 m.m.)

1. utskottet

2. res. 2 (s)

Votering:

171 för utskottet

131 för res. 2

1 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 71 m, 27 c, 26 fp, 24 kds, 22 nyd, 1 -

För res. 2: 119 s, 10 v, 2 -

Avstod: 1 c

Frånvarande: 19 s, 4 v, 9 m, 3 c, 7 fp, 2 kds, 1 nyd, 1 -

Prot. 1993/94:34

1 december 1993

BoU4 Ändringar i fastighetsbildningslagen m.m.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

BoU5 Förlängd försöksverksamhet med kooperativ hyresrätt

Kammaren biföll utskottets hemställan.

JoU6 Villkoren för vegetabilieproduktionen efter budgetåret 1993/94

Mom. 1 och 3 (inlösenpris och arealbidrag för budgetåret 1994/95, m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 i motsvarande del (s)

Votering:

172 för utskottet

132 för res. 1

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 71 m, 27 c, 26 fp, 24 kds, 22 nyd, 2

För res. 1: 120 s, 10 v, 1 c, 1 -

Frånvarande: 18 s, 4 v, 9 m, 3 c, 7 fp, 2 kds, 1 nyd, 1 -

Mom. 5 (återbetalningskravet)

1. utskottet

2. res. 3 (m, fp, c, kds)

Votering:

164 för utskottet

140 för res. 3

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 10 v, 3 m, 4 c, 5 fp, 1 kds, 22 nyd, 1 -

För res. 3: 2 s, 68 m, 24 c, 21 fp, 23 kds, 2 -

Frånvarande: 18 s, 4 v, 9 m, 3 c, 7 fp, 2 kds, 1 nyd, 1 -

Mom. 7 (avgift på gödselmedel m.m.)

1. utskottet

2. res. 5 (s)

Votering:

171 för utskottet

131 för res. 5

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partis fördelning av rösterna:

För utskottet: 71 m, 28 c, 25 fp, 24 kds, 21 nyd, 2 -

För res. 5: 120 s, 10 v, 1 -

Frånvarande: 18 s, 4 v, 9 m, 3 c, 8 fp, 2 kds, 2 nyd, 1 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

JoU10 Godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Lettland på fiskets område

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU12 Vissa ändringar i vallagen

Mom. 2 (tillhandahållande av valsedlar)

1. utskottet

2. res. (nyd)

Votering:

282 för utskottet

21 för res.

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 10 v, 71 m, 28 c, 26 fp, 24 kds, 3 -

För res.: 21 nyd

Frånvarande: 18 s, 4 v, 9 m, 3 c, 7 fp, 2 kds, 2 nyd, 1 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU13 Handlingsoffentligheten i kommunala företag

Mom. 5 (förlängning av sekreterstiden)

1. utskottet

2. men. (v)

Votering:

290 för utskottet

10 för men.

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 1 v, 71 m, 28 c, 26 fp, 24 kds, 21 nyd, 2 -

För men.: 9 v, 1 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU14 Förvaltningen av Svenska kyrkans finansförmögenhet

Kammaren biföll utskottets hemställan.

SkU4 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Ryssland

Kammaren biföll utskottets hemställan.

SkU6 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Namibia

Kammaren biföll utskottets hemställan.

SkU7 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Venezuela

Kammaren biföll utskottets hemställan.

SkU14 Tullöverenskommelse med Ryssland

Kammaren biföll utskottets hemställan.

SkU18 Kraftvärme

Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU4 Tilläggsskydd för läkemedel, m.m.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU7 Vissa likvidationsfrågor

Kammaren biföll utskottets hemställan.

UU10 Tillämpning i fråga om Angola av lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner

Kammaren biföll utskottets hemställan.

FöU2 Enskilda utbildningsanordnare och vapenfria tjänstepliktiga

Kammaren biföll utskottets hemställan.

NU9 Statlig medverkan i civilt flygplansprojekt hos Saab-Scania AB, m.m.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

20 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1993/94:97 Ansökningsförfarandet enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall

1993/94:98 Vissa ändringar i tobakslagen (1993:581)

21 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställdes

den 30 november

1993/94:230 av *Berit Löfstedt* (s) till statsrådet Beatrice Ask om landstingen som huvudmän för gymnasieutbildning:

Landstingen får inte längre vara huvudman för gymnasieskolans Barn- och fritidsprogram, inte ens på entreprenad från kommunerna.

Ett antal landsting har ändå under 1993 tagit in elever på detta program. Berörda landsting har nu fått beskedet av Skolverket att eleverna i fråga riskerar att efter tre års studier få ogiltiga avgångsbetyg och därmed bl.a. ej bli behöriga för högskolestudier.

Jag vill nu fråga statsrådet Ask vilka åtgärder hon är beredd att vidta för att berörda elever skall kunna slutföra sin utbildning hos landstingen och erhålla giltiga avgångsbetyg från gymnasieskolan.

1993/94:231 av *Magnus Persson* (s) till statsrådet Bo Lundgren om ökad byggverksamhet:

AMS och Boverket har i skrivelse till regeringen föreslagit att ett nyttillskott av pengar sätts in för att få i gång en ökad byggverksamhet.

Vilka konkreta åtgärder avser statsrådet att vidta i anledning av nämnda skrivelse?

22 § Kammaren åtskildes kl. 13.53.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 5 § anf. 39 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 66 (delvis),

av förste vice talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 84 (delvis) och

av andre vice talmannen till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

Onsdagen den 1 december

1 § Justering av protokoll	1
Meddelande om samlad votering	1
2 § Höjd garanterad ränta 1994–1996 för vissa bostadshus	1
Bostadsutskottets betänkande BoU3	
Debatt	
Magnus Persson (s)	
Lars Werner (v)	
Mikael Odenberg (m)	
Dan Eriksson i Stockholm (nyd)	
Lennart Nilsson (s)	
<i>Beslut fattades efter 19 §</i>	
3 § Ändringar i fastighetsbildningslagen m.m.	17
Bostadsutskottets betänkande BoU4	
<i>Beslut fattades efter 19 §</i>	
4 § Förlängd försöksverksamhet med kooperativ hyresrätt	17
Bostadsutskottets betänkande BoU5	
<i>Beslut fattades efter 19 §</i>	
5 § Villkoren för vegetabilieproduktionen efter budgetåret 1993/94	17
Jordbruksutskottets betänkande JoU6	
Debatt	
Margareta Winberg (s)	
Dan Ericsson i Kolmården (kds)	
Jan Jennehag (v)	
Ingvar Eriksson (m)	
Christer Windén (nyd)	
Jordbruksminister Karl Erik Olsson (c)	
<i>Beslut fattades efter 19 §</i>	
6 § Godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Lettland på fiskets område	42
Jordbruksutskottets betänkande JoU10	
<i>Beslut fattades efter 19 §</i>	
7 § Vissa ändringar i vallagen	43
Konstitutionsutskottets betänkande KU12	
Debatt	
Harriet Colliander (nyd)	
Göran Åstrand (m)	
<i>Beslut fattades efter 19 §</i>	
8 § Handlingsoffentligheten i kommunala företag	44
Konstitutionsutskottets betänkande KU13	
Debatt	
Bengt Hurtig (v)	

	Ylva Annerstedt (fp)	
	Catarina Rönning (s)	
	Harriet Colliander (nyd)	
	Inger Lundberg (s)	
	Civilminister Inger Davidson (kds)	
	<i>Beslut fattades efter 19 §</i>	
9 §	Förvaltningen av Svenska kyrkans finansförmögenhet	54
	Konstitutionsutskottets betänkande KU14	
	Debatt	
	Göran Åstrand (m)	
	<i>Beslut fattades efter 19 §</i>	
10 §	Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Ryssland	55
	Skatteutskottets betänkande SkU4	
	<i>Beslut fattades efter 19 §</i>	
11 §	Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Namibia	55
	Skatteutskottets betänkande SkU6	
	<i>Beslut fattades efter 19 §</i>	
12 §	Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Venezuela	55
	Skatteutskottets betänkande SkU7	
	<i>Beslut fattades efter 19 §</i>	
13 §	Tullöverenskommelse med Ryssland	56
	Skatteutskottets betänkande SkU14	
	<i>Beslut fattades efter 19 §</i>	
14 §	Kraftvärme	56
	Skatteutskottets betänkande SkU18	
	<i>Beslut fattades efter 19 §</i>	
15 §	Tilläggskydd för läkemedel, m.m.	56
	Lagutskottets betänkande LU4	
	<i>Beslut fattades efter 19 §</i>	
16 §	Vissa likvidationsfrågor	56
	Lagutskottets betänkande LU7	
	<i>Beslut fattades efter 19 §</i>	
17 §	Tillämpning i fråga om Angola av lagen om vissa internationella sanktioner	56
	Utrikesutskottets betänkande UU10	
	Debatt	
	Hans Göran Franck (s)	
	Eva Zetterberg (v)	
	Pär Granstedt (c)	
	Birger Hagård (m)	
	<i>Beslut fattades efter 19 §</i>	
18 §	Enskilda utbildningsanordnare och vapenfria tjänstepliktiga . .	69
	Försvarsutskottets betänkande FöU2	
	Debatt	
	Jan Jennehag (v)	
	Arne Andersson (m)	
	<i>Beslut fattades efter 19 §</i>	

19 § Statlig medverkan i civilt flygplansprojekt hos Saab-Scania AB, m.m.	70	Prot. 1993/94:34 1 december 1993
Näringsutskottets betänkande NU9		
Beslut	70	
Bostadsutskottets betänkande BoU3		
Bostadsutskottets betänkande BoU4		
Bostadsutskottets betänkande BoU5		
Jordbruksutskottets betänkande JoU6		
Jordbruksutskottets betänkande JoU10		
Konstitutionsutskottets betänkande KU12		
Konstitutionsutskottets betänkande KU13		
Konstitutionsutskottets betänkande KU14		
Skatteutskottets betänkande SkU4		
Skatteutskottets betänkande SkU6		
Skatteutskottets betänkande SkU7		
Skatteutskottets betänkande SkU14		
Skatteutskottets betänkande SkU18		
Lagutskottets betänkande LU4		
Lagutskottets betänkande LU7		
Utrikesutskottets betänkande UU10		
Försvarsutskottets betänkande FöU2		
Näringsutskottets betänkande NU9		
20 § Bordläggning	73	
21 § Anmälan om frågor		
1993/94:230 av Berit Löfstedt (s) om landstingen som huvud- män för gymnasieutbildning	74	
1993/94:231 av Magnus Persson (s) om ökad byggverksamhet	74	

